

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Första kammaren.

Nr 24.

Onsdagen den 10 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Petersson, Knut*, väckta motionen, nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet den av herr *Forsslund* m. fl. väckta motionen, nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkpensionering m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 10.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner angående tullen å vissa glasvaror m. m.;

nr 27, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för elektricitetsmätare;

nr 28, i anledning av väckt motion angående tullsatserna för färgband till skriv- och räknemaskiner; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 164, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 35 bifölles även av andra kammaren.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för tillsättande av ständig adjunktbe-

Ang. tillsättandet av ständig adjunktbe-fattning.

fattning. Med föranledande av en inom första kammaren av herr *Elof Andersson* m. fl. väckt motion, nr 117, hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte utfärda föreskrift därom, att

Ang. tillsättandet av ständig adjunktsbefattning. (Forts.)
 befattning som ständig adjunkt skulle av domkapitel och Stockholms stads konsistorium tillsättas, efter det befattningen kungjorts till ansökan ledig.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Jag anser mig böra säga några ord med anledning av detta utlåtande.

För det första vill jag fästa utskottets uppmärksamhet på att de prästmän, varom här är fråga, numera inte skola heta ständiga adjunkter, utan deras officiella benämning är kyrkoadjunkter. Vad själva saken angår, så är jag något tveksam, huruvida det vare sig från de extra ordinarie prästmännens eller från församlingarnas synpunkt vore någon vinst, om en bestämmelse utfärdades av det innehåll, att förordnande såsom kyrkoadjunkt ovillkorligen skall föregås av ansökningar. Vad domkapitlen angår, så ha de ju tämligen god kännedom om de extra ordinarie prästmän, som tjänstgöra inom stiftet, och man kan vara säker om att ett domkapitel noga överväger, innan förordnande utfärdas, så att domkapitlet så vitt möjligt är tager hänsyn till dels prästmännens olika meriter, dels ock å andra sidan församlingarnas särskilda behov. Skulle det bli så, att ansökningsrätt till dessa tjänster infördes, så komme domkapitlet att bli bundet huvudsakligen av den tjänstetid, som vederbörande prästmän kunde åberopa, och då vore det inte alldeles givet, att den, som domkapitlet i sådant fall måste förordna, också vore den för vederbörande församling mest lämplige. Dessa präster förordnas av domkapitlet och inte såsom stiftsadjunkterna av biskopen ensam, och därför kan man också känna sig tämligen trygg för att vid förordnandena någon mannamån gent emot prästmännen inte kommer att äga rum. I domkapitlet sitta sex eller sju ledamöter, och de ge nog akt på varandra i syfte att man icke skall tillåta något sådant som mannamån eller nepotism, om jag så får säga.

Visserligen är inte denna fråga av så stor vikt, men jag anser i alla fall, att en förändring av bestämmelserna härvidlag inte gärna bör genomföras enbart på framställning från riksdagen. Ehuru det här inte är fråga om kyrkolag i egentlig mening, så har dock den förordning, som kan tänkas komma att bli en följd av en sådan framställning, kyrklig karaktär, och kyrkomötet bör sättas i tillfälle att yttra sig därom, innan någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida vidtages. Det var särskilt detta senare, jag nu ville få till protokollet antecknat, då jag anser detta vara en fråga, som i första hand hör under kyrkomötets bedömande.

Herr talman, jag gör intet yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om gemensam
 valdag för
 landstings-
 mannaval och
 andrakam-
 marval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om gemensam valdag för landstingsmannaval och val till riksdagens andra kammare.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 222 i första kammaren av herr *Elof Andersson* m. fl. och nr 396 i andra kammaren av herr *Andersson* i Rasjön m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för en sammanföring av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt anhålla, att förslag i ämnet måtte föreläggas 1936 års riksdag.

Om gemensam valdag för landstingsmannaval och andrakammarval. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Bergman* och herr *Olsson* i Mora, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de i ämnet väckta motionerna, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för en sammanföring av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt anhålla, att förslag i ämnet måtte förläggas 1936 års riksdag.

Herr **Bergman**: Herr talman! Det kan ju se ut, som om folkpartiet skulle stå tämligen isolerat i denna fråga, då alla de andra partiernas representanter i konstitutionsutskottet förenat sig om ett avslagsyrkande. Det förhåller sig emellertid nog icke alldeles så. I själva verket torde icke så ringa intresse ha mött dessa motioner, ehuru partidisciplinen är så stark, att då man inom de andra partierna fann, att majoriteten ställde sig tveksam eller ovillig mot motionerna, de som hyste vissa sympatier för saken, icke ansågo sig böra frondera. Men man kan av såväl utskottets erkänn samma ord i början av dess utlåtande som de personliga diskussionerna i saken liksom också den föregående behandlingen av denna fråga draga den slutsatsen, att intresset för den anordning, motionärerna försökt främja, är ganska stort, och att meningarna äro mera delade, än det kan förefalla av utskottets utlåtande. Jag vill erinra där- om, att då saken på allvar förut en gång var före i riksdagen, hade en mycket omsorgsfull utredning ägt rum, därvid många länsstyrelser och andra myndigheter uttalat sig om denna fråga. Det var 1918, då man stod inför de stora händelserna i avseende å författningsreformen. Då hade bland andra länsstyrelsen i Älvsborgs län ävensom Skaraborgs läns landsting förordat sammanförande av landstingsmannaval och andrakammarval, med den motiveringen att därigenom skulle sammanföras de val, som i väsentlig grad bestämdes av politiska synpunkter. Ett avsevärt antal myndigheter och korporationer i övrigt förordade också i huvudsak sammanförande av dessa val. Detta var förhållandet med länsstyrelserna i Kristianstads län, Göteborgs och Bohus län, Västmanlands län, Jämtlands län, Norrbottens län och Stockholms län. Kristianstads läns landsting och Västmanlands läns landsting uttalade sig också i denna riktning liksom åtskilliga städers stadsfullmäktige och magistrater. Det är emellertid riktigt, som utskottet anmärkt, att trots de tämligen stora sympatierna för tanken i skilda delar av landet likväl flertalet av de hörda myndigheterna dels hade invändningar att framställa, dels helt och hållet motsatte sig förslaget. Då man motsatte sig det, berodde detta dock i vissa fall på den omständigheten, att det vid ifrågavarande tillfälle icke uttryckligen var avsett att sammanföra valen till samma dag utan endast gällde ett sammanförande till samma tid på året. Stadsfullmäktige i Malmö uttalade t. ex. vissa betänkligheter mot två under samma år förekommande politiska valstrider med korta mellanrum. Något sådant är det ju icke fråga om nu, utan här föreslås ett sammanförande av valen till samma dag för att därigenom förenkla och rationalisera den politiska striden. Huvudskälet mot detta förslag förefaller enligt konstitutionsutskottets majoritet vara, att man är angelägen om att försöka i möjligaste mån bevara en sådan särprägel åt landstingsmannavalen, att det politiska inslaget i dem icke må bli huvudsaken. Det har emellertid obestriddligen visat sig, att landstingsmannavalen av allmänheten betraktas som politiska val. Man kan icke göra något åt den saken, även om det kan tyckas vara ett mindre exakt betraktelsesätt. De betraktas faktiskt som

Om gemensam valdag för landstingsmannaval och andrakammarval. (Forts.)

politiska val nästan i lika hög grad som andrakammarvalen. En valrörelse av alltigenom politisk art uppstår, som vi alla veta, under veckorna före landstingsmannavalen. Partiuppdelningen vid dessa val är exakt densamma som vid andrakammarvalen. Det är alldeles riktigt, att landstingen även ha många andra, opolitiska uppgifter, och man kan gärna medge, att det är ensidigt att huvudsakligen betrakta dem som politiska korporationer. Men däråt är som sagt ingenting att göra. För vart år som går ha de mer och mer fått en allt starkare utpräglad politisk karaktär i den allmänna meningen, så att man alldeles säkert måste räkna med samma betraktelsesätt för framtiden i en ingalunda förminskad utsträckning. Vill man förändra den saken, finns ingenting annat att göra än att gå så radikalt till väga, att man skapar en ny elektorskår för första kammaren och helt och hållet frigör landstingen från deras politiska uppgifter. Så länge de bilda underlaget för val till första kammaren, komma de av allmänheten att betraktas företrädesvis som politiska korporationer. Det torde till och med vara ovisst, skulle jag tro, om de någonsin skola upphöra att så betraktas, även om man framtogs dem uppgiften att vara valkorporationer för första kammaren. Redan deras karaktär av representativa församlingar, valda för så vidsträckta områden som hela län i ett geografiskt sett så stort land som vårt, skulle kanske i alla fall låta dem framstå som ett slags provinsiella riksdagar, och en valrörelse skulle uppkomma av huvudsakligen politisk karaktär, även om de icke valde ledamöter i första kammaren. I varje fall är så länge landstingen ha sin nuvarande politiska uppgift ingen ändring att vänta i det betraktelsesätt, som gör landstingen till politiska korporationer. Men om så är, förefaller det vida naturligare att, som motionärerna föreslå, sammanföra andrakammarvalen och landstingsvalen, än att sammanföra valen av landstingsmän med de kommunala valen, vilket nu ganska allmänt sker i vårt land. Sistnämnda system bidrager nämligen till att politisera även dessa senare val, de kommunala valen, och man måste väl erkänna, att däri ligger ingenting eftersträvansvärt. Om landstingsmannavalen och andrakammarvalen finge ske samtidigt, skulle den politiska valkampanjen återkomma endast vart fjärde år, vilket skulle innebära en viss avspänning, men på samma gång låte de politiska valen framträda som en viktigare och mera uppmärksammande händelse, än om de förekomme med korta mellanrum. Den allt annat än demokratiskt verkande tendensen till att driva upp valkostnaderna skulle också härigenom motverkas. Det är ju så, att det börjar bli i mycket hög grad en finansiell fråga, huruvida man lyckas eller inte lyckas vid ett val. Detta är en allt annat än demokratisk utveckling. Partierna kunna på det sättet råka i beroende av finansiärer, och det vore ytterst olyckligt, om förhållandena skulle utveckla sig i sådan riktning.

Utskottsmajoriteten erkänner, att motionärernas synpunkter ej sakna betydelse, men finner dock övervägande skäl tala emot förslaget. En viss tillfällig folkstämning påstås kunna förrycka valen. Men jag vill fråga: kan inte detta lika fullt ske även med nuvarande valordning? Vad hindrar den tillfälliga opinionsvinden att göra sig gällande även nu? Det anföres vidare i det sammanhanget, att en regering, som haft framgång vid de samtidigt förrättade valen, skulle kunna frestas att upplösa första kammaren. Liksom om inte samma frestelse skulle föreligga, om framgången ägde rum två år förr eller två år efteråt! Utskottsmajoriteten är också rädd för att det skulle skapas likgiltighet för det politiska livet, om man icke blir jagad till en häftig politisk valkampanj vart annat år. Tvärtom tro vi, såsom jag nyss sade, att dessa politiska val skulle betraktas som större och viktigare händelser, om de för rättades med större mellanrum. Anordningen skulle motverka valtröttheten och ge större pondus åt valen, på samma gång som det ur ekonomiska syn-

Om gemensam valdag för landstingsmannaval och andrakammarval. (Forts.) punkter skulle medföra en vinst, att två valrörelser kunde sammanslås till en. Man är så angelägen om det enligt min mening fullkomligt hopplösa i att ändra allmänhetens uppfattning och valmännens uppfattning om landstingsmannavalens innebörd, men man ägnar ingen tanke åt faran att politisera de kommunala valen, vilken fara onekligen föreligger när de regelbundet sammanföres med de politiskt betonade landstingsmannavalen.

Visserligen finns det skäl som kunna anföras både för och emot, men det förefaller dock, som om de starkaste skälen skulle tala för ett sammanförande av de som politiska betraktade valen, såsom motionärerna påyrka.

Det är ju klart, att frågan måste falla nu i år, men det är kanske icke för djärvt att tro, att om förslaget avslås i dag, det dock blir ett fall framåt. Tanken behöver tydligen längre tid att mogna.

Herr talman, jag yrkar emellertid bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Kvarnzelius*.

Herr *Björkman*: Herr talman! Den ärade reservanten började sitt anförande med att draga fram de erkännssamma ord, som konstitutionsutskottet yttrat i avseende på den föreliggande motionen. Dessa ord äro dock icke allt för erkännssamma, emedan de endast innebära, att konstitutionsutskottet sagt ifrån, att konstitutionsutskottet finner, att »vissa av de synpunkter, som anförts i motionerna till stöd för förslaget — — — torde icke kunna fränkännas betydelse».

Reservanten ville nu göra gällande, att det intresse, som i konstitutionsutskottet visats motionerna, varit av den beskaffenhet, att det endast hade varit partidisciplinen, som så småningom åstadkommit, att det blev ett så gott som enhälligt utskott. Däremot vill jag inlägga min gensaga. Det har varit lugna och stillsamma debatter i denna sak inom utskottet, och om det är någon partidisciplin, som gjort sig gällande, torde det vara inom det parti, som de ärade reservanterna tillhöra, ty där har icke förekommit någon skilsmässa mellan partiets båda ärade ledamöter inom utskottet, då det gällt att till det sista hålla fast vid partiets mening. Reservanten hade den förhoppningen, att genom det utlåtande som avgivits och genom den debatt som förts i utskottet och nu komme att föras i kammaren, skulle det visa sig, att frågan skulle falla framåt. Det är mot denna uttalade förhoppning jag också skulle vilja inlägga en gensaga, i tro, att det nu verkligen skulle kunna bli en viss tids andrum beträffande motioner av enahanda lydelse som denna.

Vad vi i konstitutionsutskottets utlåtande sagt ifrån, är, att vi anse att den tanke, som ligger bakom förevarande förslag, eller att man skulle endast vart fjärde år få politiska val, nog är skäligen ogörlig att realisera, ty den politiskt intresserade medborgaren vill oftare än vart fjärde år få ge luft åt sina åskådningar, och det skulle säkert bliva så, att hade vi politiska val — jag kallar dem så — endast vart fjärde år, skulle ofelbart komma att framställas yrkande om andra kammarens upplösning, så att då folkstämningen kunde utlösas. Jag tror för övrigt att det icke vore lyckligt att lagfästa en bestämmelse om att hålla politiska val endast vart fjärde år. Inför de stämningar till förmån för det demokratiska styrelsesättet, som finnas, kan det väl ej vara annat än nyttigt att man till skillnad mot sympatierna för diktatur och annat kommer och pekar på att vissa mellantider folket i val skall höras och därigenom folkmeningen komma till sin rätt.

Vidare är det fråga om: äro landstingsmannavalen politiska val eller inte? Den ärade reservanten har åberopat sin motion, och där står det, att landstingsmannavalen även ha en kommunal karaktär. Jag skulle vilja kasta om uttrycket och säga, att landstingsmannavalen ha även politisk karaktär. Låt vara

Om gemensam valdag för landstingsmannaval och andrakammarval. (Forts.)
 att det kan synas vara en fiktion och en chimär, att man säger, att de icke till sin huvudsak äro politiska, men jag menar, att man visserligen även får betrakta dem som politiska, men på annat sätt än då det gäller de rena politiska andrakammarvalen. Då det där framföres kandidater, är det så många vida och allmänna synpunkter, som väga på annat sätt än de speciella kvalifikationer som fordras för den som skall komma in i landstinget och sedermera såsom landstingsman deltaga i val av ledamöter till första kammaren. Det är där de allmänt kommunala egenskaperna göra sig så starkt gällande. Om man vid ett val ställer en andrakammarurna och en landstingsurna bredvid varandra, skulle faran bli ganska stor, att väljarna i landstingsvalurnan lade enbart politiskt färgade röstsedlar, under det att, om nedläggandet sker på olika tider, såsom nu är fallet, det kan finnas förhoppning om att det blir en viss skillnad på röstsedlarna vid de båda valen. Hur skarpt politiskt intresserade vederbörande än äro, så äro de kommunalbundna, bundna vid intresse för sjukvården och andra vidgat kommunala angelägenheter, de, som komma in i landstinget och sedan välja till första kammaren. Detta är, skulle jag vilja säga, en liten rest av de olika skiljelinjer, som finnas mellan första och andra kammaren, och till de skiljelinjerna hör också en, som beröres av motionerna, nämligen den successiva förnyelsen. Denna successiva förnyelse kan säkert vedervägas, om det skulle bli möjligt för en regering att, sedan både andrakammarval och landstingsval skett samtidigt, upplösa första kammaren för att utnyttja den starka vind, som skulle blåsa både i första och andra kammaren. Och det vore dessutom ett ganska naturligt förhållande, att om det står en andrakammarurna vid valet och en landstingsurna bredvid, skall den politiskt intresserade ungdomen undra: varför kan inte vi få nedlägga våra röster i båda urnorna? Det skulle kunna medföra ett nytt krav på att en skiljelinje, som nu finnes, ifrågasattes att försvinna.

Det är bland annat på dessa grunder vi i konstitutionsutskottet med den icke hopsvetsade och icke genom partidisciplin tillkomna majoriteten kommit, då vi anse, att det är lugnast att inrätta det så, att vi ha dessa olika val på olika tider. Framför allt vill jag stryka under, att vi äro ganska förvissade om, att de fyraåriga perioderna inte skulle få förlöpa utan kammarupplösning, och det bleve då ungefär som nu.

När herr Bergman sade, att då allt kommer omkring, talade väl de starkaste skälen för hans åskådning, så vill jag endast säga, att jag tror, att de starkaste skälen tala för utskottsförslaget, och jag hoppas, att så skall bli fallet också under lång tid framåt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Sandegård*.

Herr **Strömberg**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att göra en stilla erinran mot en passus i herr Bergmans anförande, då han i början av detta ville göra gällande, att det icke varit sakliga skäl, som varit avgörande för vår hållning i frågan.

Detta påstående från herr Bergmans sida är icke grundat. Jag erkänner, att det fanns sympatier för motionen i utskottet, och sådana ha också kommit till uttryck i utskottets betänkande. Men om man väger skälen för och emot motionen, har det för utskotts majoriteten framstått klart, att de starkaste skälen tala emot bifall till denna. Det är huvudsakligen ett par synpunkter, som för mig varit avgörande. Den ena är, att det inte kan förnekas, att ett sammanförande av ifrågavarande val skulle rubba grunderna för första kammarens sammansättning. Det skulle bli praktiskt sett samma stämningstvång

Om gemensam valdag för landstingsmannaval och andrakammarval. (Forts.)
vid landstingsmannavalen som den, som uppbär andrakammarvalen, och de olikheter, man velat skapa vid dessa båda val i detta hänseende, skulle försvinna.

Jag är också övertygad om, att skulle vi sammanföra valen på sätt motionärerna önska, skulle resultatet bli att vi i alla fall vart annat år finge politiska val, ena gången riksdagsval och landstingsval och andra gången kommunala val, vilka senare man skulle känna ett behov av att göra till politiska för att få ett utslag av den folkstämning, som i den stunden rådde. Vad hade man då vunnit på en sådan reform? Det har sagts, att valkostnaderna skulle bli billigare, men det är fullkomligt illusoriskt, eftersom man ändå inte slipper ifrån valstrider vartannat år, fastän lagda på ett annat sätt.

Sakskälen ha för mig, herr talman, varit ensamt avgörande, då jag tagit ståndpunkt till saken, och jag ber liksom herr Björkman att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! I egenskap av motionär tillåter jag mig säga några ord i förevarande fråga. Jag vill då först med tillfredsställelse konstatera, att utskottet har ansett vissa synpunkter tala till förmån för motionen. Det är alltid något, och en motionär blir ju uppmuntrad av ett erkännande, om än aldrig så litet. Så gör utskottet en del utläggningar, som jag givetvis inte skall gå närmare in på. Det gäller i stort sett rena antaganden, och huruvida dessa kunna vara sakligt grundade är ju omöjligt att avgöra, då erfarenhet saknas. Emellertid skall jag ta mig friheten citera ett par meningar i utskottets motivering och mot dessa göra en liten gensaga. Det heter på sid. 2: »Det är också av värde, att urväljare till riksdagen icke alltför sällan sättas i tillfälle att deltaga i val av rikspolitisk betydelse. Eljest föreligger fara för att hos dem skapas likgiltighet för det politiska livet, ett förhållande som icke kan vara till gagn för ett demokratiskt statsskick.» I denna punkt har jag en alldeles motsatt uppfattning. För oss som leva och bo ute på landet framstår det som tydligt och klart, att de politiska valen inte böra förekomma vartannat år, emedan landsbygdens väljare inte äro intresserade av att alltför ofta gå till valurnorna. Väljarna på landsbygden skulle alldeles säkert bli mycket tillfredsställda över den anordning, som föreslås i motionen, så att de sluppe att delta i politiska val mer än vart fjärde år. Jag är fullt överens med utskottet, att man inte bör vidta åtgärder som kunna leda till likgiltighet för det politiska livet, men meningarna kunna ju vara delade om hur man skall förfara för att i fortsättningen hålla intresset vid makt. Därvid har jag min personliga uppfattning och även viss erfarenhet, och utskottet har sin uppfattning. Den ena uppfattningen står emot den andra, och vem som har rätt är svårt att nu avgöra.

Jag inser att frågan sådan den nu föreligger icke är mogen till lösning, men jag tillåter mig ha samma uppfattning som reservanten herr Bergman, att om frågan faller i dag, kommer den att falla framåt. Jag är övertygad om, att det är många i kammaren som dela denna uppfattning, och jag tror att man i sinom tid kommer underfund med, att det är nödvändigt med en ändring.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skall endast be att ytterligare få säga ett par ord.

När såväl den ärade reservanten som den siste ärade talaren ha velat trösta sig med några ord i början av utskottets motivering, så vill jag visserligen medge, att dessa icke bara äro avsedda som den sedvanliga artigheten mot en motionär, utan att det ligger någonting under, dock ej så mycket, att där-

Om gemensam valdag för landstingsmannaval och andrakammarval. (Forts.)
 uppå kunna byggas alltför stora förhoppningar för framtiden. Vad vi avsett med dessa ord var, att vi likaväl som motionärerna helst såge, att vi sluppe ifrån dessa dyrbara och besvärliga valrörelser, men vi kommo till det resultatet, att vi aldrig kunde hoppas, att reservanterna skulle bli tillfredsställda, ty som jag nyss försökte förklara skulle förslaget icke medföra en minskning av valrörelsernas antal, utan vi skulle säkerligen, med den upplösning av den ena eller andra kammaren, som skulle bli en konsekvens, komma i precis samma läge som nu.

Herr **Bergman**: Jag vill endast med anledning av herr Björkmans yttrande påpeka, att det verkligen står i utskottets utlåtande, att »vissa av de synpunkter, som anförts i motionerna till stöd för förslaget om sammanförande av landstingsmänna- och elektorsvalen med de ordinarie andrakammarvalen till en gemensam valförrättning vart fjärde år, torde icke kunna fränkännas betydelse». Detta är väl dock inte någon alldeles betydelslös fras: man erkänner uttryckligen att vissa av de anförda synpunkterna ha betydelse.

I detta sammanhang skall jag be att få säga ett par ord till herr Strömberg. Han använde, synes det mig, något större våld än nöden krävde, då han försökte tillspetsa mitt yttrande därhän, att jag skulle ha insinuerat, att icke sakliga skäl varit bestämmande för majoriteten. Så yttrade jag mig inte, utan jag påpekade, att det fanns vissa sympatier för motionernas tankegång även inom majoriteten, men även en viss tveksamhet och i vissa fall obenägenhet emot den, och att således enhälligheten emot oss icke var så utomordentligt fast grundad som det kunde se ut av utlåtandet. Därav drog jag den slutsatsen, att de som varit tveksamma funnit det bäst att ansluta sig till den mening, som rätt inom majoriteten av vederbörandes parti. Men naturligtvis ville jag därmed icke säga att de ej haft sakliga skäl: de som tvekade funno det naturligt att gå med på vad partikamraternas flertal funnit mest sakligt grundat. Men jag har rättighet att av de uttalanden som gjorts och de resonemang som förts om saken draga den slutsatsen, att man funnit åtskilligt beaktansvärt i denna tanke. Och jag har då även rätt att uttrycka våra förhoppningar att samma tanke skall mogna i framtiden. Det är ingenting annat vi ha menat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 15 § i kommunala vallagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om sammanförande av kyrkofullmäktigeval med borgerliga kommunalval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att anordna kyrkofullmäktigeval samtidigt med val av kommunal- eller stadsfullmäktige.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom riksdagen väckta likalydande motionerna nr 120 i första kammaren av herr *Bjurström* m. fl. och nr 251 i andra kammaren av herr *Olsson* i Mora m. fl., vari hemställdts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

Om sammanförande av kyrkofullmäktigeval med borgerliga kommunalval.
(Forts.)

att Kungl. Maj:t ville utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändrade bestämmelser i kommunal vallag, att val av kyrkofullmäktige skulle, där så befundes lämpligt, kunna äga rum samtidigt med val av kommunal- respektive stadsfullmäktige.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»På sin tid ansågs på många håll införandet av kyrkofullmäktigesystemet och de därmed förbundna valen vara ägnat medföra, att de kyrkliga angelägenheterna i högre grad än tidigare varit fallet skulle komma att behandlas efter partipolitiska linjer. Dessa förhållanden hava visat sig icke helt vara ogrundade. I vissa fall, särskilt i de större städerna, hava motsvarande partigrupperingar kommit till stånd vid kyrkofullmäktigevalen som vid stadsfullmäktigevalen. Denna utveckling är icke lycklig. Ett sammanförande av kyrkligt och borgerligt kommunalval till en valförrättning skulle endast ytterligare främja denna utveckling samt direkt motverka den tendens att avpolitiserade de kyrkliga fullmäktigevalen, som på sina håll gjort sig gällande.»

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Sandegård* och *Nordström*, som ansett, att det stycke i motiveringen bort utgå, som började med orden: »På sin tid ansågs»;

2) av herr *Bergman* och herr *Olsson* i Mora, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen med bifall till de i ämnet väckta motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändrade bestämmelser i kommunal vallag, att val av kyrkofullmäktige skulle, där så befundes lämpligt, kunna äga rum samtidigt med val av kommunal- respektive stadsfullmäktige.

Herr Sandegård: Herr talman! Den första reservationen, som gäller motiveringen, avser att en smula reagera mot det betraktelsesätt i allmänhet, som ligger till grund för utskottets betänkande. För det första är det väl bra verklighetsfrämmande att tänka sig, att man, åtminstone i det långa loppet, skulle komma ifrån precis samma partigrupperingar vid kyrkofullmäktigevalen som vid de borgerliga kommunala valen. För det andra ville jag fråga: Ur vilka synpunkter skulle det vara så förfärligt illa, att man grupperar sig vid kyrkliga val på samma sätt som vid kommunala val? Det kan väl inte vara ur kyrkans synpunkt? Kan det ur kyrkans synpunkt verkligen vara önskvärt, att vissa stora grupper av medborgare äro likgiltiga för kyrkans angelägenheter? Har erfarenheten hittills visat, att det är till ogagn för kyrkan, att lekmännen även utanför den lilla klick, som kallas kyrkfolket, så småningom upptäcka, att även de ha intressen att bevaka på dessa områden av svenskt kulturliv? Ha vi inte statskyrka här i landet? Jag förstår att man menar, att åtminstone kyrkan borde fridlysas från den art av partipolitik, som numera, åtminstone ibland, tycks ta överhand även vid de borgerliga kommunala valen. Ja, herr talman, det finns ett annat område, där man tillse vidare lyckats hålla flertalet medborgare utanför i fråga om kyrkan. Jag tänker på valen till kyrkomötet. Men det borde väl vid detta laget också stå ganska klart, att det har lett till kyrklig stagnation och sterilitet. Kyrko-

Om sammanförande av kyrkofullmäktigeval med borgerliga kommunalval.
(Forts.)

mötet är inte på något sätt ett adekvat uttryck för någon svensk folkvilja i kyrkliga frågor. Det har aldrig varit det och kommer aldrig att bli det, förrän det lyckats att bryta föreställningen i vida kretsar, att kyrkans angelägenheter äro något, som bara angår en liten grupp s. k. kyrkfolk. Det är egentligen ganska lustigt, att man ett ögonblick kan inbilla sig, att den förfärliga partipolitiken kan hållas utanför kyrkans helgade mark, om man bara lyckas bevara de stora massornas ligkiltighet för kyrkliga angelägenheter, ty det är ju detta det gäller.

Jag kan för min del alltså inte vara med om att skriva som utskottet har skrivit, och därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets förslag i vad det avser motiveringen och bifall till den av mig och herr Nordström vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Bjurström: Herr talman! I den motion som ligger till grund för det utskottsutlåtande som nu behandlas ha motionärerna genom den föreslagna anordningen velat ge vederbörande kommuner tillfälle att, om så anses lämpligt, sammanföra kommunal- och kyrkofullmäktigeval, liksom det nu finns möjlighet att sammanföra val av landstingsmän och kommunal- respektive stadsfullmäktige. Jag tror att detta skulle vara ett medel att om möjligt bidra till att för båda slagen av kommunalval eliminera det förhållande, som städse framhålles, att valen bli för politiskt betonade. Att landstings- respektive elektorsvalen äro starkt politiskt betonade är ju en allmänt erkänd sak, även om utskottet låtsas att ej vilja på allvar göra det gällande, då utskottet i slutet av sin motivering framhåller, att ett sammanförande av två borgerliga kommunalval är att föredraga framför sammanförandet av ett borgerligt och ett kyrkligt fullmäktigeval. Utskottet säger vidare, att ett sammanförande av kyrkofullmäktigeval med andrakammarval också vore mindre lämpligt. I detta ger jag utskottet fullkomligt rätt, men det är ju en sak, som motionärerna inte tänkt eller velat, utan syftmålet med vår motion är ju, att tvenne val med samma valrätts- och valbarhetsbestämmelser skola kunna sammanföras, varigenom det även skulle vara möjligt att göra kommunal- och kyrkofullmäktige politiskt neutrala, så långt det går. Jag kan inte värja mig för den tanken, att motståndet mot motionen, ehuru det ej säges rent ut, måste vara någon tanke, att kyrkofullmäktige skola vara så höjda över allt annat i kommunerna förekommande, att de genom att sammanföras med andra val skulle mista något av sin upphöjda ställning. Jag skall inte yttra mig i detta avseende, men faktum är, att om väljarna, som exempelvis förlidet år skedde, kallas till val trenne olika gånger inom en tidrymd av cirka två månader, så blir det ett dåligt deltagande i kyrkofullmäktigevalet — om till nytta för det allmänna kyrkliga intresset skall jag ej yttra mig. Motionärerna ha genom sitt förslag ej velat lägga något som helst hinder i vägen för det på ett flertal håll gängse förfarandet med samtidigt val av landstingsmän och kommunalfullmäktige, men ha velat bereda möjlighet för de kommuner som så önska att på en gång förrätta ett borgerligt val och kyrkofullmäktigevalet, vilket nu gällande bestämmelser lägga hinder i vägen för.

Då kyrkofullmäktigesakkunniga i sitt betänkande ansett lämpligt, att kommunalfullmäktige- respektive stadsfullmäktige- samt kyrkofullmäktigeval skulle kunna sammanslås, då valrättsbestämmelserna äro ensartade, med samma valnämnd och övriga valtekniska förhållanden, och då det på många håll skulle betraktas som en avsevärd fördel att kunna välja kommunens förtroendemän såväl i borgerligt som kyrkligt avseende vid samma tillfälle, så till-

Om sammanförande av kyrkofullmäktigeval med borgerliga kommunalval.

(Forts.)

låter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herrar Bergman och Olsson i Mora vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Björkman**: Herr talman! Jag är säker på att försvaret för utskottet i denna fråga väcker ringa intresse i jämförelse med det försvar under fjärde huvudtiteln, som kommer sedan, och jag skall därför fatta mig mycket kort. Utskottet har i sin motivering tagit upp frågan till historisk behandling och till slut konstaterat, att enligt de stadganden som nu gälla får ett sammanförande av de kyrkliga och de borgerliga kommunalvalen icke ske. Vi ha vidare undersökt, som den siste ärade talaren antydde, de lagliga möjligheterna på vissa orter, där man har en svagare uppfattning av valens egentliga betydelse och endast tror, att det gäller att få en valförrättning mindre, att det borde gå lätt att sammanföra de kyrkliga valen med de borgerliga. Vi ha kommit till det resultatet, att även om detta skulle gå i det långa loppet, då det gäller ett kyrkligt val, skulle det vara omöjligt i de fall, då det gäller två eller kanske till och med tre kyrkliga val. Vi ha angivit de valtekniska skälen, som var och en kan läsa i betänkandet, varför jag inte vill upprepa dem.

Den siste ärade talaren undrade, om detta skulle betraktas som en så upphöjd sak, att man inte vågade rubba det, och en tidigare talare sökte avvisa de alltför strängt religiösa synpunkterna och ville se det hela såsom något ganska alldagligt. Denne talare nämnde också, att man inte endast fick ta hänsyn till den lilla klick som kallades kyrkfolket. Man kunde kanske ha väntat något annat från den talare, som fällde dessa ord. Det är inte bara »en liten klick kyrkfolk» som har intresse av denna sak, utan det är massor av kyrkligt intresserade från olika partier, som, låt vara att de i vanliga fall låta dessa angelägenheter passera i lugn och ro, dock, när det gäller, kunna samla sig för att få den höjd över det borgerliga och få ge uttryck för sin livsriktning, sitt kyrkliga intresse.

Våra ord i motiveringen, att ett sammanförande av kyrkligt och borgerligt kommunalval till en valförrättning endast ytterligare skulle främja en icke önskvärd utveckling samt direkt motverka den tendens att avpolitisera de kyrkliga fullmäktigevalen, som på sina håll gjort sig gällande, dessa ord tycker jag inte på något sätt böra verka stötande, och de motsvara fullkomligt de verkliga förhållandena.

I övrigt, herr talman, har jag ingenting annat att säga än att jag i korthet yrkar bifall till utskottsförslaget.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom beträffande motiveringen, vartill herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bergman och herr Olsson i Mora vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, som förordats i herrar Sandegårds och Nordströms vid utlåtandet avgivna reservation.

Vid härefter i enlighet med dessa båda yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets motivering oförändrad.

Om initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av väckt motion om initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan.

I en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (nr 227) hade hemställts, att riksdagen ville påkalla Kungl. Maj:ts initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan, som, med övergivande av den europeiska pacifismens synvillor, ginge till grunden av tingen och således kunde för vårt land omsider leda till en avskrivning av försvarsbudgetens utgifter.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr Lindhagens förevarande motion (I: 227) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! I går stod på kammarens föredragningslista detta statsutskottets betänkande uppfört näst efter utlåtandet om försvarsbudgeten. Jag kunde ej föreställa mig, att i dag, i strid med motionens uttryckliga begäran i klämman, det flyttats upp före »försvarsbudgeten». Motionen rör sig nämligen mot bakgrunden av denna. Jag hade inte berett mig på något anförande i denna sak, förrän jag hade hört försvarsdebatten. Jag vet inte varför den skulle tagas ur sitt rätta sammanhang, men nu har den blivit i förväg utkastad i rymden som en vingskjuten fågel.

Jag skall i alla fall yttra mig i frågan, ty det är lika viktigt, vilken utrikespolitik landet i dessa tider skall föra som vilken försvarsbudget vi skola ha. Klämman lyder nämligen, »att riksdagen i sammanhang med överlämnandet av sitt beslut beträffande *försvarsbudgeten* ville påkalla Kungl. Maj:ts initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan, som, med övergivande av *den europeiska pacifismens synvillor*, gå till grunden av tingen och således kunna för vårt land omsider leda till en avskrivning av nämnda budgets utgifter».

Här föreligger således en turnering av fredsproblemet. Det befinner sig för första gången i hela sin vidd på besök hos statsutskottet. Jag står inte här för att yrka avslag på försvarsbudgeten. Det lönar sig sannerligen inte, och det kan vara olika meningar om det är klokt i sig självt. Utan jag vill med bibehållande av det resultat, till vilket riksdagens majoritet kommer, fråga om ni inte tycker tiden vara inne, att vi någon gång intressera oss samtidigt för frågan, hur vi i tidernas längd kunna bli av med denna budget.

Utskottets motivering erbjuder dock ringa möjligheter ens till en diskussion. Den sysslar inte alls — det måste jag säga — med motionen och dess motivering. Utskottet kör — och tänk enhälligt — endast med gamla synvinklar, från vilka motionären under många kapitel tagit ett bestämt avstånd.

Här går utskottet tillbaka till vår anslutning 1920 till Nationernas förbund. Det åberopas, att vi då uttalade oss för en universell och effektiv begränsning av de nationella rustningarna, och att arbetet härpå skulle med verklig kraft bedrivas. Det har väl om något blivit en synvilla. Vi kunna inte på den grunden ensidigt fortsätta med en nationell uppgift, som för dagen är till den grad uttunnad, bakom flötet och förkrossad som denna. Vidare framhålles vad »Sverige» gjort. Det vill säga landets regeringsombud i Genève. Vi andra ha ju inte haft någonting att säga varken i riksdagen eller ute bland folket. Och icke ens har landet trots uppfordringar fått kännedom av Kungl. Maj:ts instruktioner för dessa ombud. Det är och förblir att vara en hemlig angelägenhet. Utskottet konstaterar, att Sverige »oavbrutet ar-

Om initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan. (Forts.)
betat för den allmänna nedrustningen såväl inom nedrustningskonferensen som vid förbunds församlingens möten och därvid sökt biträda varje praktisk och genomförbar åtgärd, som kunnat bidra till ett mellanfolkligt samförstånd i denna fråga». Det är väl också en grundlig synvillan, som inte kunnat leda till någonting av större vikt. Hela världen bör väl nu snart få klart för sig, att det måste brytas nya vägar uti fredsfrågan. Och slutligen står det: »Då nedrustningsfrågan alltjämt står som en viktig programpunkt och utskottet har anledning förutsätta, att den politik, som Sverige inom folkförbundet hittills företrätt på detta område, fortfarande kommer att konsekvent fullföljas, finner utskottet ett svenskt initiativ i av motionären angiven riktning icke vara behöfligt.»

En engelsk statsman, Baldwin, sade häromdagen, att Europa var vordet ett dårhus. Har utskottet ej förmärkt, att den programpunkt, som utskottet hänvisar till, nu är vorden en ruinerad programpunkt? Är det utskottets mening, att Europa bör fortsätta på denna väg utför, utan att reflektera på tecknen i tiden, utan någon pånyttfödelse i tanke och handling. Åtminstone för en del fredsfolk synes tiden nu vara inne att åtminstone börja avveckla de där synvillorna med en principiell och praktisk politik, som kan leda till någonting i tidernas längd.

Nu är det ju också så, att *fjärde huvudtiteln* egentligen är vår främsta utrikespolitiska huvudtitel. Den är utbruten ur utrikesdepartementets budget. Den överskuggar den med sina väldiga anslag. Där ligger vår utrikespolitiks huvudsäte. Därför är det befogat att anknyta våra utrikespolitiska uppgifter främst till *fjärde huvudtiteln*.

Tredje och fjärde huvudtitlarna sakna vartenda är någon orientering om våra utrikespolitiska uppgifter. Vi få veta, att »vårt förhållande till utländska makter är gott». Men vi strida om handelstraktater och anse oss hotade av så våldsamma faror från stormakterna, att vi måste bevilja en stor krigsbudget och öka den nu också. Ett sådant förhållande kan väl inte sägas vara gott, när vi äro hotade till den grad av stormakterna. Således: även trontalets nämnda försäkran, inför en värld i brand, är också en synvillan.

Regeringen har 1921 enligt den då antagna 56 § riksdagsordningen uppfordrats av riksdagen att även omedelbart förhandla med riksdagen samt där på det rätta stället *demokratiskt* giva och taga impulser i fråga om *landets utrikespolitiska kallelser*. Det har redan i början skett mycket svagt och numera, de senare åren, knappast något. Parlamentet är ur spelet. Vi äro inför regeringen en quantité negligible, på detta område. Enskilda få gå och famla sig fram så gott de kunna i denna öken, vari vi hållas i utrikespolitiskt avseende av våra utrikesministrar. Och detta i en tid, som runt omkring oss ropar efter lösningar.

Då ecklesiastikministern talade i Göteborg om allsvenskhetens bevarande, så sade han, att varje nation måste ha en kallelse i historien, och att särskilt Sverige vore uppfordrat att skaffa sig en sådan. Men har ecklesiastikministern farit med bara prat? Eller har han menat någonting? I senare fallet bör det också ske någonting.

Vad är vår kallelse i utrikespolitiken? Är det att gå i kölvattnet efter stormakterna? De komma, om det vill sig illa, att sälja varje småstat, när det behöves, för att kunna komma överens om deras ömsesidiga annexionsintressen. Abessinien är hotat. Folkförbundet gör ingenting. Memelområdet är hotat oerhört i dessa dagar, och Litauen går i bävan för sin enda utfartshamn å sitt gamla område. Sönderjylland hotas fortfarande med en invasion, när det någon vacker dag lämpar sig. Inte föra »segermakterna» krig för den saken! Så kommer kanske turen till oss också. Kejsar Wilhelm

Om initiativ till internationella övertväganden i fredsfrågan. (Forts.)
spekulerade ju en gång i det glestbebyggda Norrlands kolonisation med tyskar.

Småstater måste skaffa sig en egen kallelse och föra fram i världen betydelsen av sanningens makt och avslöja tillståndet. Försiktigt naturligtvis och så småningom i början, men i alla fall: de måste gripas av ett sådant uppsåt. Förhållandena uppfordra Norden att gå i spetsen.

Under olika kapitel i den här motionen behandlas just den saken. De som läst den vitsorda, att den manar till eftertanke. Tyvärr har nog endast en handfull riksdagsmän tagit del av den. Inte heller jag läser så mycket andras motioner, ty det hinner jag inte med. Det är så med oss allesamman.

Det talas i motionen om *Europas fallenheter*. Det kapitlet kan jag hoppa över, ty det ha vi alla nog erfarenhet om. Europa har ju för närvarande urartat som sagt till ett därhus, om man får tro den engelske statsmannen. *Annexionspolitiken* är en annan av våra synvillor. Den ligger i sina resultat och fortsatta ambitioner ännu som ett tungt spöke över Europa. Man vill behålla vad man har och taga vad man inte har. Det är den europeiska stormaktspolitiken, och efter det skola småstaterna nu låta föra sig i ledband i Genève — en var i sin lilla roddbåt, som fått en släplina efter ett stort stormaktspansarfartyg! Gärna må det kompromissas blott det någon gång kommer till *handling*. Gärna vilket litet steg som helst — blott icke denna uppgivelse, denna självuppgivelse, som småstaterna nu underkasta sig.

Annexionspolitiken är nära förbunden med *nationalitetsfrågan*. Den senare har nedsjunkit till att vara främst en språkfråga — att de »minoriteter», som det kallas i Europa, som tillhöra ett land, som talar ett annat språk än deras eget, skola skyddas, men det är alldeles omöjligt. Det har visat sig, att det blir ingenting av med det. Jag har ju upplevat det där. Den interparlamentariska unionen har, begripligt nog, sökt akta sig för alla frågor, om vilka inte alla kunde bli eniga. Det är blott en stridsfråga, som unionen inte kunnat komma ifrån, och det är de s. k. europeiska minoriteternas rätt. Då blir det livligt på mötena och ett bekymmer för de ledande att bringa publiken till lugn i unionens stillastående.

Nu har Europa föreställt sig, att nationalitetsfrågan bara är en fråga om de europeiska minoriteternas rätt. Om man, som jag nu gör, övergår till den nationalitetsfråga, som blomstrar under annexionspolitikens tecken uti de färgade rasernas världsdelar, blir Europa alldeles bortkommet. Det har inträffat, att man till och med i mina koncept, där det talats exempelvis om de asiatiska majoriteterna, välvilligt ändrat »majoriteter», till »minoriteter». Man har ej hört talas om något annat nationalitetsproblem än den europeiska minoritetsfrågan.

För övrigt, alla stater sträva efter uniformering inom sina gränser. Det ligger i deras intresse. När det nu kommit därhän, att »staternas rättigheter» i den vita rasens diskussioner ha utbytts mot de förra »nationaliteternas rättigheter», är frågan än mer hopplös. Det där ombytet upplevde jag i Washington på den interparlamentariska konferensen 1925. Att från folkförbundet utöva någon kontroll det leder icke till mycket. Representanterna för minoriteterna klaga nu som alltid över åsidosättande av fördragen, hård behandling av ämbetsmän, dunkla avsikter från majoritetens och regeringens sida och kitslighet av olika slag. Naturligtvis ha de rätt. Inte kan folkförbundet från Genève utöva någon kontroll, som betyder någonting väsentligt!

Tillika möter oss *språkförbistringen*. Den är en del av nationalitetsfrågan. De otaliga språken resa sedan gammalt de högsta skiljemurarna mellan folken. Den ensidiga nationalismen har merendels helt sin grund i olikheter i språk och icke i divergenser i konstitution, intellekt och bildning. Språkför-

Om initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan. (Forts.)

bistringen är ett mänsklighetens gissel, en källa till ofred mer än något annat. När jag besökte bl. a. Lettland förra sommaren, så hade jag ett samtal med landets president. Han sade utan min tillskyndan: »Vi behöva också ett gemensamt språk». I Ost-Balticums fem länder talas nämligen sex olika officiella språk, och ingen förstår den andre utan tolk. Då jag frågade hur han hade tänkt sig den saken, sade han: »Det diskuteras här om i de tre centralbaltiska staterna bör införas engelska eller franska i skolorna för ändamålet.» Men så tillade han med någon eftertanke: »Det blir nog inte något bevänt med det heller.» Ja, så förhåller det sig. Språkförbistringen kan lösas endast med ett neutralt, logiskt byggt och lättlärt världsspråk, som inläres i alla skolor och blir nationernas gemensamma språk vid sidan av modersmålen.

Ännu föreligger problemet för staterna att gå fram partiellt kollektivt. Tiden borde vara inne för att vidga *begreppet »Norden»*. Därom motionerades av mig vid 1933 och 1934 års riksdagar. De motionerna slog i spann visserligen icke i Sverige, men i Ost-Balticums fem länder och även annorstädes utomlands. Nu föreligger ock Vilnafrågan såsom ett hinder. Det måste någon gång bli undanröjt, att en politisk gräns mellan två stater i Europa ännu befinner sig i krigstillstånd. Den har tillkommit genom vapenmakt utan europeiskt avgörande.

Det yttersta problemet är frågan om *Europa och de färgade raserna*. Jag har visst en gång i riksdagen besvärat kammaren med en erinran av mig vid ett föredrag sommaren 1934 i Säffle. Jag måste upprepa det därför, att det belyser vår militärfråga på ett klart och praktiskt sätt. Föredraget gällde »Nordens kallelse». Vi böra väl höja oss till en kallelse och inte alltfört såsom i dag sitta med armarna i kors inför militärbudgeten utan att tänka efter vad landet egentligen skall ha den till och huru vi skola bli av med densamma. I Säffle genomgick talaren allt samhällslivs grundvalar: individen, hemmet, landet och mänskligheten. När de tre första kategorierna voro genomgångna, kom talaren fram till mänskligheten. Det är väl klart, sade han, att den ligger så långt från Säffle, att Säffleborna knappast ha något intresse för den saken. Då log publiken förvånatfullt, och talaren fortsatte på följande sätt: Här exercerar Säffles ungdom på någon exercisplats i närheten, och Säffleborna betala en stor del av sin kronoskatt för landets försvarsväsen. Varför göra de det? Jo därför, att vi äro rädda för stormakterna och deras rustningar. Varför rusta stormakterna? Jo, inte minst därför, att de måste ha ett krigsväsen för att behålla sina besittningar i Asien och Afrika under sitt välde. Alltså: Säffleborna få exercera och betala skatt till ett svenskt försvar, till dess de av stormakterna behärskade färgade folken i Asien och Afrika någon gång i tidernas längd i rimlig omfattning fått göra sig fria eller gjort sig fria. Då gick det en surning genom församlingen, som bestod av mycket olika samhällsskikt. Jag tror att åhörarna förstått sammanhanget mellan Säffle och mänskligheten.

Nu är redan Östasien stätt på uppmarsch. Sedan Japan besekrat Ryssland har det skapat Manchukuo för att trygga sig råvaror och skaffa sig ett organiserat avsättningsområde. Men Japan har samtidigt tillåtit, att varje år en miljon kineser invandrat dit. Manchukuo är nu en stat med så gott som uteslutande kinesisk befolkning. Bara 250,000 japaner finnas där, men över 30 miljoner kineser. För några år sedan hade Mandschuriet en befolkning av endast 9 miljoner. Den senaste nyheten, som jag förutsett i min förevarande motion, är att japaner och kineser börja förhandla om ett samarbete mellan de tre rikena om Asiens återuppväckande, om ett Pan-Asien, kanske också om gemensamma rustningar för det ändamålet. Det profeterade också den kinesiske krigsministern för några år sedan vid en intervju med Nya Dagligt Alle-

Om initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan. (Forts.)
 handa genom en utsänd medarbetare. Nu måste Kina, sade han, först skaffa sig en stor här och en stor flotta för att befria sig från européernas övervalde. — Det är ord och inga visor. Så kommer också att ske i tidernas längd.

Då bör väl Europa vara så pass förståndigt, att det tillmötesgår ett sådant oundvikligt strävande genom att söka vinna en fredlig avveckling på en lång sikt. Men det blir säkerligen för mycket för de europeiska stormakterna. Här blir världskrig, kanske många krig. Och för det ändamålet skola också svenskarna hålla en härsfakt under oöverskådlig tid. Ty något annat skäl angives icke från någon försvarskommission eller i några utlåtanden från statsutskottet än att det är fara för oss på grund av stormakternas rustningar. Därmed punkt och slut. Men hur går det då med Arthur Engbergs »kallelse» för vårt folk, vår »uppgift i historien», varom han såsom ecklesiastikminister sände i ett stort tal i Göteborg vid »svenskhetens bevarande i utlandet» tjugufemårsfest.

Så nalkas vi då slutligen den stora europeiska synvilla och odödliga programpunkt, som kan kallas avrustning med bibehållande av rustningarnas orsaker. Det är att ställa problemet på huvudet så det förslår. Det har visat sig omöjligt att åstadkomma någon avsevärd avrustning i Europa utan att på samma gång avskaffa rustningarnas orsaker. Engelsmännen äro ju mest tillmötesgående för samtal i saken. Man behöver bara uttala orden Singapore och Indien, så falla alla engelsmännens facila erbjudanden till »minskning i rustningar» samman som korthus. Minskningen blir en chimär, i lyckligaste fall en bagatell. Med återstoden kan man i alla fall föra stora krig, som ock världskriget klart ådagalägger. Och de stora sjömakternas s. k. nedrustningspolitik är ju ett rent spektakel. Den står ock utvecklade i motionen, men det hoppar jag också över.

För övrigt: envar tillgriper vilka vapen som helst för att rädda livet. En specialitet i den europeiska pacifismens synvillor är nämligen den, att man kanske skall kunna förbjuda användandet av de grövre anfallsvapnen, bombplan, gasrök o. s. v. samt sätta krokben för vapentillverkning för att därigenom försvåra krigens uppkomst. Staterna besvara denna märglösa pacifism med regeringsbeställda tillverkningar av de modernaste och effektivaste vapnen.

Det har från pacifistiskt håll förutsatts från de skandinaviska länderna under långa tider en fullständig skandinavisk avrustning, med bibehållande allenast av en ordningsmakt. Därför kunde i senare tider återopas Tysklands, Österrikes, Ungerns och Bulgariens avrustning enligt fredstraktaterna. Denna avrustning, denna vinning av världskriget skulle stärkas genom ett skandinaviskt tillskott och på det sättet nya broar byggas även för segermakterna att kunna uppfylla sina löften så småningom om en motsvarande avrustning. Nu är även det senare hoppet gravlagt genom Tysklands upprustning och skandinaviska regeringspolitikens likgiltighet, ja nästan uppmuntran till en sådan tidsföreteelse. Och nu komma ock framställningar om Österrikes, Ungerns och Bulgariens rätt att upprusta. Det ha väl även de rätt till. Ty varför skall endast Tyskland få upprusta?

Och så skall Tyskland ha igen sina *kolonier*, förstås, och göra livet ännu mera surt för de färgade raserna. Varför skola inte också svenskarna ha kolonier, varför skall inte Polen ha kolonier, varför skola bara de största stormakterna ha kolonier? Äro de inte tillräckligt stora förut? De äro alldeles för stora. Det är den olyckan, som nu går ut över världen.

Under sådana förhållanden, säger jag, kan man fråga, vad Sverige bör göra inför en dylik utmaning och inför alla de olyckor beträffande rustningar, ekonomi, säkerhet o. s. v., som komma ifrån de europeiska stormakterna. Det är

Om initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan. (Forts.)
frågan, om inte sådant tal bör få ett lika kraftigt svar. Skandinaverna skulle kunna säga till de europeiska stormakterna: När ni gå till grunden med krigens upprätthållande, så gå vi till grunden med fredens upprätthållande. Vi avrusta, med andra ord, ensamma, trots allt!

Detta »rysliga lättsinne» är här framlagt endast som en tankeställare, som ett problem, och jag yrkar ju icke nu hopplöst avslag på den föreliggande krigsbudgeten, utan begär endast, att vi i samband med den skola utåt kräva en ny utrikespolitik, som kan i tidernas längd avskaffa den.

Låt oss tänka för en gångs skull. Vad skulle inträffa om Sverige eller helst skandinaverna gjorde en sådan revolution till förmån för förnuftet såsom ett svar på stormakternas revolution emot förnuftet.

Nog skulle väl de andra folkens menige börja fundera något. Det där är ju den rätta och enda utvägen och en förebild även för oss, skulle man mångstädes säga. Däri låg väl även för Sverige en större trygghet. Ty det bar väl emot att med vapenmakt angripa ett obeväpnat folk för det, som stormakterna i Genève säga sig eftersträva. Med andra ord skandinaverna hade med en sådan föresats icke osannolikt gjort sin största insats i senare tiders historia. Och säkert är, att om Sverige år från år beviljar en försvarsbudget med armarna i kors utan något betydande till grunden gående aktivt bemödande att befria oss från denna börda, så göra vi den minsta möjliga insats i historien.

I fråga om annexionspolitiken och nationalitetsbefrielsen, så ha vi ock i Saaromröstningen ett föredöme om hur det bör gå till. Folk i landet kommer nu med sina enkla reflexioner och menar: Men är detta inte ett bra sätt att avveckla annexionspolitiken. Varför skall en stat tillåtas tjurhålla på främmande nationaliteter, som inte vilja veta av det? Borde inte hädanefter i Europa anordnas folkomröstning under internationell kontroll, som skedde i Saar, för att göra oss fria från de orosanledningar, som ligga i annexionspolitikens förtryck över andra nationaliteter.

Herr talman! Jag yrkar således — utan att som avsetts kunna åberopa mig på vad vi kunna få höra under debatten om försvarsbudgeten — bifall till motionen.

Nu är det så med omröstningarna efter det nya systemet — som jag tycker är utmärkt, fastän jag var tvivlande förut — att man ser på tavlorna i eldskrift antalet ja, nej, tveksamma och frånvarande. Då framträda situationen och styrkeförhållandet klart dokumenterade. Vartill skall då tjäna den första uppresningen, en förlegad rest från en övergångsperiod, som i protokollet sterilt endast återgiver ett »övervägande» ja eller nej enligt talmannens skön. Uppresning tar högst 2 minuter och räkningen icke heller mera. Uppresningen blir ett hinder och psykiskt tvång att avstå från en räkning, som ensamt och till protokollet skänker oss och eftervärlden ett förnuftigt resultat. Det har därför stor betydelse, att hoppa över uppresningen och genast företa en sådan där lätt räkning. Det är betydelsefullt att få konstaterat, hur stora makter, som i tiden ligga bakom de olika yrkandena, och på vilken kulturell ståndpunkt en epok befinner sig i ärendet.

Därför hoppas jag att ej bli hudflängd, om i detta fall begäres räkning. Även om jag blir ensam är det värdefullt att få det klart och tydligt också till protokollet.

Herr Borell: Jag förmodar, att kammaren håller mig räkning, om jag inte går in på något längre bemötande av herr Lindhagens kåseri i denna fråga.

Det är med denna motion som med många andra av herr Lindhagens motio-

Om initiativ till internationella överväganden i fredsfrågan. (Forts.)
 ner. De karakteriseras av att herr Lindhagen framställer en allmänt erkänd sats eller — som i förevarande motion — ett allmänt erkänt önskemål, för vars förverkligande han vill, att den svenska nationen skall arbeta. Han ogillar, han kritiserar och underkänner i regel det arbete, som möjligen kan vara utfört på det område, som han för tillfället rör sig på, men han anvisar aldrig några praktiskt framkomliga vägar, som man i stället skall beträda. Han kåserar om allt möjligt mellan himmel och jord, och jag får säga, att det kåseri, som vi ha hört i dag, inte har varit mera belysande i fråga om vad herr Lindhagen verkligen rekommenderar för framkomliga vägar, än hans kåserier i allmänhet, snarare kanske mindre.

Det tycks emellertid, som om herr Lindhagen nu underkänner folkförbundets förmåga att verka i det avseende, som han har avsett. Men han har inte talat om för oss, vilket annat organ, han önskar skall sättas i stället. Det fordras väl ändå något mer än en svensk insats? Det fordras väl hjälp av ett organ för flera nationer i samarbete? — Han underkänner också, tycks det, det nordiska samarbete, som förekommit i fredsbefrämjande syfte, liksom överhuvud taget det arbete, som gjorts från den svenska regeringens sida för detta ändamål.

När nu inte herr Lindhagen har kunnat anvisa några praktiska vägar, så torde herr Lindhagen ursäkta, att inte heller utskottet har kunnat göra det. Enligt utskottets mening finns det ingen annan väg för att nå det av herr Lindhagen och av oss alla eftersträfvade målet fred i världen än att Sverige genom sin regering gör de insatser, som äro möjliga i det internationella samarbetet i sådant hänseende. Detta har skett och kommer säkerligen att ske. Vid sådant förhållande har utskottet inte ansett, att det finns någon anledning att nu göra en påminnelse till regeringen härom.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag uppskattar bemödanden, som hittills frestats, och har själv varit med om dem. Men de äro ju verkningslösa. Tiden för att gå till grunden av tingen står för dörren. Det är visserligen fortfarande angeläget att söka upprätthålla en allmän önskan om fred i världen och förhåla krigsutbrott för att vinna tid till eftertanke. Jag undrar dock, om folkförbundet självt anser, att det i sin nuvarande vanmakt, som det inte råår för, befinna sig på vägen mot en livskraftig och bestående förnuftig fredsordning.

Den siste talaren — som själv tog sin tillflykt till ett litet lärlingsprov i det moderna kåseriyrket — kallade mitt anförande för ett kåseri. Det är ett lätt sätt att komma ifrån själva saken. Vad var det den siste talaren talade om? Ingenting. Mina kåserier bestodo i anvisandet av nya vägar, som bör vara en nordisk kallelse att slå in på. Alla barn i början. Det bör nog ske sakteligen i början. Sveriges besökelsestid är dock nu kommen. Landet bör, uppenbarligen för alla, bereda sig att, stött företrädesvis av sanningens makt, gå med egna vågor bort från den europeiska pacifismens synvillor. Nu eller aldrig.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 1.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 229, med förslag till lag om rätt i vissa fall till jakt å vildkanin m. m.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av väckt motion om planmässiga provisoriska åtgärder till försvarets stärkande, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 1—5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till avlöning till personal å övergångsstat vid armén för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,420,000 kronor.

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Wohlin till mig riktat denna fråga:

Anser icke hans excellens statsministern, att efter statsverkspropositionens framläggande under sistlidne januari månad omständigheter inträffat, som påkalla särskild proposition till innevarande riksdag med förslag till ytterligare åtgärder för våra försvarsanstalters stärkande?

Jag ber att få giva följande svar:

Interpellanten syftar uppenbarligen på den fortgående kapprustningen och det internationella läge, som uppstått genom tyska regeringens åtgärd att för-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

klara sig obunden av de i fredstraktaten föreskrivna bestämmelserna angående Tysklands rustningar. Såsom kammaren känner försiggå för närvarande livliga överläggningar mellan de närmast intresserade makterna i anledning av det sålunda inträdda läget, och internationella konferenser komma att under de närmaste veckorna äga rum.

Det är omöjligt att förutsäga resultatet av de sålunda förestående förhandlingarna och att nu bedöma utsikterna för en avspänning eller riskerna för en tillspetsning. Intet berättigar dock till att på förhand draga den slutsatsen, att ansträngningarna för att åstadkomma en avspännande uppgörelse skola bli fruktlösa. Varje ödestro beträffande en europeisk konflikts oundviklighet är för övrigt i sig en allvarlig fara, som bör motverkas utan att en skärpt uppmärksamhet underlåtes.

Regeringen har under denna vecka tillfälle att delgiva utrikesnämnden sina upplysningar och ämnar i fortsättningen uppehålla all erforderlig kontakt med riksdagen och dess förtroendemän. Innan säkrare hållpunkter föreligga för bedömandet av det internationella läget och dess återverkan på Sveriges ställning, anser jag icke en allmän debatt därom i riksdagen lämplig.

Regeringen har icke ansett situationens utveckling hittills påkalla nya äskanden under fjärde huvudtiteln utöver i statsverkspropositionen framförda. Självfallet följer regeringen med största uppmärksamhet det utrikespolitiska lägets utveckling och kommer att i varje situation pröva vilka åtgärder som i landets intresse kunna befinnas nödiga.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till hans excellens statsministern för det lämnade svaret och jämväl för den vänlighet, excellensen visat genom att på förhand ge mig del av svarets innehåll.

Det finns i detta svar ett uttalande, som jag med några ord vill beröra. »Varje ödestro beträffande en europeisk konflikts oundviklighet är för övrigt i sig en allvarlig fara.» Man har varit med så länge i det politiska livet och även eljest, att man nog har fått en känsla av olämpligheten av att sätta tilltro till allt vad som skrives i den internationella pressen och även i vårt lands press med avseende å det utrikespolitiska läget. I Genève har vid upprepade tillfällen frågan om pressens inflytande på den allmänna opinionen i fråga om krigshot och krigsfara varit föremål för överläggningar, och även om dessa icke ha resulterat i någon konvention eller annan överenskommelse — med hänsyn till detta ämnes mycket svåra beskaffenhet — så har den meningen likväl varit ganska allmän, att den internationella pressen eller i varje fall en del av denna visar framträdande tendenser till att svartmåla läget i världen och sätta oro i de stora befolkningsmassorna i skilda länder, med där bakom liggande, mer eller mindre tvetydiga syften. De avslöjanden, som tid efter annan ha gjorts om den internationella rustningsindustriens verksamhet bakom världsteaterns kulisser och de uppgifter, som i mera konkret form framkommit rörande detta ämne ävensom rörande sambandet mellan internationell rustningsindustri och internationell press, visa med skrämmande tydlighet, huru bakom de ansvariga statsmännens och de ansvariga parlamentens rygg — jag förmodar mera sällan med deras kännedom — ett spel försiggår, som leker med ett av mänsklighetens största värden, nämligen freden mellan folken. På den nuvarande regeringens föredragning har också spörsmålet om kontroll över vapenindustrien helt nyligen varit före i riksdagen. Svenska regeringen har därvid av skilda anledningar ansett sig böra gå i spetsen, och riksdagen torde komma att i en, som jag antar, acceptabel form lösa detta spörsmål enligt regeringens intentioner. Det finns ingen ödesbestämd eller fatalistisk tro på ett kommande krig, i varje fall icke hos mig,

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

som interPELLERAR i dag. Jag har fått det livligaste intryck av det verkligt betydande arbete, som utvecklas från de stora ledande nationernas statsmäns sida i ständigt växlande situationer för att avvärja en sådan för hela den västerländska civilisationen ödesdiger konflikt. Det är också visst, att man på intet håll önskar något krig. Alla äro i sina sinnen besjälade av den känslan, att världskrig eller ett nytt europeiskt krig skulle medföra deras eget lands och deras egen kulturs undergång, och alla uttala — som jag förmodar och är säker om — med uppriktig fredsvilja sina försäkringar, att vad på dem ankommer skall allt göras för att hindra en krigisk konflikts utbrott. Den maning till undvikande av ödestro och fatalism, som hans excellens herr statsministerns svar innefattar, håller jag sålunda för min del såsom varande fullt berättigad, ty låter man hypnosens gripa omkring sig i folkens breda lager och bidrager man — vilket är ännu värre — till att utbreda en dylik hypnotisk tro på ett kommande krigs oundviklighet, då har man gjort en mindre god gärning. Man vet ju för övrigt också, att vad som står att läsa i tidningarna och vad som säges i tusen lösryckta meningar och samtal, som man får höra, aldrig kan innefatta den objektiva skildringen av det faktiska läget. Det är endast utrikeskabinetten, som härutinnan sitta inne med mera fullständiga upplysningar, och det är självfallet ett lands ansvariga utrikesledning, som måste hålla ledningen av den rikspolitiska fråga, som nu är före — i vad det gäller dennas utrikespolitiska sida — i sina händer.

I det lämnade svaret meddelas, att regeringen om några dagar kommer att delgiva riksdagens i utrikesnämnden insatta förtroendemän en redogörelse för det nuvarande internationella läget, en upplysning, som jag hälsar med tillfredsställelse. Jag förmodar, att jag också hör rätta mig efter excellensens önskan att vid sådant förhållande icke här giva anledning till någon allmän debatt om det allmänna utrikespolitiska läget. Jag skall alltså underlåta att göra detta. Jag kan dock icke uraktlåta den allmänna reflexionen — som på intet sätt lär innefatta någon diskussion, som icke är lämplig — att den utrikespolitiska situationen uppenbarligen har försämrats under den tid, som gått, och otvivelaktigt försämrats under de månader, som gått sedan de ansvariga militära myndigheterna i vårt land framlade sina äskanden inför Kungl. Maj:t på hösten i fjol, liksom även under de månader, som gått sedan Kungl. Maj:t genom framläggande av statsverkspropositionen tog ställning till dessa äskanden. Jag underlåter att ingå på vari denna försämring av den utrikespolitiska situationen består. Jag lämnar därhän alla de synpunkter, som man skulle kunna anlägga på detta ämne. Jag vill endast i allmänhet på tal om denna sida av frågan tillfoga, att man ju uppenbarligen måste konstatera, såsom redan har skett vid flerfaldiga tillfällen, att den stora tanke, som låg bakom nedrustningskonferensen i Genève, när den öppnades i februari 1932, lidit skeppsbrott. Med ett intresse och en skicklighet, som vunnit allmänt erkännande i Genève, ha icke minst Sveriges regeringsrepresentanter intensivt arbetat för en bättre utgång av denna konferens förhandlingar. Själv har jag haft tillfälle att följa åtminstone de väsentliga dragen av denna deras verksamhet och anser den vara en heder för vårt land. Trots detta och trots alla andras samfälliga ansträngningar är det emellertid ett faktum, att nedrustningskonferensen ännu mera än tre år senare mig veterligen icke avsett ett enda positivt resultat med avseende å en konvention länderna emellan i det syfte, för vilket nedrustningskonferensen har arbetat. Väl ligga alltså vissa konventionsförslag under behandling, men man måste ju vara blind på båda ögonen — och det är väl ingen i detta land och icke i de flesta andra länder heller — om man tror, att situationen nu med avseende å nedrustningskonferensens arbete kan giva anledning till en ändrad försvarspolitisk in-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
ställning för de enskilda nationerna i riktning mot en mera pacifistisk politik.

Nedrustningskonferensen är icke död. Det finns energiska krafter, som alltjämt hålla dess låga flämtande. Men lågan flämtar, och i själva verket har världen blivit vittne till det tragiska sorgspelet av en utveckling, som mitt under nedrustningskonferensens arbete innefattar en av de mest markanta upprustningsperioder, som Europa och även andra världsdelar under mänsklighetens senare historia ha varit vittne till. Denna internationella upprustning, som går fram i de stora länderna och även i många mindre, behöver visserligen icke i och för sig innesluta någon med naturnödvändighet bestämd fara för en utlösning i form av krigiska konflikter. Man kan, om man vill söka se denna företeelse i objektiva ljus, göra gällande, att den är ett uttryck för det växande misstroendet inom det internationella livet, och att varje land, som på detta sätt stegrar sina försvarsutgifter och ökar sina försvarsanstalter, gör detta allenast och uteslutande i tanke på att därmed skydda sig självt och aldrig i syfte att därmed förbereda ett fredsbrott. Men det ligger i sakens natur och har under historiens gång vid skilda tillfällen framgått, att redan detta faktum av en allmänt pågående upprustning utgör en betydande fara. Det har ju sålunda vid studiet av världskrigets förhistoria klart framträtt, huru den upprustning, som då pågick, var inledningen och upprämnigen till det som sedan hände. Det är visst icke säkert, att så behövs bli fallet en gång till. Men säker kan man aldrig vara, och den stora breda allmänheten, som icke känner utrikeskabinettens hemligheter, lever i nuvarande läge under en känsla av otrygghet och rådvillhet. Icke minst, ers excellens, är detta fallet beträffande den svenska nationen. Väl befinner sig vårt land i ett sådant geografiskt läge, att man har vant sig vid att betrakta farorna för vårt vidkommande som i varje fall mindre framträdande än på många andra håll i världen, och måhända finns det för en sådan uppfattning ett visst fog. Men å andra sidan göra både de stora utrikespolitiska konstellationer, som nu framträda, och även andra omständigheter, som jag skall underlåta att beröra, för alltmera växande kretsar av den svenska allmänheten alltmera påtagligt, att ett eventuellt kommande krig på ett annat och farligare sätt än förra gången kan komma att beröra även våra små länder här uppe i Norden. Jag tror icke det är behövt att fortsätta dessa reflexioner, men jag vill sammanfattningsvis säga, att det ingalunda är någon överhetsad oro, något uttryck för en obalanserad sinnesuppfattning, någon »ångest» av något slag — som det har stått i någon tidning — ingalunda någon hypnos, något okritiskt anammande av vad som skrives och säges och ens något okritiskt accepterande av stabschefernas synpunkter, som föranlett mig att vid detta tillfälle interpellera hans excellens statsministern. Jag tror, att man kan vara mycket kallblodig och kritisk och likväl finna läget oroande.

Med avseende å de militärpolitiska förhållandena i världen är det ju icke lämpligt att upptaga kammarens tid med någon mera utförlig utläggning, men jag kan likväl icke underlåta att härutinnan erinra om några få korta fakta. Tyska rikets budget för sitt riksvärn utgjorde år 1933—1934 486 miljoner riksmark och år 1934—1935 658 miljoner riksmark, vartill för sistnämnda budgetår komma på andra än militära huvudtitlar upptagna anslag, vilka otvivelaktigt gå till militära ändamål, till ett sammanlagt belopp av 440 miljoner riksmark. Det tyska luftfartsministeriets anslag utgjorde år 1933—1934 78 miljoner riksmark och 1934—1935 210 miljoner riksmark, vilket innebär en ökning med 168 procent. Den tyska riksvärnsarmén, som tidigare omfattade sju infanteri- och tre kavalleridivisioner, kommer enligt det nyligen fattade beslutet att utökas till en armé om 36 infanteridivisioner och sannolikt två

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

kavalleridivisioner och två motoriserade divisioner. Den sannolika fredsstyrkan vid årets slut torde komma upp till 500,000 man. — Utöver de såsom ordinarie anslag för den franska armébudgeten i hemlandet upptagna 6 miljarder francs, beviljades år 1934 en kredit på 800 miljoner francs för nyanskaffning av krigsmateriel åt armén. Vidare har beviljats en tilläggsbudget på 1,135 miljoner francs. Flygvapnets budget uppgår till nära 1½ miljard francs, vari marinflyget icke är inräknat. Därtill kommer, utöver denna ordinarie budget, en tilläggsbudget på över 1 miljard francs för modernisering av flygvapnets materiel, varav 676 miljoner ha beviljats för år 1935 och den 1 april i år ytterligare beviljades 500 miljoner. Den 16 mars i år antogs en lag med avseende å utbildningen inom den franska armén, som jag för att spara tid icke skall återge, men som innefattar en högst väsentlig förstärkning av den franska armén. Den 25 mars i år antogs en annan lag om skapande av en effektiv organisation för det passiva luftförsvaret. Sammanfattningsvis är beträffande denna stormakt tendensen till ökning av rustningarna mycket påtagligare än i något annat land, och detta är särskilt fallet med avseende på flygvapnet. — Den brittiska försvarsbudgeten år 1934—1935 uppgick till omkring 123 miljoner pund och år för år 1935—1936 ökad med omkring 10 miljoner pund. Det är avsett att utöka territorialarméns styrka. Stora fälttjänstövningar planeras äga rum innevarande år. Brittiska hemlandets flygvapen räknar omkring 1,125 flygmaskiner och enligt ett femårigt upprustningsprogram avses denna siffra att senast 1938 bli höjd med omkring 50 procent. Stor uppmärksamhet ägnas frågan om det territoriella luftförsvaret. Särskilda kommittéer ha tillsatts för att utreda dithörande spörsmål. — Slutligen har Sovjetunionens budget för försvarsändamål fixerats för år 1934 till 1,665 miljoner rubel, men torde komma att detta år i verkligheten stiga till 5 miljarder och för 1935 fastställas till 6½ miljarder rubel. Detta är de officiella uppgifterna, vartill man kan knyta vissa anmärkningar, som, i korthet sagt, innefatta att de verkliga rustningarna i detta land äro betydligt större, oerhört mycket större än vad de officiella siffrorna angiva.

Jag tror, att jag ej skall trötta kammaren med några ytterligare uppgifter i denna riktning utan vill endast än en gång framhålla, att man sålunda finner, hur icke minst under de senaste månaderna kapprustningen tagit nästan fantastiska former och nått en sådan omfattning, att man — även med de reservationer, jag gjort för att icke förfalla till någon fatalistisk tro — ändå kallt måste konstatera, att Europa och man kan säga världen i dess helhet i detta ögonblick på det militärpolitiska området företer en mera allvarlig situation än kanske någonsin tidigare, åren före världskriget icke ens uteslutna. Att de tre stabscheferna under sådana omständigheter ansett det vara med sin ämbetsplikt förenligt och av sin ämbetsplikt påkallat att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den försämrade allmänna situationen, är synnerligen naturligt. I de kortfattade yttranden, som först chefen för generalstaben, sedan chefen för marininstaben och nu senast de tre stabscheferna gemensamt avlätit till Kungl. Maj:ts, erinras ju endast i fullt objektiva och klanderfria ordalag om förhållanden, som torde vara allmänt kända, och framställles begäran om vissa omedelbara förstärkningar av det svenska riksförsvaret.

Jag ämnar icke från denna talarstol undervärdera det svenska försvarsväsendets effektivitet. Det svenska försvarsväsendet, sådant det utformades 1925, har visserligen utformats efter andra och enligt min personliga mening mindre tillfredsställande linjer än önskligt hade varit, men riksdagen har en gång därom fattat sitt beslut. 1925 års härordning torde väl i det väsentliga vara genomförd, och man torde ej kunna göra gällande, att de ansvariga för detta besluts fattande eftersatt något av de löften och de utfästelser, de på sin

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

tid gjorde vid sagda tillfälle. Jag riktar alltså intet klander mot de för 1925 års beslut ansvariga medlemmarna av riksdagen eller ansvariga medlemmarna av regeringen. Jag riktar icke heller något klander mot de för 1927 års flottkommittés förslag ansvariga medlemmarna av sagda kommitté. Jag bara framhåller, och det tror jag är befogat att göra, att sedan den tiden för tio år sedan, 1925, har världsutvecklingen tagit en gestaltning, om vilken man vid den tiden ej kunde drömma, och att vi nu befinna oss i en situation, som enligt min mening är sådan, att det också, från deras utgångspunkter, som 1925 biträdde och genomförde den försvarsordningen, borde vara icke bara möjligt utan innefatta en plikt att förbättra vad som då brast. Hans excellens herr statsministern har ju också i sitt svar så till vida givit ett uttryck för insikten om denna förändrade situation, som det i slutet heter, att »självfallet följer regeringen med största uppmärksamhet det utrikespolitiska lägets utveckling och kommer att i varje situation pröva vilka åtgärder, som i landets intresse kunna finnas nödiga». Jag tillåter mig att på det allra starkaste här understryka denna passus i statsministerns svar. Att jag icke personligen kan vara belåten med statsministerns svar i den näst föregående punkten, ligger ju i sakens natur, utan jag anser för min del, att läget är sådant, att det borde motivera nya äskanden under fjärde huvudtiteln. Nu kanske jag gör mig skyldig till ett litet logiskt fel, ty min mening är egentligen, att dessa äskanden borde ha gjorts redan vid statsverkspropositionens framläggande. Men det kan ju ändå tillåtas mig att säga, att jag anser, att vad som därefter hänt gör denna min uppfattning än mera stark.

Regeringen har under excellensen Hanssons energiska ledning gått in för en välfärdspolitik i stor stil för den svenska nationen. Många finnas, som kritisera denna välfärdspolitik, och många finnas, som med uppenbar bitterhet betrakta åtskilliga sidor av denna politik. För min personliga del har jag varit av den uppfattningen och är alltjämt av den uppfattningen, att vad 1933 och 1934 års riksdagar beslutit för folkförsörjningens trygghet här i landet, fränsett en del särskilda punkter, i stort sett var en lycklig politik. Jag tror även, att regeringen är inne på rätta vägar, om den vill försöka att genom lämpliga medel, som likväl icke få avskära det ekonomiska livets livsnerv, nämligen den fria och lojala företagarandan, bereda ökade utkomstmöjligheter för vårt folks olika klasser. Regeringen har även gått in för ett socialt välfärdsprogram, varav några frukter redan avsatt sig och varav flera väntas. Regeringen sitter i en brytningstid mellan två tidsåldrar, då det är uppenbart, att mer än vanligt stora krafter måste tagas för att bringa de fattiga folklagren i vårt land i sådana tryggade förhållanden, att de kunna känna sin samhörighet med fosterlandet och känna sig i sådana förhållanden, att de icke i desperation vända vår tusenåriga rättsordning ryggen. Den oerhört viktiga samhällsfråga, som på sistone dykt upp, nämligen den svenska befolkningsfrågan, må vara föremål för vitt skiftande meningar i övrigt. Men om en sak torde väl alla vara ense, och det är att det är ett ganska hårt anspråk, man ställer på de fattiga människorna i detta land, om de skola medverka till nationens fortvaro under förhållanden, som med avseende på bostäder, spädbarnsvård och barnavård många gånger lämna fruktansvärt mycket övrigt att önska, och regeringens intentioner på detta område äro också värda den största respekt. Regeringen har enligt min mening i många avseenden fått karaktären av en riksregering; men den kan icke tilläggas detta namn fullt ut, om den icke i alla frågor, som röra rikets yttre försvar, med oavslätlig uppmärksamhet följer vad som sker och framlägger sina därav betingade förslag till riksdagen. Regeringen får icke låta sådana omständigheter, som att i riksdagen och riksdagsutskotten voteringarna falla än si och än så om de särskilda

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

yrkandena, spela någon nämnvärd roll vid dess hänsynstagande till vad rikets säkerhet kräver. Ty det är på Kungl. Maj:ts och regeringens ansvar som riksförsvarets uppbyggande måste ske, icke minst med den uppfattning om riksdagens ställning till den första statsmakten, åt vilken hans excellens statsministern vid skilda tillfällen och särskilt under remissdebatten givit ganska klargörande uttryck. För mig personligen är det en känsla av besvikelse och en känsla av allmänhet otrygghet och bekymmer, att icke på det område varom nu är tal, starkare kraffttag tagas av en regering och av en statsminister, som eljest ingalunda är rädd för att taga karlatag och draga upp kärror ur dyn. Sannolikt komma nu under den fortsatta debatten vissa motionsvis framförda yrkanden före. Kammarrens ledamöter komma att beträffande dessa frågor ställa sig på olika sätt, men ett är säkert, och det är att allas ögon icke endast i riksdagen utan i hela landet under de allsvarstygda tider, vari vi för närvarande leva, äro riktade mot Kungl. Maj:ts ansvariga regering, och att vi förvänta och hoppas, att den under alla omständigheter skall även på detta område veta att tillvarataga rikets sannskyldiga nytta.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Hans excellens herr statsministerna yttrade i sitt nyss lämnade svar på herr Wohlins interpellation, att han icke ansåg lämpligt, att en allmän debatt i riksdagen upptogs om det allmänna läget, men även om — det kan jag mycket väl förstå — dessa spörsmål äro ömtåliga och måste behandlas med den försiktighet, som därav följer, måste man ändå fråga sig: När skola i ett parlamentariskt styrt land folkets representanter yttra sig i ett spörsmål av detta slag, om icke just vid detta tillfälle, när under riksstatsens fjärde huvudtitel anslagen till försvarsväsendet behandlas? Diskussionen har ju för övrigt redan kommit i gång långt tidigare och nu senast ytterligare aktualiserats och väckts till liv genom de av myndigheterna ingivna framställningarna. Det hade varit värdefullt i dagens situation och, jag vill tillägga, nödvändigt, att hans excellens herr statsministerns svar hade innehållit något mera av positiv vilja till insatser för försvarsväsendets stärkande. Förhoppningarna om en avspänning i det internationella läget te sig inför dagens situation ganska små. Det är för övrigt icke av i dag eller av i går, som detta internationella läge har givit anledning till bekymmer, ty redan under hösten fingo vi ju genom utrikesministerns då hållna anförande kännedom om den oro, som detta läge ingav. Jag vill för min del säga, att det är att djupt beklaga, att hans excellens herr statsministern icke ansett sig böra taga initiativ till de ytterligare åtgärder för försvarets stärkande, som nu senast de myndigheter, som näst försvarsministern äro ansvariga på detta område, ansett nödvändiga. Redan under remissdebatten om årets statsverksproposition var ju med hänsyn till det rådande läget försvarsfrågan på tal och intog en ganska dominerande plats i den då förda diskussionen. För min del ansåg jag mig vid den tidpunkten på grund av det aktuella läget kunna beteckna försvarsfrågan som den för det dåvarande viktigaste. Jag kunde redan under remissdebatten i fråga om läget i världen åberopa vissa av hans excellens herr utrikesministern tidigare gjorda uttalanden om de faror, som lura och som av honom vid ett tillfälle sammanfattats i orden: »Det enda säkra i dagens situation är osäkerheten.» Jag tillät mig även uttala den förhoppningen, att frågan om försvarsberedskapen skulle lösas i så nära samförstånd, att frågorna berörande densamma icke bleve partipolitiska. Redan under remissdebatten framfördes, att ofantligt mycket, som kunnat och bort göras, utan att gå omorganisationen i förväg, blivit eftersatt. Under åberopande av det redan vid den tidpunkten rådande allmänna oroliga läget och de brister, som villåda vår nuvarande för-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
 svarsberedskap, framfördes i de väckta högermotionerna yrkanden om en viss förstärkning av försvarsberedskapen i de delar, där det syntes oss, att de föreliggande omständigheterna betingade en sådan åtgärd, som även kunde ske inom ramen av demokratiens egen försvarsordning.

Nu framställer sig den frågan: Skall det nu föreliggande statsutskottsutlåtandet bli det enda svar, som Sveriges riksdag har att lämna på de av mig nyss uttalade önskemålen och framställda yrkandena? Hela det internationella läget ter sig nu mera brydsamt och osäkert än någonsin. Alla äro också överens därom, att det allmänna läget högst betydligt försämrats bara på den korta tiden, sedan statsverkspropositionen och de i anslutning till densamma väckta motionerna avlämnades. Uppenbart synes det vara, att mäktiga främmande länders statsledningar bedöma utsikterna för ett resultat av nedrustningsarbetet som mycket mörka. Rustningarna bedrivs för fullt i alla fem världsdelarna, såvitt man av lämnade uppgifter kunnat inhämta. Det ser ut, som om man mera allmänt vore i färd med att utöka även den militära tjänstgöringstiden. Nyligen har, såsom ock den föregående talaren erinrade, även Tyskland tagit steget att införa allmän värnplikt. Vissa stater synas sträva efter att bilda ringar kring andra. Framstående och skickliga statsmän nedlägga helt visst ett energiskt arbete på att söka åstadkomma utjämning och avspänning, men resultatet ter sig synnerligen bekymmersamt. Partiella mobiliseringar, truppförflyttningar och militära åtgärder av olika slag är vad vi få meddelanden om från olika delar av världen. Nationernas förbund som världsfredens garant och väktare har, det måste vi med beklagande konstatera, icke blivit vad man hoppades och trodde. I olika länder spännas nationens alla krafter för att bevara den nationella friheten.

I dessa dagar ha vi fått ett nytt belägg för läget i fråga om vår egen försvarsberedskap i de framställningar, som generalstabschefen och marinestabschefen ingivit till Kungl. Maj:t och i vilka i går också chefen för flygvapnet förenade sig. I dessa skrivelser återspeglas det allvarliga läget. I fråga om vår försvarsberedskap kräves i dessa skrivelser, att de farligaste bristerna måste fyllas. De förslag, som däri framställas, äro omfattande, men det framhålls, att de samtliga äro i överensstämmelse med de grundläggande synpunkterna för vår nuvarande försvarsordning. Denna utmättes under förutsättning att vidtagna begränsningar skulle återtagas och försvarsmedlen kompletteras i händelse av försämring i det utrikespolitiska läget. Jag röjer ingen hemlighet om jag säger, att inom statsutskottet upplystes av en dess medlemmar, som sitter inne med kunskaper på hithörande områden, att på en del punkter vår försvarsberedskap är så ofullständig, att det vid en eventuell mobilisering kunde uppstå vissa svårigheter.

Generalstabschefen framhåller bland annat, att efter avgivandet av statsverkspropositionen händelser ha inträffat, vilka synas ytterligare försämrade det allmänna läget. De under sistförflutna månad framlagda planerna för rustningsökningar hos stormakterna, däribland Tyskland, samt den officiella förklaringen om Sovjetunionens redan genomförda betydande förstärkning av krigsmakten visa — säger generalstabschefen — att det militärpolitiska läget håller på att undergå en avsevärd förändring. Denna förändring kan, sedd mot bakgrunden av allt skarpere motsättningar mellan vissa stater, för vårt land komma att innebära avsevärda risker.

Då alltså uteblivna åtgärder för krigsberedskapens höjande kunna lända riket till men, anser sig generalstabschefen icke kunna underlåta att hos Kungl. Maj:t hemställa om förnyad prövning av vissa nödvändiga åtgärder för försvarsberedskapens stärkande. Han nämner då bl. a. en snar förstärkning av flygvapnet med bombförband som en nödvändighet. Han erinrar om huru-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

som i statsverkspropositionen icke upptagits flera av de högst nödiga äskanden, som redan vid den tiden gjordes hos Kungl. Maj:t. Han framhåller, att den tilltagande osäkerheten påkallar anskaffning av bl. a. luftvärnsmateriel för försvaret både av Stockholm och Gotland. I fråga om personalens krigsduglighet framhåller han angelägenheten av extra repetitionsövning m. m.

Marinstabschefen framhåller i sin skrivelse samma synpunkter som generalstabschefen i fråga om det allmänna läget och understryker det trängande behovet av att medel ställas till förfogande för vissa åtgärder, vilka snarast böra vidtagas för höjandet och förstärkandet av marinstridskrafternas försvarsberedskap. Han uppräknar i 7 olika punkter viktiga åtgärder, som han anser nödvändiga för flottan, och i 6 olika avseenden åtgärder för kustartilleriet, och dessutom anger han vissa för flottan och kustartilleriet gemensamma äskanden. Han framhåller, att de för samverkan mellan sjöstridskrafterna avsedda flygförbanden måste upprättas i överensstämmelse med gällande mobiliseringsstabeller. Marinstabschefen slutar med att uttala, att de av honom framlagda förslagen till åtgärder för försvarsberedskapens höjande kräva förnyad omprövning av frågor, som redan tidigare varit prövade av Kungl. Maj:t, och förutsätta statsutgifter, vilka i nuvarande budgetberäkningar icke medtagits, men han uttalar, att han dock av hänsyn till otillräckligheten i marinstridskrafternas försvarspolitiska läge ansett sig förpliktad att ingiva sin underdåniga hemställan.

Nu frågar man sig: Vad ämnar regeringen vidtaga för åtgärder med anledning av dessa framställningar? Ämnar regeringen i en särskild proposition begära extra förstärkningar till försvaret? De nyss återopade skrivelserna från generalstabs- och marinstabscheferna ha icke varit kända för statsutskottet, och ingen hänsyn därtill har tagits vid avgivandet av statsutskottets nu föreliggande utlåtande. Den första av dessa skrivelser, generalstabschefens, återgavs i tidningarna samma morgon som statsutskottet hade sitt slutliga plenum för beslut om huvudtiteln och har icke inom utskottet diskuterats, och de bägge andra skrivelserna ha kommit först därefter. Med anledning av vad som sålunda framkommit har man och man emellan diskuterats, huruvida icke detta borde föranleda, att utskottets utlåtande återremitteras till statsutskottet för ny behandling av fjärde huvudtiteln med hänsynstagande till de nya fakta, som framkommit, och man har också frågat sig: Är regeringen beredd att tillstyrka en sådan återremiss? Det av hans excellens herr statsministern i dag lämnade svaret på herr Wohlins interpellation tyder ju på, att ett sådant tillstyrkande icke kommer att givas. Ett återremissyrkande, vilket i nuvarande läge synes ha varit det mest naturliga, är således meningslöst. Det förefaller mig emellertid uppenbart, att man icke med likgiltighet kan komma förbi vad i dessa skrivelser från dem, som näst försvarsministern äro ansvariga för vårt försvarsväsen, så allvarligt framföres, och det synes mig lika uppenbart, att behandlingen därav, syftande till positiva resultat, måste ske omedelbart och utan dröjsmål. Om riksdagen vill, så kan den redan i dag fatta beslut om stöd åt de strävanden, som avse att stärka rikets säkerhet. En svensk försvarspolitik, som räknar med realiteter, måste rätta sig efter det faktiska läget, eftersom detta icke kan förväntas underordna sig våra förhoppningar och önsknningar.

Vi stå nu inför läget att försöka avhjälpa de värsta bristerna. De motioner, som väckts av högern och som på olika punkter nu i betänkandet reservationsvis vidhållas, syfta icke till några organisatoriska omläggningar utan till upphjälpande av försvarsberedskapen i fråga om materiel, undervisning och övningar m. m. De yrkanden, som i dessa punkter sålunda komma att framställas, ansluta sig till vad myndigheterna i sina framställningar före statsverkspropositionens upprättande ansett böra främst komma i fråga. Vi ha —

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

av statsfinansiella skäl — icke upptagit allt vad myndigheterna äskat, men vi ha ansett oss böra upptaga det mest trängande. Vi ha icke gjort det på en slump, utan med hjälp av sakkunskapen på området. Vad vi yrka passar helt in i nuvarande organisation och ansluter sig, som jag nyss nämnde, till av myndigheterna redan före statsverkspropositionens avgivande avvägda äskanden, även om, som nyss nämnts, vi icke sträcka oss fullt så långt. Ingenting av vad som föreslås är av natur att föregripa den pågående försvarsrevisionens arbeten. Vad vi i våra reservationer äska är en ringa begäran i syfte att göra vår försvarsberedskap något så när effektiv. Vi erkänna — åtminstone de flesta — inom alla partier, att vi måste ha en krigsmakt. Vore det då inte klokt att gå till mötes vad som i av högerreservanterna berörda avseenden äskas för att avhjälpa de värsta bristerna?

Nu kommer det kanske att sägas, att man inte vill vara med om den kostnadsökning, som därav blir en följd. Jag vill då redan nu erinra om att vi tidigare haft att bära ännu större kostnader för försvaret, och det bör framhållas, att 1914 års organisation innebar en möjlighet för vårt land att bevara freden genom ett bestämt hävdande av vår neutralitet.

Den framlagda riksstaten för nästa budgetår slutar på 1,065 miljoner kronor. Av detta väldiga belopp är under fjärde huvudtiteln upptaget för försvaret 119 miljoner kronor. I samma riksstat äro utgifterna under femte huvudtiteln, socialbudgeten, upptagna till nära 195 miljoner kronor, och för att nämna en annan siffra slutar åttonde huvudtiteln, den s. k. kulturbudgeten, på 151½ miljoner kronor. För ett land som vårt, som inom sig rymmer så mycket av värde för dess innebyggare, både materiellt och kulturellt, och icke minst värdefullt, folkets egen frihet, ett land, som kan offra så mycket på t. ex. sociala välfärdsanordningar och dragas med en budget av nyss angiven storleksordning, för detta land synes det mig, att man bör kunna verkställa de omplaceringar i budgeten, som erfordras för att bereda plats för de högst nödiga cirka 9 miljoner kronor, som högerreservanterna föreslå utöver utskottets förslag. Regeringens ekonomiska politik har utmynnat i planlösa utgiftsökningar på åtskilliga områden, där en viss återhållsamhet kunde utan skada företagas, och försvaret kunde i stället givas en bättre placering i riksstaten.

Vad som gör den nuvarande regeringens politik så bekymmersam är även den omständigheten, att ingen vet vart det bär hän eller hur det slutar. Redan beslutade och nya, planerade sådana miljonutgifter på andra områden äro därjämte av den karaktär, att de årligen stiga automatiskt. Vårt i många avseenden välordnade samhälle är värt de offer, som äro nödvändiga för försvaret. Det synes mig, liksom interpellanten, herr Wohlin, vara högt på tiden, att man från regeringen får full klarhet om dess inställning till vår försvarsberedskaps upprättande. Den nu framför oss liggande huvudtiteln och utskottsutlåtandet äro icke heller tillfredsställande. Det bestyrkes nu senast även av generalstabs- och marinstabschefernas samt chefens för flygvapnet skrivelser. Såsom situationen i dag är, synes det mig, som om regeringen måste lämna ett klart och bestämt svar på frågan, om den vill positiv handling i fråga om försvarets stärkande — en handling, som bör ske snart med hänsyn till det internationella läget. Det är i fredens intresse som detta krav framställes. Vår uppgift vid en eventuell konflikt länderna emellan måste i första hand vara att hävda vår neutralitet. Därför att vi *tala* om fred och neutralitet skall ingen tro, att dessa genom ordets makt äro säkrade. Det är den beslutsamma handlingen i fråga om vårt försvarsväsendes ordnande, som skänker styrka åt avgivna freds- och neutralitetsförsäkringar. Huru går det för övrigt med välfärden, om vad som i det avseendet genomförts icke kan bevaras och försvaras under orostider?

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

Jag yttrade under remissdebatten, att jag hyser den uppfattningen, att dessa spörsmål borde lösas i så nära samförstånd som möjligt. Även i det avseendet gör det föreliggande utskottsutlåtandet ett beklämmande intryck. Riksdagens största parti, socialdemokraterna, har icke velat göra några jämkningar uppåt, icke velat taga hänsyn till det rådande lägets krav. Ja, de framburda t. o. m. så envist i sin en gång intagna ståndpunkt, att de alltjämt gå emot anslaget till skytterörelsen.

Jag skall, herr talman, i detta mitt anförande icke ingå på några detaljer, utan nöjer mig med vad jag nu yttrat. De olika högerreservationerna ge anvisning om vad som äskas på de olika punkterna. Jag vädjar till kammaren att följa dessa anvisningar. En alltmer växande opinion fordrar, att något göres.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr **Hamrin**: Jag skall, herr talman, inte följa den föregående ärade talaren i spåren och gå in på någon längre och utförligare behandling av försvarsfrågan vid detta tillfälle. Vi ha för övrigt en gång diskuterat frågan efter samma linjer som den siste talaren gjorde här i dag, nämligen under remissdebatten. Jag hyser beträffande försvarsfrågans behandling under nuvarande läge samma uppfattning, som kom till uttryck i hans excellens herr statsministerns anförande. Det kan i övrigt enligt min mening inte vara till gagn för frågan, att behandla densamma från utgångspunkterna, att man i riksdagen skall söka pressa igenom några ökade försvarsanordningar eller ökade anslag. Och allraminst anser jag det vara lämpligt att riksdagen söker pressa fram anslag och åtgärder av betydande omfattning *mot* regeringens önskan och vilja.

Härav framgår alltså, herr talman, att jag och mina meningsfränder icke komma att ansluta oss till ett eventuellt återremissyrkande, framställt från högersidan. Vi komma för vår del att biträda det förslag, till vilket statsutskottet har kommit. Utan panikstämning men med lugn beslutsamhet inför läget böra åtgärder övervägas, och detta tillkommer, som jag redan sagt, regeringen. Om inte regeringen känner sitt ansvar i detta hänseende såväl som i andra, flyttas ju frågan in på ett annat område, som det icke här finnes någon anledning att beröra. Och de åtgärder, som man i första hand bör ta sikte på, är att bringa ordning i fråga om hela vår försvarsorganisation — alltså ett systematiskt arbete och ett genomfört program. Resultatet av det mångåriga arbetet i försvarskommissionen föreligger snart. Till sitt huvudinnehåll är det redan känt, och jag föreställer mig att det, trots försvarskommissionens beslut, under den tid, som stundar fram till dess betänkandet är klart, kommer att ännu mera belysas i den offentliga diskussionen. Försvarskommissionens förslag skall vara färdigt till utsatt tid, d. v. s. den 1 september. Om icke kommissionens betänkande då kan avlämnas, kommer detta att bero på att andra krafter ej ställt sig till förfogande i samma syfte som de, vilka dikterat huvudförslaget.

Med hänsyn till detta önskar jag, herr talman, endast understryka och framhålla, att vi ha rätt att hoppas och vänta av regeringen, att försvarsfrågan lägges fram till 1936 års riksdag. Först om detta icke sker och några verkliga sakskül ej kunna anföras för ett vidare uppskov, har man anledning att reflektera över vad som här tidigare i dag har yttrats — att regeringen icke skulle känna sin plikt. Det är varje regerings främsta uppgift och skyldighet att värna den inre friheten och uppehålla laglydnaden i landet, att

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
trygga freden genom att upprätthålla ett gott förhållande till andra makter, samt att, om vår yttre frihet kränkes och vår självständighet hotas, sörja för att våra försvarsanstalter äro i ordning, och härför också begära nödiga medel av riksdagen.

I herr Hamrins yttrande instämde herrar *Elof Andersson, Bjurström, John Björck, August Johansson, Carl Carlsson, Sam Larsson, Jonsson, Hansén* och *Johan Larsson*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag kan ansluta mig till vad den siste ärade talaren här yttrade om att det är regeringen, som bör ha initiativet i denna fråga liksom i andra, och att ansvaret för de åtgärder, som vidtagas, eller för vad som underlåtes, bör åvila regeringen. Regeringen är ju den som skall se till, att vår försvarsberedskap hålles i sådant skick, att den fyller måttet inför tidslägets krav och i förhållande till vad som kan och bör offras för detta ändamål. Det är nu tio år sedan den försvarsordning beslutades, som vårt land för närvarande har. Det har sedan den tiden i tekniskt avseende skett stora förändringar på försvarsväsendets område. Vårt försvarsväsen är icke inom den kostnadsram, som för närvarande är tillmätt försvaret, så effektivt som det kunde vara om det vore bättre utrustat med moderna hjälpmedel. Någon väsentlig förbättring av vårt försvarsväsen kan ju emellertid icke gärna företagas, utan att en omprövning av hela försvarsfrågan först ägt rum. Alltså icke förrän försvarskommissionens förslag föreligger. Regeringen bör emellertid se till, att kommissionen snarast fullbordar sitt arbete och att förslag till försvarets ordnande sedan föreläggas riksdagen utan onödigt dröjsmål. Jag skulle även på den punkten vilja ansluta mig till vad den föregående ärade talaren yttrade om att ett sådant förslag bör förväntas redan vid en kommande riksdag.

Beträffande det nu föreliggande utskottsutlåtandet så har statsutskottets majoritet i huvudsak anslutit sig till den kungliga propositionen, enär ett bifall till motionerna skulle kunnat föregripa den pågående utredningen, och med visshet kan ej heller sägas, att ett ökat anslag på den eller den punkten komme att få motsvarande större effektivitet för försvaret. Visserligen påpekas det, att de ansvariga myndigheterna inom försvarets olika grenar äskat de högre belopp, som i motionerna hemställts om, och att alltså dessa skulle ha stöd av den militära sakkunskapen, men de ledamöter av riksdagen, som sitta i utskotten, känna nog till, att de ansvariga myndigheternas äskanden ej alltid kunna tillgodoses. Man känner sig därför inom utskotten böra så långt möjligt följa de av regeringen framlagda förslagen, och naturligtvis så även i detta fall. Jag har därför inom utskottet icke kunnat följa de motionärer, som på en mängd punkter här yrkat en väsentlig höjning av anslagen. Det är endast på några smärre punkter, där det upplysts, att ett bifall till motionerna icke skulle komma att få några föregripande verkningar och där det dessutom är så påtagligt, att en förbättring av luftvärnet och artilleriet särskilt för det utsatta Gotland bleve resultatet, som jag gått med på de gjorda framställningarna. I övrigt har jag icke vågat gå med på ett förslag, som skulle leda till en utökning, om vilken man måste säga, att den i viss mån komme att bryta sönder budgeten, vilken dock regeringen och finansministern för innevarande år lyckats få balanserad. Ett bifall till högerreservaternas förslag skulle medföra en ökning på inemot 8 miljoner kronor, och ett bifall även till andra motionärers yrkanden en högst väsentligt större höjning av anslaget. Detta har gjort, att vi inte ansett oss kunna biträda de motionsvis framförda yrkandena, och jag kan heller inte se, att en återremiss här skulle kunna leda till något annat beslut inom utskottet.

Ang. ytterligare åtgärder till förswarets stärkande. (Forts.)

Skulle här verkligen krävas några förbättringar på vissa punkter, böra de dock komma till stånd efter förslag av den ansvariga regeringen. Av denna anledning har jag för min del och mina meningsfränder inom utskottet inte ansett oss kunna gå längre än som framgår av utskottsutlåtandet. En tillfällig ökning av anslagen på vissa punkter kan heller inte vara av så stor betydelse från försvarssynpunkt, ty hela vårt försvarsväsen måste naturligtvis nu omprövas med hänsyn till de ändrade förhållanden som inträtt, och framför allt måste man ju då, som jag förut framhållit, tillgodose behovet av nyare tekniska försvarsmedel. Det är inte bara inom försvarsväsendet, som man måste följa med utvecklingen; det får man göra även på andra områden. Hur mycket mera nödvändigt är det då inte just på detta område, där de tekniska hjälpmedlen kanske mer än på något annat område ha en avgörande betydelse? Jag vill därför vädja till herr försvarsministern, att ett nytt förslag till försvarsordning utan dröjsmål må föreläggas riksdagen, och att om möjligt bidra till att försvarsfrågan må lyftas upp över partistriderna.

Jag skall inte, herr talman, gå in på de utrikespolitiska förhållandena. De ha tillräckligt berörts här förut, och av hans excellens herr statsministerns anförande framgick ju, att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden. Jag nöjer mig därför, herr talman, med vad jag nu yttrat.

Herr Bagge: Herr talman! I likhet med föregående talare skall också jag ställa mig till efterrättelse hans excellens herr statsministerns önskan, att vi inte skulle ge oss in i någon mera detaljerad diskussion rörande det utrikespolitiska läget. Men jag föreställer mig, att denna önskan i alla fall inte innebär, att vi överhuvud taget icke skulle försöka göra oss någon som helst föreställning här i riksdagen om det utrikespolitiska läget i allmänhet. Ty vi kunna icke komma ifrån, att det endast är emot bakgrunden av det allmänna utrikespolitiska läget, som vi kunna bedöma, hurvida de här framställda yrkandena på en omedelbar förstärkning av försvaret kunna vara berättigade eller icke. Jag tillåter mig därför att framföra några synpunkter på den saken.

För min del tror jag inte — och jag förmodar, att detta är den allmänna meningen bland dem, som ha sysslat med dessa frågor — att de omedelbara farokällorna på olika håll utgöra det värsta hotet i den nuvarande situationen. Det har tidigare förekommit en rad av olika kritiska lägen i Europa, vilka man dess bättre har lyckats bemästra. Jag tror också, att det innebär en förenkling, när man försöker utpeka några speciella länder såsom orosstiftare här i världen. Jag tror inte alls, att det ligger till på det sättet. Jag tror, att vi kunna säga oss, att såväl Sovjetryssland som Tyskland för närvarande icke hysa någon önskan att störa världsfreden. Båda länderna behöva ett antal år för konsolidering, och detta behov är så starkt, att det förmodligen icke finnes någon anledning att antaga, att man där skulle önska ett krig.

Nej, det är något helt annat, som är farligt för närvarande. Och det är, att läget har blivit så labilt, att hela det europeiska statssystemet har kommit i gungning på ett sätt, som inte har sin motsvarighet sedan Napoleons-tiden, likaväl som jag tror man kan säga, att den brist på internationellt rättstillstånd, som vi för närvarande bevitna, knappast har sin motsvarighet sedan Napoleonstiden. Läget är i själva verket sådant, att vi inte kunna säga, att den och den saken är någonting speciellt farligt, som vi måste se upp med och som är anledningen till att vi nu böra vara oroliga. Det ligger inte till på det sättet. Situationen är såsom i en ångpanna, där trycket har blivit för kraftigt och explosionen kommer att ske, där nitarna äro som sva-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
 gast. Där en nit springer, där kommer också explosionen att inträffa, och sådan kommer situationen att förbliva, även om de bekymmer, som vi för ögonblicket ha, skulle kunna bemästras.

Jag skall icke gå in på några längre utläggningar för att söka bevisa detta. Jag vill bara som exempel peka på problemet Österrike. Det är icke sannolikt, såsom jag nyss antydde, att det finns några starkare önskningsar att åstadkomma en sådan förändring i Österrikes läge, som på något sätt skulle kunna sätta världsfreden på spel. Men det är lika uppenbart, att det inre läget i Österrike är så labilt och när som helst kan utvecklas i sådan riktning, att det kommer att påverka det allmänna läget därigenom, att Anschlusspolitiken återigen blir aktuell. I en sådan situation kunna de olika länderna icke stå likgiltiga. Tyskland kan naturligtvis inte göra det. Italien och Tjeckoslovakien kunna inte göra det. För dem gäller det liv eller död. Frankrike kan inte göra det. Det är därför alldeles riktigt, när man har sagt, att Österrike för närvarande är tändhatten i Europa.

Men det finns ett annat allmänt utrikespolitiskt läge av ännu större räckvidd, som jag tror det är galet, att vi icke uppmärksamma tillräckligt här i Sverige. Vi kunna få sota för att vi icke göra det tillräckligt. Jag syftar på den inverkan, som förhållandena i fjärran östern ha fått också för oss. En gång i tiden gjorde man sig ju lustig över den, som här i Sverige talade om Polens affärer. Jag tror, att den saken för närvarande är mycket litet lustig, och jag tror, att vi borde sträcka det intresset mycket längre än till Polen. Vi kunna som sagt otvivelaktigt sträcka det bort till fjärran östern.

Därigenom att det sovjetryska systemet har kommit emellan Tyskland och Polen å ena sidan och Japan å den andra, ha vi här i Europa fått en förbindelse med de stora östasiatiska problemen, som är av en alldeles särskild karaktär. Den innebär, att om några vågor utsändas östanifrån, fortplanta de sig genom ledningskroppen, det sovjetryska systemet, fram till Tyskland, Frankrike, Italien, hela vår världsdel. Vi kunna icke komma ifrån, att en sådan fara också kan hota våra landamären.

Det är, som jag nyss har sagt, på det sättet, att explosionen kommer att inträffa, där nitarna sitta minst fast, och vi veta, att det finns åtskilliga ställen här uppe i vårt hörn, där nitarna sitta mycket litet fast. Jag vill understryka, att det under sådana förhållanden inte bara är en nationell utan även en internationell plikt för de nordiska länderna att se om sitt hus. Vi ha skyldighet att göra allt vad på oss ankommer för att söka hindra kupplarna och rättskränkningar. Uppfylla vi icke dessa skyldigheter, ha vi inte heller uppfyllt vår plikt emot det internationella statssamhället.

Varje ansvarig svensk regering har otvivelaktigt skyldighet att i sin mån göra allt vad den kan för att bidra till att bevara freden. Jag har alldeles samma mening som hans excellens herr statsministern, att vi icke ha någon som helst anledning att på ett ödesbetonat sätt se på den internationella utvecklingen under den närmaste tiden lika litet om eljest. Min uppfattning står säkerligen också i god överensstämmelse med hans excellens' och regeringens, då jag säger, att det är vår skyldighet att i vår mån och så långt våra krafter räcka på allt sätt medverka till att freden upprätthålles och att det skapas så goda garantier som möjligt härför.

Det är också varje ansvarig svensk regerings skyldighet att vidtaga sådana mått och steg, att vårt land, om det nu skulle bli på det sättet, att freden i alla fall icke kunde bevaras, hålles utanför kriget, såvitt det är möjligt.

Jag vill också säga, att det naturligtvis även är varje regerings rättighet att anlägga den mer eller mindre optimistiska syn på dessa saker, som ve-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

derbörande anse sig ha anledning att göra. Men det är varje ansvarig regerings skyldighet att tänka på att man kanske är för optimistisk och att risken därav är oerhört stor för vårt land och vårt folk. Och vi måste möta den risken på ett eller annat sätt, ty den innebär, att våra unga män kunna komma att skickas ut i krig, utan att ha fått de möjligheter, som ungdomen i andra länder har, att undgå att förvandlas till rena kanonmaten. Och risken innebär också, att vår civila befolkning kan få utstå alla de fasor, som en oskyddad ställning i ett sådant läge medför i olika avseenden. Dessa krav äro icke uppfyllda i den kungl. propositionen. De äro icke heller uppfyllda i majoritetsförslaget från statsutskottet, och jag har mycket svårt att förstå dem, som säga, att vi bara ha att lägga ansvaret på regeringen härvidlag. Förvisso får regeringen bära sitt dryga ansvar, om här kommer att inträffa någonting, men vi äro alla meddelaktiga i detta ansvar, och det kunna vi icke på något sätt dölja för oss.

På den grund, herr talman, kommer jag för min del att yrka bifall till högerreservationerna vid statsutskottets utlåtande.

Jag skulle slutligen endast vilja tillägga, att när det här sagts, att vi icke ha råd att gå med på denna ökning med 7 å 8 miljoner i en miljardbudget, har jag svårt att förstå ett sådant tal. Vad ha vi för glädje av allt, vad vi i övrigt kunna få för de utskylder, varmed vi betunga det svenska folket, om vi icke kunna värna landet i en situation, där krigsfaran ligger över oss?

Herr statsrådet **Vennerström**: Jag ber, herr talman, att få återföra diskussionen från herr Bagges utvecklingar ända till den yttersta östern till dagens diskussionsämne, d. v. s. fjärde huvudtiteln och det svenska försvarets tillstånd och behov. Jag skall i mitt anförande nöja mig med att något gendriva den ganska hårda kritik, vilken såväl muntligen som i skrift har riktats mot den föreliggande kungl. propositionen och mot regeringens ställning till de olika försvarsanslagen.

Jag är i min ställning självfallet medveten om, att den uppläggning, som Kungl. Maj:t på grund av de ekonomiska omständigheterna har givit åt de olika försvarsanslagen vid denna riksdag, lider av vissa bristfälligheter. Jag är medveten om det, men å andra sidan måste jag säga särskilt till ledamöterna av högerpartiet, att de alltför ensidigt komma med kritik av regeringens äskanden till försvaret, medan de icke ha något erkännande av det stärkande av den militära effektiviteten, som på vissa punkter har skett i detta förslag.

Jag kan i det fallet nöja mig med att erinra om att årets proposition, utöver vad som förekom i förslaget till 1934 års riksdag, vad beträffar armén, går ut på ett återbesättande av den s. k. reservstaten. Det kommer att inrättas mellan tjugu och trettio nybeställningar, och jag vill erinra om att i fjol även i denna kammare bl. a. av herr Nylander i Borås uttalades starka önskemål om tillgodoseende av den militära effektiviteten i detta avseende. Jag erinrar om det avsevärt ökade undervisningsanslaget till exempelvis kurser av olika slag. Jag erinrar om det väsentligt ökade övningsanslaget, varigenom man kan få till stånd såväl vinterövningar som befälsövningar och andra övningar i större utsträckning. Jag erinrar om det stora anslag på 600,000 kronor för fält- och fälttjänstövningar, varigenom under året möjliggöres en större fälttjänstövning, vilken, som herarna nog känna till, skall äga rum i Skåne. Jag kan erinra om förslaget att i fråga om flygvapnets personalorganisation gå upp till en hundraprocentig uppsättning, någonting som egentligen enligt 1925 års plan skulle ha skett tidigare. Jag kan slutligen erinra om de ökade anslagen till flygets övningar och till anskaffning av materiel.

Man måste konstatera, att fränsett de bristfälligheter, som föreligga på grund

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
av ekonomiska skäl, regeringen på många punkter gjort stora ansträngningar för att inom en rimlig ekonomisk ram tillvarata den nödvändiga militära effektiviteten. När man från vissa håll, och jag tänker då närmast på högerpartiet, karakteriserar det svenska försvarets nuvarande läge såsom ett höggradigt förfall, och när en f. d. ledamot av denna kammare, som numera tillhör andra kammaren, i sin tidning även ger samma karakteristik, d. v. s. förklarar, att det svenska försvaret för närvarande håller på att förfalla, måste jag för min del bestämt reagera gentemot en sådan vrågbild, som icke på något sätt överensstämmer med den faktiska verkligheten, sådan den i dag föreligger.

Vad marinen beträffar, ber jag att få göra herrarna uppmärksamma på att när man exempelvis klagat över att en fjärde pansarbåt icke föreslagits från regeringens sida, så rimmar detta ganska dåligt med det förhållandet, att den fjärde pansarbåten, såsom herrarna veta, icke ens föreslagits av högern själv, och om herrarna studera det föreliggande betänkandet, skola ni finna, att hela utskottet är enhälligt i fråga om det av regeringen begärda anslaget till flotans ersättningsbyggnad. När detta är förhållandet, har jag för min del synnerligen svårt att förstå, hur man från högersidan kan mobilisera någon nämnvärd fond av indignation gentemot regeringens handläggning på den punkten.

Sedan ber jag i fråga om den övriga delen av marinen att få nämna, att jag för inte så länge sedan kom att kasta mina ögon på redogörelsen från marinförvaltningen om marinens tillstånd under det föregående året, och jag fann där ganska intressanta uppgifter, som jag tar mig friheten att relatera för kammarens ledamöter. Det står i redogörelsen från marinförvaltningen, att under året påbörjats byggandet av jagaren »Stockholm» å örlogsvärvet i Karlskrona och jagaren »Göteborg» å Götaverken samt undervattensbåtarna »Springaren» och »Sjölejonet» å Kockums mekaniska verkstad i Malmö. Utom påbörjandet av dessa fartyg har byggandet av följande fartyg under året fortgått och beräknas kunna avslutas innevarande budgetår, nämligen flygplan-kryssaren »Gotland», undervattensbåtarna »Nordkaparen» och »Delfinen» samt vedettbåtarna »Jägaren», »Kaparen», »Snapphanen» och »Våktaren», varjämte motorslupen »Höken» färdigstälts.

Jag vill, mina herrar, säga, att under den gångna tioårsperioden har aldrig en sådan omfattande nybyggnad ägt rum inom den svenska marinen. Att i ett sådant läge förklara, att den svenska marinen liksom övriga svenska försvarsmedel är utsatt för det fullständiga förfallet, är ett påstående, som inte överensstämmer med de faktiska förhållandena.

Jag hade tillfälle att någon gång före julhelgen under en visit i Göteborg inspektera »Gotland», den nya flygplan-kryssaren. Den är nu nästan fullkomligt klar. Det enda som ännu brister sammanhänger med katapulten. Vederbörande officerare ha utsänts till England och Skottland för att träna katapultflygning. De äro snart färdiga därmed, och inom de närmaste veckorna torde katapulten definitivt utprovas, varefter denna dyrbara båt är helt och fullt färdig att tagas i bruk. Jag hade likaledes något före julhelgen tillfälle att i Malmö närvara vid sjösättningen av en av de nya undervattensbåtarna. Kort efter julhelgen satte man en ny U-båt i sjön, om någon månad kommer en tredje båt, och så sjösattes någon gång på höstsidan den fjärde båten. Jag tycker verkligen, att herrarna borde vara belättna med denna rent amerikanska hastighet.

Vad sedan angår det vapen, som för närvarande allra mest seglar i medvind, nämligen flygvapnet, ber jag herrarna vara vänliga observera, att regeringen till årets riksdag framlagt förslag om ett anslag på närmare 10 miljoner kronor. Det är den högsta summa, som någonsin föreslagits till flygvapnet för materielanskaffning och till dess övriga behov. Till inköp av flygmateriel under det

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

nu löpande budgetåret beviljade förra årets riksdag dels ett anslag på 2,100,000 kronor, dels ett anslag på 2,250,000 kronor och dels ett anslag till statsbeställningar på 4 miljoner kronor, alltså summa summarum 8,350,000 kronor till anskaffning av flygmateriel under ett enda år, d. v. s. mera än vad som tidigare något år har beviljats hela det svenska flygvapnet.

Vad sedan beträffar användandet av dessa mycket betydande penningmedel, kan jag nämna, att när det gäller den från vissa håll med rätta varmt förordade anskaffningen av svenska motorer, som nu tillverkas vid Trollhätteverken, har regeringen av dessa medel under löpande budgetår beviljat en summa av ungefär 2 1/2 miljoner kronor. Därjämte ha medel ställts till förfogande till förberedelse av tillverkningen av krigsmotorer och för arbetet på att utexperimentera en s. k. råoljemotor inom vårt eget land.

Jag djärves måhända yttermera säga, att de under innevarande budgetår beviljade medlen för materielanskaffning varit så betydande, att man, när det gäller den del, som disponerats för inköp av flygmateriel, har haft vissa svårigheter att kunna begagna hela summan. I fråga om det anslag till statsbeställningar på 4 miljoner, som beslöts av förra årets riksdag, hade utskottet till en början tänkt uttala, att medlen skulle begagnas till inköp av *flygplan*. Hade utskottet givit denna föreskrift, hade man säkerligen icke kunnat ta hela summan i anspråk. Utskottet sade emellertid i stället, att pengarna skulle användas till inköp av *flygmateriel*, och det gjorde, att man kunde begagna hela summan, men det har dock mött vissa svårigheter att inom vårt eget land med dess relativt begränsade tillverkning av flygmateriel kunna genomföra en hygglig placering av dessa betydande penningmedel.

Jag kan tillägga, när det gäller flyget, att utöver vad detta vapen har fått i den ordinarie budgeten på fjärde huvudtiteln, måste man medräkna bland annat de mycket betydande anslag, som beviljas på andra håll till planering av våra främsta flygfält. Jag tänker på Barkarby, Malmen och Karlskrona, miljonbyggen som komma hela det svenska försvaret och särskilt flygvapnet till gagn.

Jag har med dessa enkla och nakna fakta velat i någon mån ställa kyrkan mitt i byn, och jag vill erkänna, att på samma gång som regeringen på grund av de ekonomiska omständigheterna varit tvungen att hålla igen de militära anslagen, har den inom den möjliga ramen sökt att på viktiga punkter i nödig omfattning upprätthålla och även stärka den militära effektiviteten.

Man klagar inte så sällan över att den svenska demokratin inte iakttar den tillbörliga givmildheten gentemot försvaret. Den är bekajad, säger man på vissa håll, av en grinig sparsamhet, en grinig snålhet, och det är inte sällan man i fråga om anslagen till olika försvarsändamål i tidningsledarnas rubriker ser uttryck sådana som »statens styvbarn», »försvaret ställes på svältkost» och dylikt. Jag tog mig friheten för någon dag sedan att göra en sammanställning av samtliga de anslag, som försvaret har fått under den gångna tioårsperioden, alltså de summor, som statsmakterna betalat ända sedan härordningen av 1925 kom till stånd. Jag nådde fram till en totalsumma på ungefärligen 1,300 miljoner kronor, alltså närmare halvanannan miljard. Det är den summa, som den svenska staten har lämnat och som även vi i det socialdemokratiska partiet ha medverkat till att lämna under den gångna tioårsperioden för upprätthållandet av 1925 års härordning, den svenska demokratiens speciella härordning. Med sådana siffror för ögonen kan man sannerligen inte påstå, att demokratin för sin del velat vanvårda dessa uppgifter. Den har lämnat vad som rimligen kan begäras och nästan litet till.

Men å andra sidan är det väl tämligen självfallet, att en regering och ett parti, som vill företräda deras intressen i samhället, som leva under de svå-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
raste ekonomiska förhållandena, måste så handskas med de ekonomiska tillgångarna, att man vid fördelningen av statens medel även kan tillgodose de nödvändiga anslagen för genomförande av oundgängliga sociala reformer och tillvaratagande av de fattigaste folklagrens ekonomiska intressen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Herr Wohlin har medgivit, att bemödandena att skapa fred genom avrustning med bibehållande av rustningarnas orsaker lidit skeppsbrott. Han tillade, att vi alla voro villrådiga. Voteringen i det föregående ärendet om min fredsmotion visar, att 7 tillkännagivit sin villrådighet. Även de 105, som mot en ledamot röstade emot fredsmotionen, voro enligt Wohlin villrådiga, vilket nog även är visst. Vi ha sålunda, tack vare nämnda votering, nu fått *till protokollet* visshet om att 7 plus 105 ledamöter i kammaren äro villrådiga, att 1 ledamot visste vad han ville samt att 35 ledamöter voro frånvarande.

Det var väl då så mycket mera påkallat av situationen, att enligt anteckning till protokollet åtminstone någon kom med råd. Det rådet delas av många, och jag vet, att framtiden skall giva oss rätt i åtskilligt.

En högt uppsatt medlem av kammaren klandrade mig privat för att jag »onödigtvis» upptagit kammarens dyrbara tid med förberörda votering på inemot två minuter. Vad skall man då säga om interpellanten herr Wohlin, som upptog kammarens tid så länge endast för att kunna komma med det rådlösa rådet: Rusta mera!

Vid detta tillfälle borde för övrigt mina av kammaren beviljade utrikespolitiska fredsinterpellationer uppmärksammas och av vederbörande besvarats med minst lika fog som Wohlins långt senare väckta upprustningsinterpellation. De nämnda fredsinterpellationerna gällde Abessinien, ostpakten, en nyorientering i Nordens utrikespolitik samt en omedelbar samverkan mellan regering och riksdag om det utrikespolitiska läget, jämlikt den bortglömda 56 § i riksdagsordningen.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att göra några erinringar med anledning av ett par anföranden under denna debatt.

Framför allt med tanke på vad som har skrivits i våra tidningar, kan jag inte komma ifrån, att här föreligger ett försök att utnyttja vissa naturliga orosstämningar till förmån för ganska ovidkommande syften. Att det för närvarande råder en viss nervositet, är ju klart; men det bör ju inte föranleda oss att gå ifrån den politik på längre sikt, som väl ändå är den enda riktiga även i försvarsfrågan.

Herr Johansson i Fredrikslund sade, att för en försvarspolitik bör det faktiska läget vara bestämmande. Jag instämmer i detta uttalande, om meningen var, att det bestämmande, det avgörande, skall vara den uppfattning av läget, som ett ingående och längre studium av detta läge har skänkt. Men jag kan inte instämma däri, om meningen skulle vara den, att varje skiftning i detta läge skall föranleda en nyorientering i den politik, som föres av regeringen och i riksdagen. Om man t. ex. skall springa och upprusta vid varje höjning av det internationella blodtrycket, bryter man ju sönder all förnuftig planläggning. Jag kan inte komma ifrån, att det är många, som skriva och tala i denna fråga just nu, vilka ha den uppfattningen.

Om man skulle kunna rikta någon anmärkning mot regeringen, skulle det vara, för den händelse den fölle undan för ett sådant stämningmakeri. Jag menar inte, att en regering i varje väder skall vara optimistisk, avvisa all talan om och all tanke på att en fara skulle finnas för vårt land. Men å andra sidan bör ju en regering också försöka se igenom dagens eufemära dis-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

kussioner och situationer och försöka sätta sig in i det läge i stort, som föreligger för vårt land. Det är klart, att man med oro kan se på vissa förhållanden just nu ute i världen, men jag kan inte inse, att dessa kunna ge anledning till någon verklig panikstämning för vårt land.

Om jag inte missförstod interpellanten, underströk han också i sitt anförande, att det militära, försvarspolitiska läget för vårt land för närvarande är ganska gynnsamt. Jag tror, att man måste konstatera — och med glädje kan jag konstatera — att så för närvarande är förhållandet. Jag tror därför, att vi med lugn kunna emotse försvarskommissionens väntade förslag.

För övrigt, när man talar om nervositet i denna sak, förefaller det mig inte, som om denna kammare skulle vara behäftad med någon svårare nervositet. När en sådan diskussion som denna har kunnat föras inför en endast till en fjärdedel besatt kammare, torde det väl inte vittna om, att flertalet ledamöter här i kammaren hyser någon svårare oro för läget ute i världen för vårt lands vidkommande.

Värdet av de mera stämmingsburna yrkanden, som ha framförts ifrån högern i utskottet, kan man ju lämna därhän. Herr Johansson i Fredrikslund sade, att dessa yrkanden inte på något sätt föregrepo dem, som försvarskommissionen kunde komma att ställa. Jag vet inte, varifrån herr Johansson har fått den uppgiften. Han tillhör ju inte själv försvarskommissionen, utan han tillhör tvärtom dem, förmodar jag, som hava klagat över att denna kommission har iakttagit en alltför sträng sekretess. Jag förmodar, att han inte vet, vilka förslag kommissionen kan tänkas komma med, men därför är också hans uppgift, att högerreservationerna här icke föregripa de förslag, kommissionen kan komma med, ganska egendomlig. Jag tänker nu inte endast på kommissionens majoritets yrkanden utan även på dem, som kunna komma att göras av minoriteten i denna kommission. Åtskilliga av dessa reservationer skulle säkert för riksdagen vara prejudicerande och bindande, när den nästa år eller någon annat år går att fatta beslut i denna fråga.

Herr Hamrin sade, att han hoppades, att frågan i hela sin vidd skulle kunna tagas upp nästa år. Men han tillade, att om regeringen skulle underlåta att göra detta, kunde man åtminstone ifrågasätta, om inte regeringen hade svikit sin plikt. Jag är inte ense med honom härom. Det kan utan tvivel framföras skäl både för och emot att framtvinga försvarsfrågan till avgörande före valen nästa år. Jag tror inte, att man kan säga, att regeringen har svikit sin plikt, om den skulle anse, att folket i val, som det här förut har talats om, skulle höras före ett sådant avgörande. Men för egen del hoppas jag livligt, att regeringen skall kunna finna det lämpligt att taga upp hela försvarsfrågan vid 1936 års riksdag på grundvalen av försvarskommissionens betänkande. Jag hoppas också, att denna behandling skall utmynna i en lösning, som kan godtagas av riksdagen och av folket utanför denna riksdag.

Men om så skall ske, om det skall kunna bli en lösning, som alltså inte skall kunna godtagas endast av majoriteten i denna riksdag, utan även av valmanskåren, om man sålunda skall kunna komma ifrån, att saken — trots ett avgörande nästa år — återigen tas upp i den strax därpå följande valrörelsen, då är ju förutsättningen, att det blir en verklig samförstånds lösning nästa år, att det alltså inte här framagiteras en skräckstämning, som utmynnar i en segerfred, en fullkomligt tillfällig lösning nästa år, som nationen känner inte bara som otillfredsställande, utan också som ett försök att ställa nationen utanför i avgörandet.

Av vad jag nu har sagt, herr talman, faller det av sig självt, att jag inte kan ansluta mig till yrkandet om en återremiss. Jag tror, att en sådan åter-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
remiss skulle framför allt vara ägnad att framkalla och stärka den panikstämning, som jag inte anser vara befogad.

Jag vill därför, herr talman, sluta med att yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr von Heland: Herr talman! Jag har märkt, att vid vissa frågors behandling såsom rörande tobak, sprit, undervisning o. s. v. ungefär likartad diskussion uppstår år efter år och ungefär enhanda anföranden hållas av samma talare.

Något liknande är det även beträffande försvarsfrågan, och då jag i går kväll läste igenom mitt anförande här i kammaren från föregående år, fann jag, att detta anförande fullständigt passade att hålla även i år. Jag skall naturligtvis icke uppehålla tiden med något sådant, men ber, förutom att hänvisa till detta anförande, att få taga tiden i anspråk för några tillägg, eftersom det är en allmän debatt.

Jag fick föregående år som replik av herr Hamrin, »att de påstående, som herr von Heland gjorde, stödjas åtminstone icke av den militära sakkunskapen i någon större omfattning», och »att många av de påstående, som herr von Heland här gjort, ej omfattas av den militära sakkunskapen i försvarskommissionen».

Jag ber att i år få uttrycka min stora glädje över att, enligt vad jag av de uttalanden, som gjorts angående läget i försvarskommissionen, tyckt mig finna, att herr Hamrin kommit på den linje, som jag förfäktade förra året, och att han fått klarhet i att man allmänt i militära kretsar, om man bortser från flottans män, är på samma huvudlinje som jag.

Jag är alltså glad över att min uppfattning angående ramen för vårt försvaret delas av en så framstående representant för folkpartiet. En uppmuntran för dem, som i dessa allvarstider omfatta vårt försvar med ett positivt intresse, synes mig även vara den ökade förståelsen för lagets allvar, som i år förmärkes inom det konsoliderade folkpartiet. Mätte den rätt så goda enigheten inom folkpartiet bestå i den frågan, även i framtiden!

Å andra sidan måste jag erkänna, att jag känner mig mycket besviken på utvecklingen inom det socialdemokratiska partiet, vad beträffar försvarsfrågan. Jag är fullt överens med en socialdemokratisk talare här i kammaren, som förra året anförde, att »man glömmet oftast den förbindelse, som en så viktig fråga som försvarsfrågan måste ha med stämningarna inom folket, med hela den sociala bakgrund, som man här måste räkna med». Av den orsaken hade jag hoppats, att socialdemokratiska partiets ansvariga män inför det alltmer hotande världspolitiska läget genom en saklig upplysningsverksamhet skulle ha bedrivit den positiva försvarspolitik, som man påstår sig föra.

Herr talman! Jag ber om överseende, att jag känner mig nödsakad att blanda in en riksdagskamrat från andra kammaren i mitt anförande, men jag måste här offentligt få säga ifrån, att jag anser den romantiska idealitet, som utströmmar från herr Lindberg och hans meningsfränder — jag tror inte, att jag får räkna herr Lindhagen dit — under nuvarande tid med vår svaga krigsberedskap, helt enkelt straffbar. Mätte inom socialdemokratiska partiet snarast den riktningen segra, som förklarar, att »den svenska demokratien har de allra största förpliktelser att sörja för landets försvar»!

Trots mitt intresse för försvaret kan jag dock icke följa högern. Politik är ju det möjligas konst, och följaktligen anser jag, att en verklig försvarsvän gör största nyttan genom att med underhandlingar och samverkan söka få fram politiskt genomförbara förslag. Denna min åsikt förklarar, varför jag följer mellanpartiernas förslag. Förutom de anslag, som sistnämnda partiets represen-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

tanter föreslå skola ökas utöver den kungl. propositionen, finns det givetvis ytterligare anslag, som det skulle vara synnerligen önskvärt att kunna höja, därest den nuvarande organisationen skulle bibehållas.

Då det emellertid, enligt vad som framkommit från försvarskommissionen, synes bliva avsevärda förändringar beträffande vår försvarsorganisation, torde man dock kunna vänta till nästa års riksdag med att taga ställning till dessa frågor. Dock måste jag beklaga, att kommissionens arbete, på sätt som skett, förhalat riksdagens beslut i försvarsfrågan, vilket ter sig synnerligen allvarligt ur försvarspolitisk synpunkt just nu, när enligt mitt förmenande och enligt många andras, som yttrat sig här i dag, läget är hotfullt överallt i världen.

Jag vill dock dröja vid ett par anslag, där jag anser vissa synpunkters framläggande kunna vara av värde, i all synnerhet som högern reserverat sig på dessa punkter. Vad munderingsanslaget beträffar, så har försvarsministern på ett synnerligen lättfattligt sätt under ett par år skurit ned armémyndigheternas äskanden. Detta har givetvis icke kunnat undgå att inverka på persedelstocken. Visserligen kan man ännu genom krigsreserven utrusta våra mobiliserade linjeförband, men depåförbanden och de i fredstid utrustade få sannerligen nu använda en utrustning, som gör skäl för namnet »lumpen». Dessutom är det sådan brist i landstormens utrustning, att risk föreligger, att landstormen delvis kommer att betraktas som frances-tireurs. Och naturligtvis har man ej heller kunnat fullfölja tanken att utbyta ränseln eller den så kallade »maran» mot en modern och praktisk ryggsäck.

Läget kan dock bli annorlunda, när äntligen den nya härorganisationen blir beslutad. Det synes nämligen, som om vi i likhet med år 1925 skulle emotse en kvantitativ minskning, åtminstone inom vissa vapenslag, varmed skulle följa, liksom då, ett överskott på viss utrustning. För närvarande är läget alltså synnerligen dåligt för utrustningsdetaljen inom armén, men man skulle kunna tänka sig, att man, när det nya mobiliseringsbehovet blir fastställt, försiktigt — jag poängterar försiktigt — lättar på krigsreservens blivande överskott.

Underhållet av arméns byggnader torde också lämna mycket övrigt att önska, givetvis beroende på njuggheten vid anslagstilldelningen. Jag tror, att byggnadernas tillstånd på några håll är sådant, att framtida underhåll kommer att bliva väsentligt dyrare, än som hade varit nödigt, om reparationer i god tid vidtagits. Även här möta vi försvarskommissionens hämmande inverkan. Och här kanske största risken föreligger, att vid åtgärders vidtagande föregripa på ett felaktigt sätt framtida beslut. Eventuell indragning av förband kommer givetvis att helt förändra byggnadssättet hos ett utrymt kaserneetablissemang.

De anslag, som för mig under alla dessa år synts viktigast och mest brådskande att bestämma till största möjliga höjd, ha emellertid varit anslagen till flygvapnet. Även i år har det parti jag tillhör, såsom jag hoppas, kunnat inverka förbättrande i detta avseende. Vi ha även förra månaden fått nya bevis för flygets avgörande betydelse i ett modernt krig. Greklands lilla flygvapen gjorde ju avgörande insatser under stridigheterna där nere. — Ja, herr försvarsministern skakar på huvudet, men de rapporter, som jag tagit del av, ge åtminstone belägg för den saken.

Jag väddar därför till försvarsministern att på alla sätt medverka till att anslagen användas så, att vi snarast få största möjliga antal *mobiliseringsdugliga* flygförband — herr statsråd, jag poängterar: *mobiliseringsdugliga* flygförband. Nu anförde herr försvarsministern, att det t. o. m. hade varit svårt att placera de anslagsmedel, som beviljats för flygvapnets materielanskaffning eller att få en lycklig placering av dessa penningmedel. Det beror ju enligt min uppfattning på vad man anser med »lycklig placering». Enligt mitt för-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
menande hade mobiliseringstillståndet för vårt flygvapen varit helt annorlunda, om man velat placera dessa penningmedel för flygplansanskaffning vid verkstäder nere i Skåne, som arbeta med svensk personal.

Otvivelaktigt är för övrigt hela vår materielfråga i ett icke alltför gynnsamt läge, men vi kunna i det avseendet känna oss mindre oroliga, så länge vi ha en vapenindustri med så hög standard som Bofors inom vårt land. Vi böra ha detta klart för oss, så att statsmakterna icke samtidigt som de på grund av statsekonomiska hänsyn underlåta att fylla försvarets materialbehov också undergräva försvarsberedskapen genom åtgärder, som verka hämmande på vår vapen- och flygindustri. Detta sagt samtidigt som jag givetvis vill gå med på att undandraga dessa inhemska industrier utländskt inflytande.

Från högerhåll yrkas nu bifall till högerreservationerna, med motivering, att den utrikespolitiska situationen blivit kritisk under de senaste dagarna. Men man kan väl lugnt påstå, att helt andra åtgärder än de av högern föreslagna äro oundgängligen nödvändiga för att i ett kritiskt läge kunna trygga landets neutralitet och för att underlätta förandet av en självständig svensk politik. Och högerens reservationer synas mig icke göra mycket åt den saken. Vi behöva väl ett mobiliseringsdugligt flygvapen och vidtagandet av andra försvarsåtgärder, som kunna skydda hemorten mot en fientlig luftkrigföring. Den framställning, som under gårdagen gjordes från de tre ansvariga militära cheferna, är en tydlig och allvarlig påminnelse härom. Enligt mitt förmenande vinnes i det avseendet föga genom att rösta med högerreservanterna, utan riksdagen måste invänta initiativ från Kungl. Maj:t.

Det är av denna anledning, som även jag vill förena mig med dem, vilka understryka, att regeringen, som givetvis noga följer de utrikespolitiska händelserna, har skyldighet att, därest de internationella förhållandena det kräva, för riksdagen framlägga förslag till ytterligare åtgärder för försvarets stärkande. Med vetskap om försvarskommissionens hämmande inflytande på åtgärder för vår försvarsberedskap, vill jag också instämma i kravet på att ny försvarsorganisation förelägges nästa års riksdag.

Herr Nerman: Herr talman! Jag ville säga ett par ord från en utgångspunkt, som inte är — för att tala med herr von Heland — romantiskt idealistisk, även om jag måste reagera en smula emot den officiella grova materialismen. Så länge penningen är allt, är kulturen en ganska tunn fernissa, och vi ha på sista åren sett, hur den fernissan i vissa avseenden är nära nog avnött. Så är det t. ex., då det gäller det internationellt mänskliga, humaniteten. Vi ha sjunkit tillbaka i det rent biologiska vildelivet i statliga monopolformer och med alla vapentekniska bekvämligheter. Somliga människor äro nu glada häråt, rent av njuta, tycks det, av primitivism, blodsmystik och nationalism och allt detta; andra återigen äro sorgsna och generade över det. Envar följer sin natur.

Jag tillät mig häromdagen i en besläktad debatt hävda, att människor, mänsklighet och allt sådant där numera inte tycks spela någon roll, att de enda realiteterna äro staterna, finanskapitalets stater, som stå rustade till tänderna mot varandra och som fostra våra barn och hela folken i nationalismens varglära, i den där läran om kriget som det naturliga och sunda, den där läran som säger, att man skall leva livet farligt, som en fras från Nietzsche häromdagen citerades i staden Danzigs valrörelse, underligt nog av en tysk minister. Det är ju ganska betecknande, att under Nationernas förbunds ledning främmande staters ministrar tillåtas ingripa i en stats valrörelse, och det säger en hel del om läget i tiden.

Jag skall inte förlänga debatten, herr talman. Det förefaller mig hopplöst

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)

att tala emot rustningen i rustningshypnosens klang- och jubeldagar. Jag finner det också ganska naturligt, att socialdemokraterna med sin numera positiva inställning till den borgerliga staten skola följa med i rustningarna, om också litet mer dröjande och med en och annan generad blick bort emot väljarefolket. Även socialdemokraterna handla här som statens representanter, och det blir i detta fall alltfört den av finanskapitalet och dess intressen styrda statens. För min del känner jag mig liksom de socialistiskt tänkande arbetarna ute i världen inte alls bunden av staten och fosterlandet, inte av någon stat över huvud, inte av att vi sitta som man säger i samma båt — i samma pansarbåt. Jag känner mig ända fram till krigsmobiliseringen — vad det sedan blir, kunna vi tala om en annan gång — fri att liksom den mänskligt betonade internationella arbetarrörelsen — liksom den del av arbetarrörelsen, som är mänskligt betonad, se helt och hållet mänskligt internationalistiskt. Hade vi här ett det arbetande folkets land, där det arbetande folket kunde utan hemlig diplomati och sådant säga till om sitt öde i fred och i krig, skulle jag i nuvarande stund, som läget är i världen, utan tvekan votera det försvar, som behövdes för en sådan makt, eller eventuellt vara med på att stå vid sidan i allians med sovjetunionen eller motsvarande makter av den typen, som då funnes. Nu kan jag bara med samma principiella motivering, som jag haft tillfälle framföra flera gånger förut i kammaren vid motsvarande punkt i fråga om militära anslag, yrka avslag på anslagspunkt 6, och däri inbegriper jag då principiellt avslag på anslag överhuvud taget till den borgerliga statens militärväsen.

Herr Hamrin: Bara några få korta ord till replik mot herr von Heland. Då herr von Heland ondgjorde sig över det uttalande, som jag förra året hade beträffande läget i försvarskommissionen och de militära myndigheternas inställning till vissa påståenden, som han då framlade, vill jag säga, att då jag nu läser igenom protokollet från den 11 april förra året, finner jag, att jag hade fullkomligt rätt i det avseende, som herr von Heland berört. De militära sakkunniga ha alltjämt just den inställning, som jag då förmenade att den militära sakkunskapen hade, alltså i strid med det påstående, som herr von Heland gav uttryck åt. Det rörde sig nämligen om flottan. Men vad tjänar det till att tvista härom?

Jag vill bara ytterligare tillägga, att jag tror herr von Heland skall ha litet större omtanke om sina egna och inte så stora bekymmer för oss. Vi skola nog klara vår ståndpunkt i försvarsfrågan, och jag hoppas herr von Heland och hans meningsfränder göra detsamma. Då blir det nog bra till sist oss emellan åtminstone.

Herr von Heland: Det var med glädje jag hörde herr Hamrins uttalande för folkpartiet. Hoppas nu, att denna inställning av folkpartiet stärkts sedan senaste omröstningen i andra kammaren, när det gällde försvarsfrågan.

Herr Sandegård: Det talades i fjolårets debatt kring fjärde huvudtiteln av bland andra herr Wohlin om något vaknande och växande försvarsintresse från de breda lager inom vårt folk, som socialdemokraterna skulle representera. Jag är rädd för att man är ute — herr von Heland berörde visst också saken — något för tidigt med sina slutsatser rörande graden och arten av detta intresse, om man menar sig vara färdig med att t. o. m. kunna spänna det för den gamla nationalistiska försvarsvagnen. Man må beklaga det eller inte, men detta intresse är nog, i den mån det kan finnas, mer klassbetonat än nationellt orienterat. Det är väl tills vidare endast i ett land, där det klass-

Ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande. (Forts.)
betonade och det nationella sammanfaller. Den som trots sin socialistiska samhällssyn i det längsta vill tro, att nationen betecknar och innesluter oföretterliga värden, som ett folk aldrig kan eller får uppge, skulle gärna vara med och försöka lyfta försvarsfrågan över alla partigränser och offra något därför. Men, herr talman, i en tid, då det, som herr Nerman var inne på, allt mer synes bli ett ohyggligt faktum, att penningar betyda mer än fosterlandet, i en tid, då man i det privata förvärvsbegärets namn och intresse förklarar sig ovillig att på rimligt sätt eller på något sätt klippa klorna av en rustningsindustri, som intet fosterland frågar efter, blir det svårt att hålla någon personlig övertygelse levande därom, att man gör sitt eget land någon tjänst genom att i den nationella samhörighetens intresse votera högre anslag till försvaret.

Man vill därtill för övrigt undra, om *det* i den nuvarande situationen kan vara det riktiga sättet att medverka från ett litet lands sida till avspänning av ett sinnestillstånd i världen, som kommer en att tänka på Voltaires ord om denna planet som de andra planeternas dårhus. Om man verkligen önskar, att det skall komma till en begynnande nedrustning i världen, får man väl finna de staters bidrag värdefullast, som hejda sin lust att fortsätta dansen eller över huvud vara med i dansen och handla i överensstämmelse med sin önskan att trygga fred och ordning i världen, och då kräver ju konsekvensen också, att man i en situation som dagens handlar i överensstämmelse med denna önskan.

Häri instämde herr *Andersson, Nils*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 7—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Anslag till undervisningsmateriel m. m. vid lantförsvaret.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka anslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser med 300,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. omförmälda motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

Anslag till undervisningsmateriel m. m. vid lantförsvaret. (Forts.)

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. omförmälda motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,100,000 kronor.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Som det redan förut har erinrats om under debatten, har i en motion i denna kammare, väckt av herr J. B. Johansson m. fl., på särskilda punkter under fjärde huvudtiteln framställts yrkanden om ökade anslag i olika hänseenden. Det har förut från åtskilliga håll påståtts, att man i dag handlar under en viss panikstämning. Denna stämning förelåg i varje fall icke vid den tidpunkt, då denna motion författades. Då rådde visserligen, såsom fortfarande och sedan lång tid tillbaka, ett synnerligen oroligt tillstånd i världen, och det var givetvis detta, som utövade sitt inflytande på motionärerna, men detta tillstånd har ju rätt i många, många år, och de yrkanden, som framställts i motionen, äro endast ett återuppreparande av vad som sagts åtskilliga gånger från högerhåll vid behandlande av fjärde huvudtiteln, att tillståndet i världen är sådant, att det för vårt folk är nödvändigt, att vi se till, att vi inom den ram, inom vilken vårt försvar är organiserat, hålla detsamma vid en tillfredsställande krigsberedskap. Jag är visst ej blind för att utvecklingen i världen, sedan statsverkspropositionen skrevs och sedan motionen skrevs, blivit ännu mera oroväckande än tidigare, och att vad som hänt under den allra senaste tiden givit ytterligare belägg för, huru vag hela ställningen är, och, på sätt professor Bagge närmare utvecklat, hur litet man egentligen vet, vad som kommer att hända från den ena dagen till den andra.

Det har gått under den föregående debatten som en röd tråd genom vissa anföranden, att vad vi ha att göra, är att målmedvetet och i lugn och ro överväga och se till, hur vi skola bygga en ny försvarsordning, och i detta avseende avvakta försvarskommissionens betänkande. Det har däremot, särskilt av herr Hamrin, betonats, hur angeläget det är, att vad som skall göras med föranledande av försvarskommissionens betänkande icke uppskjutes, och hurusom svenska folket har rätt att fordra, att därest försvarskommissionen kommer med sitt utlåtande i sådan tid, att det överhuvud taget är möjligt, försvarsfrågan bringas fram till 1936 års riksdag till sitt slutliga avgörande. Vikten härav ber jag också att få understryka, men jag har en annan mening om huruvida man under denna tid skall låta sig nöjas med att ha vår försvarsorganisation i det tillstånd, vari den nu är, utan att avhjälpa de brister, som otvivelaktigt i åtskilliga hänseenden föreligga och på vilka jag något närmare skall komma in, när jag yttrar mig om de särskilda yrkanden, som äro framställda i den av mig nu berörda motionen.

Det är väl ändå så, särskilt vid ett sådant läge i världen som nu, att vad som möjligen kan hända, kan komma synnerligen hastigt. Händelserna kunna utvecklas så hastigt, att det inte blir någon tid att bota bristerna, och det synes mig som om vi alla i denna stund med avseende å läget i världen stå inför ett stort ansvar, då den frågan riktas till oss: Är det icke nödvändigt att åtminstone avhjälpa de värsta av de brister, som nu kunna påvisas, att vidtaga åtminstone de anordningar, som föreslås i högermotionen, för att avhjälpa de svåraste av dem? Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har nyss påpekat, hurusom i åtskilliga punkter i den nu föreliggande statsverks-

Anslag till undervisningsmateriel m. m. vid lantförsvaret. (Forts.)
 propositionen föreslagits ökade anslag för att i viss omfattning avhjälpa rådande missförhållanden och fylla rådande brister. Jag erkänner gärna detta, men det torde dock under de särskilda punkter, som nu äro i fråga, kunna på fullt sakliga grunder påvisas, att dessa anslag icke äro tillräckliga. Jag skall taga ett par exempel, helt allmänt. Vi lida brist på mobiliseringsammunitien. Det är otvivelaktigt, att denna brist förefinnes även med de förbättringar, som kunna vidtagas medelst det i statsverkspropositionen föreslagna anslaget. Utrustningen för särskilt vårt infanteri är synnerligen ofullständig. Sådana påvisbara brister föreligga i åtskilliga hänseenden.

Vad nu den föreliggande punkten beträffar, så avser den anslag till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser. På en av titlarna under detta anslag, den tredje titeln, har i statsverkspropositionen föreslagits en förhöjning av 100,000 kronor i jämförelse med det anslag, som har anvisats för det nu löpande budgetåret. Det är uppenbart, att särskilt vid en värnpliktsarmé denna armés krigsberedskap och möjlighet att göra sig gällande i hög grad är beroende på befällets tjänstbarhet och utbildning och detta i så mycket högre grad i samma mån som utbildningstiden för de värnpliktiga är kort. Det är väl också alldeles obestriddigt, att till följd av de inskränkningar i anslagen under fjärde huvudtiteln, som gjorts under den ekonomiska kristiden, åtskilligt eftersatts beträffande den nödvändiga utbildningen och den nödvändiga undervisningsverksamheten. Detta framgår med full tydlighet av de petita, som är efter år framlagts av de ansvariga myndigheterna, och det torde väl även från herr statsrådets sida icke kunna bestridas — jag är övertygad, att herr statsrådet inte gör det heller — att det varit önskvärt, att man kunnat få ett större anslag på denna punkt än den ökning, som föreslås i statsverkspropositionen. Herr statsrådet har själv upprepade gånger betonat vikten särskilt av ökad utbildning för reservbefälet, och jag tror man vågar påstå, att med en ökning av 100,000 kronor är det icke möjligt att ta igen, vad man eftersatt under de föregående åren, och nu bedriva utbildningen så som måste anses erforderligt för att åtminstone i någon mån avhjälpa de brister, som härutinnan föreligga, särskilt då, såsom jag förut påpekat, det enligt herr statsrådets eget uttalande är nödvändigt att vida mer än förr tänka på reservbefällets utbildning. Det är ju så, att i och med att tillgången på befäl på övergångsstat minskas kommer tyngdpunkten allt mer och mer att ligga på reservbefälet. Vi veta ju, att enligt 1925 års härorganisation beräknades befälstillgången på den aktiva staten icke efter mobiliseringsbehovet utan efter fredsbehovet.

Det är således en angelägenhet utav synnerlig vikt, att åtgärder vidtagas i detta avseende. Det ökade anslag, som under denna punkt i högermotionen begäres, uppgår till 300,000 kronor utöver den ökning av 100,000 kronor, som i statsverkspropositionen upptagits. Det är ett som sagt i hög grad behjärtansvärt ändamål, och inför den rådande situationen tillåter jag mig vädja till kamraren att i denna punkt bifalla det yrkande, som är framställt i herr J. B. Johanssons m. fl. motion, och tillåter mig alltså att yrka bifall till den reservation, som därom föreligger.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Då jag gick till detta sammanträde i morse, väntade jag mig, att känslor och stämningar här skulle få ett annat utrymme än som blivit fallet. Glädjande nog har man tagit sakerna med lugn, och vi i statsutskottet kunna med tillfredsställelse konstatera, att så är, även om behandlingen av vår fjärde huvudtitel tagit åtskilliga timmar längre tid än vi annars äro vana vid. Vi ha således kommit ifrån inledningen, som vi annars själva också få sysselsätta oss litet med, om det militärpolitiska

Anslag till undervisningsmateriel m. m. vid lantförsvaret. (Forts.)
läget. Och vi kunna nu behandla fjärde huvudtiteln under ungefär samma lugn som då den har skrivits en gång och som då statsutskottet här om dagen behandlade densamma.

Jag kan dock icke uraktlåta att fästa mig vid vissa yttranden, som ha fallts under den tidigare principdebatten. Man har tyckt, att det här föreliggande förslaget till huvudtitel gick ut på ett ringa belopp, jämfört med vad man tidigare har anslagit för ändamålet. Man har gjort jämförelser, som icke ha utfallit till den nuvarande huvudtitelns fördel. Man har egentligen kommit till det resultatet, här som tidigare i pressen, att anslagets slutsumma i fjol var avsevärt större än vad den är i det föreliggande förslaget till budget. För min del vill jag säga, att i själva verket är det motsatsen, om man nämligen, som riktigt är, utgår ifrån att det tiomiljonersanslag, som i fjol stod till försvarets förfogande ur medlen till statsbeställningar, får, som det bör, betraktas som en tillfällig åtgärd, och detta får man väl anse betonat icke minst av den omständigheten, att man beslöt täcka dessa anslag med länemedel, vilket ju annars icke är fallet, så snart det gäller utgifter för försvaret. Om man alltså utgår ifrån den uppfattningen, att anslaget på 10 miljoner kronor till statsbeställningar förra året var av tillfällig art, kan man alltså betrakta årets förslag, såsom här förut är konstaterat, som ökat med icke mindre än 8 miljoner kronor, jämfört med fjolårets. Sverige har ju dock haft sin andel i kristidens svårigheter. Att ändå under denna tid kunna öka den ordinarie försvarsbudgeten med 8 miljoner kronor från i fjol till i år, måste i alla fall tillskrivas en god vilja att göra det bästa av de begränsade statsmedel, som stå till förfogande, och man kan heller inte, som på vissa håll tycks vilja, säga, att Sverige ingenting offerar för sitt försvar, då man kan nämna, att budgetförslaget i fjol slutade på 111,290,700 kronor exklusive 10 miljoner till statsbeställningar, samt i år på 119,449,300 kronor. Om man har rätt att i någon mån lägga ekonomiska synpunkter även på försvarsbudgeten, som man för övrigt gör på alla andra områden här i riksdagen, så måste man också medgiva, att utgifterna på olika poster äro väl avvägda både med hänsyn till befintliga statstillgångar och det behov, man ur försvarssynpunkt rimligen kan begära gehör för.

Riktigheten av denna uppfattning bestrides givetvis av motionärerna, framför allt på högernsida, vilka senare yrka på avsevärda förhöjningar. Så ha högermotionärerna å sitt partis vägnar på icke mindre än 23 punkter yrkat på en ökning, som i runt tal slutar på 9 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Herr Ossbahr i andra kammaren har yrkat på en sammanlagd ökning av 4 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor, herr K. G. Westman, herr Hamrin m. fl. ha yrkat på i runt tal en miljon kronor o. s. v. Läger man nu ihop dessa belopp med vad en del enskilda motionärer framfört anspråk på, så kommer man upp till den aktningvärda summan av 16 miljoner kronor utöver det budgetförslag, som Kungl. Maj:t framlagt. Höjningarna avse i allmänhet punkter i försvarsbudgeten, där departementschefen enligt motionärernas mening ansetts vara för njugg. Endast i ett fåtal fall ha motionärerna gjort anspråk på medel utanför vad som upptagits i budgeten.

Jag vill visst inte påstå, att högerpartiets representanter inte skulle pröva varje anslag sakligt, men jag kan inte underlåta att påpeka det egendomliga uti att högermotionärerna i så många fall finna det enda riktiga ligga i de belopp, som myndigheterna hava funnit lämpligt att begära. Denna egendomlighet i motionerandet från högerpartiets sida framträder för övrigt i ännu högre grad i samband med fjolårets budgetbehandling. Under ett år, då statens tillgångar äro så starkt begränsade som i år, bör man givetvis endast i undantagsfall rubba på den ekonomiska ram, som Kungl. Maj:t uppgjort för

Anslag till undervisningsmateriel m. m. vid lantförsvaret. (Forts.)
budgeten. Då böra myndigheterna kunna finna sig i de beskrifningar, som nödvändiggöras för att få in deras äskanden inom den ram, utanför vilken inga tillgångar finnas. Så resonera säkerligen också alla partier, åtminstone när de befinna sig i regeringsställning. Inte ens högerpartiet, som nu i motioner upptagit de belopp, som av den nuvarande försvarsministern avskurits, skulle handla annorlunda i regeringsställning. Jag tillåter mig blott erinra om den lindmanska regeringens försvarshuvudtitel år 1930, där det nämligen heter: »Med hänsyn till nödvändigheten av att begränsa statsutgifterna har jag emellertid funnit det vara ofrånkomligt att beträffande myndigheternas anslagsäskanden för materielanskaffningar, liksom i fråga om de framställda anslagskraven överhuvud taget, föreslå mycket betydande beskrifningar.» Och efter att hava redogjort för huvudtitelns slutsiffra yttrar samme departementschef i den lindmanska regeringen: »I förhållandet till myndigheternas anslagsäskanden innebär förslaget reduceringar med tillhoppa i runt tal 16.000.000 kronor.»

Så hjärtlös, om uttrycket tillåtes, var högerregeringen mot myndigheterna den gången, medan högern nu söker vid varje tillfälle plocka upp och i motioner begära alla de anslagssummor, som blivit avskurna vid budgetens uppgörande, då allting skall passas in i sitt sammanhang.

Det förefaller mig, herr talman, som om ett motionerande på nyss angivet sätt inte skulle leda till den försiktighet med statens medel, som säkerligen alla önska skall vara ledstjärnan för de militära myndigheterna.

Om jag emellertid skulle önskat mig någon förändring i det föreliggande budgetförslaget, skulle det ha gått ut på beskrifningar av vissa poster för armén och flottan till förmån för flyget, men å andra sidan är det kanske klokt att för tillfället följa departementschefens avvägning. Man synes nämligen vid upphandlingen av flygplan och flygmateriel inte ännu äga den säkerhet, som kräves för att välja det rätta. Utvecklingen går, som bekant, hastigt på detta område — det moderna blir strax omodernt — vartill kommer, att meningarna äro delade om hur krigföringen i luften skall ske. En del anse, att den billigaste krigföringen i luften skulle bli att med bomber förstöra den tänkte motståndarens baser, medan åter andra anse, att just denna taktik skulle betyda undergången för ett litet land. Och jag delar den senare uppfattningen. Fienden skulle säkerligen förstöra våra kuster, medan våra bombflygare sökte efter fiendens baser; till ungefär samma resultat kom i fjol statsutskottet och främst då dess första avdelning. Vi ansågo nämligen där, att man först och främst borde inrikta landets krafter på ett försvar i luften gentemot angripare. Resultatet av frågans behandling blev emellertid, att riksdagen i enlighet med statsutskottets hemställan i fråga om statsbeställningar uttalade sig för starka, med försvarsmedel väl utrustade fjärrspaningsplan, som allt efter behov och på mycket kort tid kunde förändras till bombflygplan. Ehuru jag sålunda, herr talman, anser, att om någon punkt under fjärde huvudtiteln skulle kunna ansetts särskilt vara i behov av ett förhöjt anslag, så vore det punkten om flygmateriel, men jag dock ansett de begränsade tillgångarna förbjuda mig att gå med på anslag utöver den av Kungl. Maj:ts uppgjorda budgetramen, har jag för tillfället liksom mina kamrater inom utskottet stannat vid Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skulle också kunna dröja något vid några av de yttranden, som här ha fällt, men jag får väl, även om vi bruka köra igenom denna huvudtitel ganska fort, i alla fall tillfälle att återkomma, om jag finner det lämpligt. En enda punkt kan jag dock inte uraktlåta att bemöta, nämligen herr Nermans avslagsyrkande icke allenast på punkt 6 utan också på alla övriga punkter i huvudtiteln. Om vi nu skulle tänka oss, att vi följde herr Nermans avslags-

Anslag till undervisningsmateriel m. m. vid lantförsvaret. (Forts.)
yrkande, så skulle detta ju innebära, att den grupp söner, som han särskilt ansåg sig representera, inte finge varken mat eller kläder. Husrum kunde de ju kanske få i de gamla kasernerna, men någonting att lägga över sig i sängarna skulle de inte få. Ingenting skulle stå till deras förfogande. Även om herr Nermans avslagsyrkande på en sådan sak skulle följas, bliva dessa söner i alla fall enligt värnpliktslagen uttagna till tjänstgöring. En sådan ordning anser jag inte man kan taga på allvar. Allvarligare är verkligen behandlingen av denna huvudtitel, än att man kan förfara på det sättet, ty ingen vill väl kräva, att våra söner enligt värnpliktslagen skola ut och öva och utbilda sig för sitt uppdrag — om detta kan man ha delade meningar, men det finnes ju, och så länge andra stater uppehålla det, bör det uppehållas — och skicka in dem till värnpliktstjänstgöring, utan att de skulle få tillfälle att få en matbit, utan att de finge tillfälle till att erhålla ett par skor eller en kostym eller någonting att ha över sig i de gamla sängarna i kasernerna. Det tror jag inte skulle vara förenligt med värdighet och allvarligt ansvar.

Vad den nu föredragna punkten beträffar, skulle jag väl kanske, liksom den föregående talaren gjort, säga något om den. Den ärade talaren redogjorde emellertid så klart för vad punkten innebär att jag inte kan behöva annat än understryka den uppgift han lämnade nyss, nämligen att anslaget på den punkten förhöjts i jämförelse med fjolårets anslag. Jag har tidigare i detta anförande sagt, att jag finner den avvägning som skett i budgeten vara klokt och väl gjord såväl med hänsyn till behovet som till statens tillgångar. I den förevarande punkten finna vi ytterligare ett bevis på att man, så gott det varit möjligt, och tillgångarna det medgivit, har gjort en förhöjning av anslaget.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Vennerström:** Herr talman! Jag ber att på denna punkt få instämma i vad herr Borell sade om önskvärdheten av förstärkta kurser för utbildning av reservbefäl. Det är onekligen en av de viktigaste uppgifterna i vad det gäller vårt nuvarande befäl, och jag har ju tryckt på den saken i propositionen. När fördelningen av anslaget skall ske, kommer det att ske i samförstånd med chefen för generalstaben, och det är då naturligt, att man skall, så långt pengarna räcka till, söka tillgodose de av herr Borell framställda önskemålen.

Jag vill därjämte tillägga, att när det gäller de särskilda skolorna och utbildningskurserna har det skett en ökning av anslaget från 235,000 kronor till 342,000 kronor eller ungefärligen med 107,000 kronor, varjämte föreslagits ett särskilt anslag av 15,000 kronor för en granatkastarkurs; alltså totaliter i fråga om kurserna en ökning med 122,000 kronor. Jag tycker därför, som den föregående ärade talaren sade, att dessa anslagskrav äro väl tillgodosedda i den kungl. propositionen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Borell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsendet.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 6) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 18), hade hemställts, att riksdagen måtte till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 280,875 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. B. Andersson* m. fl. (nr 122) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Hörby m. fl. (nr 299), hemställts, att det för innevarande budgetår utgående anslaget för det frivilliga skytteväsendets befrämjande, 95,625 kronor, måtte för budgetåret 1935/1936 utökas med 52,000 kronor, avsedda till ammunitionsbidrag och andra omkostnader för verksamhetens utövande, beräknat efter ett belopp av 1 krona för varje anslagsberättigad skytt för ett antal av 52,000 anslagsberättigade skyttar, och att således för det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1935/1936 måtte anvisas ett belopp av 147,625 kronor.

Slutligen hade i en inom andra kammaren av herr *Meyerhöffer* m. fl. väckt motion (nr 273) hemställts, att riksdagen måtte till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 470,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till herr *E. B. Anderssons* m. fl. och herr *Nilssons* i Hörby m. fl. förevarande motioner (I: 122 och II: 299) samt i anledning av såväl herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 6 och II: 18) som ock herr *Meyerhöffers* m. fl. motion (II: 273), till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 147,625 kronor,

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1935/1936 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. (Forts.)

samma tid vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallen*, *Bergström*, *Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte avslå de av herr J. B. Johansson m. fl., herr Lindman m. fl., herr E. B. Andersson m. fl., herr Nilsson i Hörby m. fl. och herr Meyerhöffer m. fl. väckta motionerna (I: 6 och II: 18, I: 122 och II: 299 samt II: 273) rörande anslag för budgetåret 1935/1936 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! Under principdebatten yttrade herr J. B. Johansson något om att han ansåg, att socialdemokraterna voro ensidigt inställda, då de höllo på sitt förslag att inte upptaga anslag till skytterörelsen. Om herr Johansson följer med utvecklingen på det militära området, skall han finna att i förgrunden i försvarslinjerna nu stå helt andra försvarsmedel än skyttarnas, och att man följaktligen kan säga, att utvecklingen har gått förbi skyttarna liksom en del, som av gammal vana och tradition hålla på detta anslag. I tider, då de tekniska och kemiska hjälpmedlen äro de avgörande, tror jag, att man mycket väl kan spara på den slant, som skulle gå till skytterörelsen, och bedja skyttarna att, om de äro så intresserade av den rörelsen, själva bekosta utgifterna härför. Så få ju alla andra göra, när det gäller nöjen.

Jag undrar för övrigt, om man inte skulle kunna tänka sig detta anslag uppfört på en annan huvudtitel, ty om det nu är så, att man anser, att skytterörelsen inte precis gör försvaret någon särdeles stor nytta — en del överdriva ju den betydelse den har —, skulle man möjligen kunna säga, att den ur rent idrottslig synpunkt borde existera och i så fall borde få sitt anslag på en annan huvudtitel, nämligen åttonde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Herr *Andersson, Elof*: Herr talman! Såsom motionär ber jag att på denna punkt få säga några ord. Jag skall inte tillåta mig att riva upp någon längre debatt. Den fråga, som nu diskuteras, har varit föremål för överläggningar under ett antal år, och något nytt kan knappast anföras under en diskussion därom nu. Jag ber därför, herr talman, att kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Borell*: Herr talman! I den av herrar J. B. Johansson m. fl. väckta motionen har för ifrågavarande ändamål yrkats på ett anslag av 280,875 kronor. Jag skall nu ej gå in på något längre bemötande av vad herr Johan Nilsson anförde därom, att utbildningen av de enskilda skyttarna icke längre skulle vara av något egentligt militärt intresse. Som herrarna erinra sig från behandlingen av denna fråga vid de närmast föregående riksdagarna, förelåg då ett material, som från sakkunnigt håll belyste haltlösheten av detta påstående. Den enskildes skjutskicklighet och således hela denna verksamhet är fortfarande enligt min mening av stor betydelse för vårt försvarsväsen.

Det i den av mig anförda motionen begärda anslaget är väl behöfligt för ett nödortfött understödande av denna verksamhet, men som förhållandena nu äro, skall jag dock ej yrka bifall till densamma utan förena mig i yrkandet om bifall till den av herr E. B. Andersson m. fl. väckta motionen eller således bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 18—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
munderings-
utrustning.*

Punkten 24.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till munderingsutrustning för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 3,650,000 kronor.

I de förut omförmälda av herr *J. B. Johansson* m. fl. inom första kammaren och av herr *Lindman* m. fl. inom andra kammaren väckta likalydande motionerna (I: 5 och II: 17) hade med avseende å förevarande anslag hemställts, att detsamma måtte ökas med 400,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten yttrat:

»Utskottet anser sig böra godkänna Kungl. Maj:ts beräkning av förevarande anslag samt får alltså avstyrka de motionsvis gjorda yrkandena om beviljande av högre anslag än av Kungl. Maj:t äskats.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till munderingsutrustning för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 3,650,000 kronor.»

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet anser fog föreligga för att den i motionerna I: 5 och II: 17 begärda förhöjningen av munderingsanslaget kommer till stånd. Med tillstyrkande alltså av motionärernas framställning hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till de av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till munderingsutrustning för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 4,050,000 kronor.»

Herr Borell: Herr talman! Även beträffande detta anslag har en ökning föreslagits av statsrådet i jämförelse med föregående år. I den av herr *J. B. Johansson* m. fl. framlagda motionen yrkas emellertid på en ytterligare ökning av 400,000 kronor. Detta är motiverat, och enligt min mening mycket starkt motiverat, med den nedgång av munderingsutrustningen, som ägt rum under de föregående åren, då anslagen under fjärde huvudtiteln på denna punkt varit starkt nedskurna.

Det förhåller sig nu så, att bevärningen ej kan förses med tillfredsställande uniformer varken under sin tjänstgöring eller under permissionstid. Det är jämväl att befara, att den utrustning, som nu finnes, icke räcker till vid mobilisering. Särskilt bör den bristfällighet betonas, som i det hänseendet föreligger beträffande landstormen, för vilken det inte finns ens de mest nöd-

Anslag till munderingsutrustning. (Forts.)

vändiga uniformspersedlar, så att den kanske i händelse av krig ej kommer att betraktas såsom tillhörande den stridande personalen.

Jag tillåter mig yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Vi bruka annars vara eniga om att vara så generösa som vi kunna beträffande anslag, som gälla munderingsutrustning och mathållning. Men vi ha ansett, att vi böra åtnöja oss i år med den höjning, som försvarsministern här föreslagit. Det finns även ett annat skäl, som den föregående ärade talaren givetvis inte omnämnde, som gör, att man kan stanna vid den förhöjning, som vidtagits, nämligen det, att man, om anslaget ytterligare höjdes, kanske på ett eller annat sätt kom i kontakt med de förslag, som väntas från försvarskommissionens sida. Av det lilla, som man har lättat på ridån framför kommissionens arbete, har ju framgått, att man kan motse vissa minskningar på en hel del ställen och ökningar på andra, och då tror jag, att det beträffande kläder och dylikt vore riktigt, att man avvaktade de beslut, som kommissionen kan komma till. En minskning av vissa vapenslag medför ju, att det blir kläder över för dessa vapenslag inom den nya organisationen. Vi ha därför icke ansett oss böra gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 25—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till truppförbandens övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,384,000 kronor.

*Anslag till
truppförbandens
övningar.*

I förut omförmälda av herr J. B. Johansson m. fl. inom första kammaren och av herr Lindman m. fl. inom andra kammaren väckta motioner (I: 5 och II: 17) hade med avseende å förevarande anslag hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka detsamma med 441,000 kronor, att fördelas med 70,000 kronor till hästlega, 181,000 kronor till vinterövningar, 100,000 kronor till truppförbandens övriga övningar och 90,000 kronor till frivilliga övningar med landstormen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de av herr J. B. Johansson m. fl. och herr Lindman m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till truppförbandens övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,384,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar Johansson i Fredrikslund, Bergqvist, Svensson i Kompersmåla, Borell, Magnusson i Skövde, Holmgren och Aronson ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till de av herr J. B.

Anslag till truppförbandens övningar. (Forts.)

Johansson m. fl. och herr Lindman m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till truppförbandens övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,825,000 kronor.

Herr **Borell**: Vid denna punkt finnes fogad en reservation av herr J. B. Johansson m. fl., vari yrkas på en ökning av det föreslagna anslaget med 441,000 kronor under särskilt betonande av vikten av vinterövningar samt självständiga mindre övningar inom de olika arméfördelningarna.

Med hänvisning i övrigt till den motivering härom, som är anförd i motionen, tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, och ber att därvid endast få meddela, att även på denna punkt har vidtagits en förhöjning av anslaget med 184,000 kronor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
fält- och fält-
tjänstöv-
ningar.*

Punkten 32.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till fält- och fälttjänstövningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

I förut omförmälda av herr *J. B. Johansson* m. fl. inom första kammaren och herr *Lindman* m. fl. inom andra kammaren väckta motioner (I: 5 och II: 17) hade med avseende å förevarande anslag hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka detsamma med 100,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anförd:

»Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts framställning rörande anslag till fält- och fälttjänstövningar för nästa budgetår och avstyrker följaktligen de motionsvis gjorda yrkandena om anvisande av **högre anslag**.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de av herr J. B. Johansson m. fl. och herr Lindman m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till fält- och fälttjänstövningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.»

Reservation hade anmälts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Den av motionärerna påyrkade höjningen av detta anslag anser utskottet sig böra tillstyrka.

I enlighet härmed hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till de av herr J. B. Johansson m. fl. och herr Lindman m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till fält- och fälttjänstövningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.»

Anslag till fält- och fälttjänstövningar. (Forts.)

Herr **Borell**: Herr talman! Med åberopande av den motivering, som jag nyss anförde, tillåter jag mig att i denna punkt yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Med åberopande av vad jag tidigare anförde, ber jag att också få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 33—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till vapen och ammunition m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 4,200,000 kronor.

*Anslag till
vapen och
ammunition
m. m.*

I omförmälda motioner av herr *J. B. Johansson* m. fl. (I: 5) och herr *Lindman* m. fl. (II: 17) hade, bland annat, hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till vapen och ammunition m. m. skulle ökas med 300,000 kronor, närmast avsedda för anskaffning av övningsammunition.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till vapen och ammunition m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 4,200,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompermåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. omförmälda motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till vapen och ammunition m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 4,500,000 kronor.

Herr **Borell**: Jag ber att få yrka bifall till reservationen med hänvisning till densammes motivering.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 38—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
anskaffning
av ammunition
för
granatkastare.

Punkten 43.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anskaffning av ammunition för granatkastare för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

I förutnämnda av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. väckta motioner (I: 5 och II: 17) hade, bland annat, hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka förevarande anslag med 400,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till anskaffning av ammunition för granatkastare för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, till anskaffning av ammunition för granatkastare för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Herr **Borell**: Jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till
anskaffning
av spräng-
granater.

Punkten 44.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anskaffning av spränggranater för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. hade i omförmälda motioner (I: 5 och II: 17), bland annat, hemställt, att riksdagen måtte besluta att för anskaffning av 7 centimeters spränggranater öka detta anslag med 850,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, för anskaffning av spränggranater för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av

Anslag till anskaffning av spränggranater. (Forts.)

Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, för anskaffning av spränggranater för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Herr **Borell**: Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 45 och 46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Utskottet hade till behandling förehäft herr *J. B. Johanssons* m. fl. inom första kammaren och herr *Lindmans* m. fl. inom andra kammaren väckta likalydande motioner (I: 5 och II: 17), i vad desamma avsåge att riksdagen skulle besluta att för försök med grovkalibriga luftvärnskulsprutor anvisa ett reservationsanslag av 90,000 kronor.

Om anslag till försök med grovkalibriga luftvärnskulsprutor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i vad desamma avsåge anslag för försök med grovkalibriga luftvärnskulsprutor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, för försök med grovkalibriga luftvärnskulsprutor för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 90,000 kronor.

Herr **Borell**: Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 48.

Utskottet hade till behandling förehäft

dels herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. likalydande mo-

Anslag till lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet.

Anslag till lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet. (Forts.)
 tioner (I: 5 och II: 17), såvitt desamma avsåge att riksdagen skulle besluta att för anskaffning av lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet anvisa ett reservationsanslag av 288,000 kronor;

dels ock de av herr *K. G. Westman* m. fl. inom första kammaren och herr *I. Österström* m. fl. inom andra kammaren väckta likalydande motionerna (I: 65 och II: 202), i vad dessa avsåge att riksdagen skulle besluta att för enahanda ändamål, som nyss sagts, anvisa ett reservationsanslag av 140,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202), i vad de avsåge anslag för anskaffning av lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet, samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i vad de avsåge anvisande av högre anslag för samma ändamål, för anskaffning av lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 140,000 kronor.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) samt i anledning av herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202), samtliga motioner i avseende å anskaffning av lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet, till detta ändamål för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 288,000 kronor;

2) av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallés*, *Bergström*, *Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte avslå såväl herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. som herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17 samt I: 65 och II: 202), i vad de avsåge anslag för anskaffning av lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet.

Herr Borell: I denna punkt föreligga två motioner, en av herr *J. B. Johansson* m. fl., vari yrkas för ifrågavarande ändamål ett anslag av 288,000 kronor, och en utav representanter för folkpartiet och bondeförbundarna, vari yrkas på ett anslag av 140,000 kronor för samma ändamål. Arméförvaltningen har begärt det anslag, som påyrkas i högermotionen, eller 288,000 kronor, varvid avses att behovet av lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet skulle fyllas på tre år, då däremot den motion, i vilken påyrkats det lägre anslaget, avser att behovet skulle kunna fyllas på sex år. Det torde vara tillräckligt att som stöd för det högre anslaget påpeka, att luftvärnsartilleriet inte kan fylla sitt ändamål utan att det förses med lyssnarapparater. Utan dylika kunna nämligen inte strålkastarna uppfånga sitt mål. Det är således ett behov, som är mycket väl motiverat, och det är av synnerlig vikt, att detsamma så snart som möjligt fyllas.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till herr *J. B. Johanssons* motion, d. v. s. bifall till den första reservationen.

Herr Gustafsson, Per: Som kammarens ledamöter finna av utlåtandet, föreligga under denna punkt reservationer såväl från högerhall som från social-

Anslag till lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet. (Forts.)
demokratisk sida. Det är ju givetvis inte lönt att nu komma med några principuttalanden, men jag tillåter mig, alldenstund jag förut inte har haft ordet här i dag, att hänvisa till att vid ställningstagandet i utskottsavdelningen var det nödvändigt att å ena sidan försöka hålla sig någorlunda inom den ram, som den framlagda budgeten avsåg, och å den andra sidan taga en viss hänsyn till det arbete, som försvarskommissionen håller på med. Då det i alla fall ansågs, att på några punkter borde den kungl. propositionen utökas med vissa belopp för att ge vårt försvar några större anslag, så kommo vi i fråga om denna punkt till att stanna för att man borde bevilja medel för anskaffande av tre lyssnarapparater i stället för en, som Kungl. Maj:t föreslagit. Åtminstone mig föreföll det, som om detta vore en av de moderna uppfinningar och anordningar, som vi framför allt behöfve skaffa oss i något större antal än vad vi nu ha. Av den anledningen ansåg jag, att man borde utöka det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, på så sätt, att det kom att lyda på 140,000 kronor för nästkommande budgetår.

Jag har fått den uppfattningen, att man genom en sådan här anskaffning inte på något sätt föregriper de utredningar, som komma att framläggas från försvarskommissionen, liksom jag tror, att det inte heller på någon annan punkt, där utskottets linje inte sammanfaller med Kungl. Maj:ts, kommer att behöva befaras några skiljaktigheter i det hänseendet.

Utan att draga ut på debatten något vidare ber jag därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bodin, Gunnar: Herr talman! Vi gotlänningar äro tacksamma för den hållning, utskottet intagit, då det tillstyrkt motionerna om stärkande av Gotlands försvar i avvaktan på det förslag, som väntas från försvarskommissionen och som vi hoppas icke skall dröja längre än som är alldeles nödvändigt.

Försvaret av Gotland, vår svenska utpost i öster med sitt utsatta läge och sin strategiska betydelse som hjälpbas för flotta och flyg, måste till stor del baseras på de försvarskrafter, som finnas på ön. Det är därför nödvändigt, att det lokala försvaret får en sådan styrka — så fort ske kan — att det blir i stånd att fylla sin uppgift, som är att hindra försök till fientliga landstigningar på ön. De militära myndigheterna ha angivit, vad de anse erforderligt härför, och vi hoppas, att dessa krav icke lämnas obeaktade.

Gotland i en främmande makts besittning skulle innebära den största fara för hela vårt fosterland, och dess skyddande är därför en viktig försvarsangelägenhet, som icke bör få göras till någon partifråga.

I väntan på ett fullständigt ordnande av Gotlands försvar hälsa vi gotlänningar med tillfredsställelse utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, med dessa korta erinringar ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Jag vill visst inte bestrida riktigheten av vad de föregående ärade talarna framhållit rörande behovet av lyssnarapparater, men vi ha ansett, att detta behov för tillfället inte är så aktuellt, att man bör låta annat stå tillbaka.

Ur den synpunkten ha vi ansett oss för tillfället kunna gå emot det, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av undertecknad m. fl. avgivna reservationen, där vi yrka avslag på utskottets utlåtande.

Herr Borell: Herr talman! Jag har svårt att förstå den siste ärade talarrens skäl för avslagsyrkandet. Han medger, att behovet i fråga föreligger. Såsom jag förut sagt kan, utan att sådana apparater, som det nu är fråga om, anskaffas, luftförsvarsartilleriet icke fungera på ett ens något så när tillfredsställande sätt.

Anslag till lyssnarapparater för luftvärnsartilleriet. (Forts.)

Vid sådant förhållande hade jag i det längsta hoppats, att de ärade motionärer, som begärt ett anslag för ändamålet på 140,000 kronor, skulle kunna förena sig med mig i ett yrkande om bifall till det högre anslaget. Då så emellertid ej skett och jag därför finner, att det är lönlöst att nu framställa något yrkande därom, avstår jag från mitt yrkande om bifall till reservationen och instämmer i stället i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 49.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
anskaffning
av viss luft-
värnsmateriel.*

Punkten 50.

Utskottet hade till behandling förehaft

dels herr *J. B. Johanssons* m. fl. inom första kammaren och herr *Lindmans* m. fl. inom andra kammaren väckta likalydande motioner (I: 5 och II: 17), såvitt däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta att för anskaffning av viss luftvärnsmateriel anvisa ett reservationsanslag av 1,290,000 kronor;

dels ock herr *K. G. Westmans* m. fl. inom första kammaren och herr *Österströms* m. fl. inom andra kammaren väckta likalydande motioner (I: 65 och II: 202), såvitt däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta att för anskaffning av materiel till ett luftvärnsbatteri på Gotland anvisa ett reservationsanslag av 430,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202) samt i anledning av herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), samtliga motionerna i här behandlade delar, för anskaffning av viss luftvärnsmateriel för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 430,000 kronor.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) samt i anledning av herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202), samtliga motioner i här behandlade delar, för anskaffning av viss luftvärnsmateriel för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,290,000 kronor;

2) av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallés*, *Bergström*, *Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte avslå såväl herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. som herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. förevarande motio-

Anslag till anskaffning av viss luftvärnsmateriel. (Forts.)
ner (I: 5 och II: 17 samt I: 65 och II: 202), samtliga motioner i vad de avsåge anslag för anskaffning av viss luftvärnsmateriel.

Herr Borell: Även i denna punkt avses anslag för anskaffande av viss luftvärnsmateriel, och uti den från högerhåll av herr J. B. Johansson m. fl. väckta motionen yrkas för sådant ändamål ett anslag på 1,290,000 kronor. I en annan motion har yrkats ett mindre belopp på 430,000 kronor.

Som nu läget är, vill jag inte framställa något yrkande om bifall till herr J. B. Johanssons motion utan ansluter mig till utskottets förslag och yrkar bifall till detsamma.

Herr Gustafsson, Per: Då något yrkande om bifall till reservationen inte har gjorts, har jag inte mycket att säga. Med hänvisning emellertid till vad som här förut yttrats och med hänsyn till det beslut, som riksdagen förut fattat rörande truppförbanden å Gotland, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till den av under-tecknad m. fl. avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredrag-na punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 51.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 52.

I förenämnda av herr J. B. Johansson m. fl. och herr Lindman m. fl. väckta motioner (I: 5 och II: 17) hade, bland annat, hemställts, att riksdagen måtte besluta att för motorisering av Gotlands infanterikår anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

*Om anslag till
motorisering
av Gotlands
infanterikår.*

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i vad de avsåge anslag för motorisering av Gotlands infanterikår.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar Johansson i Fredrikslund, Bergqvist, Svensson i Kompersmåla, Borell, Magnusson i Skövde, Holmgren och Aronson ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, för motorisering av Gotlands infanterikår för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

Herr Borell: Jag yrkar bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Gustafsson, Per: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt med hänvisning till att under en föregående punkt, nr 31,

Om anslag till motorisering av Gotlands infanterikår. (Forts.)
har utskottet gjort ett visst uttalande, som bifallits av kammaren och som jag tror i viss mån bör tillfredsställa motionärerna.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 53 och 54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Anslag till garagebyggnad vid Gotlands infanterikår.

I förutnämnda av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. väckta likalydande motioner (I: 5 och II: 17) hade, bland annat, hemställts, att riksdagen måtte besluta att för uppförande av en garagebyggnad vid Gotlands infanterikår anvisa ett reservationsanslag av 48,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Med hänvisning till att utskottet under punkt 52:o) av detta utlåtande föreslagit riksdagen att avslå en av samma motionärer gjord framställning om anvisande av medel för motorisering av Gotlands infanterikår, får utskottet nu hemställa, att riksdagen må avslå herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i vad de avse anslag för uppförande av en garagebyggnad vid Gotlands infanterikår.»

Reservation hade anmälts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med hänvisning till att utskottet under punkt 52:o) av detta utlåtande hemställt om anvisande av medel för motorisering av Gotlands infanterikår, finner utskottet sig böra tillstyrka motionärernas förevarande framställning.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i här behandlade delar, för uppförande av en garagebyggnad vid Gotlands infanterikår för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 48,000 kronor.»

Herr **Borell**: Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 56—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anskaffning av materiel för en luftbevakningscentral för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 35,000 kronor.

Anslag till materiel för vissa luftbevakningscentraler.

I förutnämnda av herr *J. B. Johansson* m. fl. inom första kammaren och av herr *Lindman* m. fl. inom andra kammaren väckta likalydande motioner (I: 5 och II: 17) hade med avseende å förevarande anslag hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka detsamma med 161,000 kronor.

Vidare hade i de förut omförmälda av herr *K. G. Westman* m. fl. inom första kammaren och herr *Österström* m. fl. inom andra kammaren väckta likalydande motionerna (I: 65 och II: 202) beträffande detta anslag hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka detsamma med 70,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till de av herr *K. G. Westman* m. fl. och herr *Österström* m. fl. väckta motionerna (I: 65 och II: 202) i här behandlade delar samt med avslag å de av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17), de sistnämnda i vad de avsåge beviljande av högre anslag för nu ifrågavarande ändamål, för anskaffning av materiel för vissa luftbevakningscentraler för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 105,000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de av herr *K. G. Westman* m. fl. och herr *Österström* m. fl. väckta motioner (I: 65 och II: 202) samt med bifall till de av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17), samtliga motioner i här behandlade delar, för anskaffning av materiel för vissa luftbevakningscentraler för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 196,000 kronor;

2) av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Walles*, *Bergström*, *Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de av herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. samt herr *K. G. Westman* m. fl. och herr *Österström* m. fl. väckta motionerna (I: 5 och II: 17 samt I: 65 och II: 202), samtliga motioner i här behandlade delar, för anskaffning av materiel för en luftbevakningscentral för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 35,000 kronor.

Herr **Borell**: Herr talman! Vid denna punkt har i en motion av herr *J. B. Johansson* m. fl. begärts en ökning på 161,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit. I en annan motion föreligger ett förslag om en ökning på 70,000 kronor. Vid nu föreliggande läge anser jag det hopplöst att yrka bifall till förstnämnda anslagsyrkande, och jag tillåter mig således att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till materiel för vissa luftbevakningscentraler. (Forts.)

Herr **Gustafsson, Per**: Även jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till den vid ärendet fogade reservationen av undertecknad m. fl. återgiven på sid. 70. Vi föreslå för ändamålet en bevakningscentral och som anslag härför 35,000 kronor.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 63.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 64 och 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Kungl. Maj:t hade under rubriken Sjöförsvaret föreslagit riksdagen att till förplägnad för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 2,338,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet vill erinra, att riksdagen i skrivelse den 14 mars 1931, nr 72, anhöll, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i syfte att smör i större utsträckning måtte komma till användning vid allmänna matinrättningar i stället för margarin. Denna angelägenhet underströks av 1933 års riksdag vid behandlingen av frågan om mjölkavgift (proposition nr 258, riksdagens skrivelse nr 367). I anslutning härtill har Kungl. Maj:t utfärdat cirkulär, senast genom beslut den 30 juni 1934 (sv. ffs. nr 373), till de myndigheter, vilka verkställa upphandling för statens behov, däri Kungl. Maj:t anbefallt sagda myndigheter att, i den mån till förfogande stående medel härtill lämna tillgång samt ej vid beviljandet av anslag för budgetåret 1934/1935 annorlunda förutsatts, under nämnda budgetår upphandla smör i stället för margarin.

Utskottet har bemärkt, att beräkningen av marinens förplägnadsanslag för nästa budgetår går ut ifrån, att hela den för direkt utspisning erforderliga kvantiteten margarin skall utbytas mot smör, men att man däremot har räknat med att margarin alltjämt skall komma till användning vid födoämnenas tillredning. Utskottet vill fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på sistberörda förhållande samt därvid uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder i syfte att övergång till smörförbrukning äger rum i enlighet med lämnade direktiv. Den utgiftsökning å förplägnadsanslaget, som därav kan förmedlas, synes dock utskottet icke kunna bliva av den storleksordning, att utskottet vill ifrågasätta någon förhöjning för budgetåret 1935/1936 av det utav Kungl. Maj:t äskade förslagsanslaget.

Ang. marinens förplägnadsanslag. (Forts.)

Utskottet hemställer, att riksdagen må till förplägnad för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 2,338,000 kronor.»

Herr von Heland: Herr talman! Efter den ordalydelse, som denna punkt fick i utskottsavdelningen, hade jag inte tänkt att begära ordet, men då utskottets ärade ordförande har meddelat, att han ämnar vid denna punkt begära ordet i andra kammaren, finner jag mig föranlåten att som motvikt belysa vad som ligger bakom utskottsförslaget.

Alla veta vi vilka svårigheter, som under senare år förelegat beträffande avsättningen av våra mejeriprodukter. Genom en desorganiserad världsmarknad har även mejerihanteringen till avgörande del blivit hänvisad till hemmamarknaden, och genom de två senaste årens samarbete här i riksdagen ha dessa förhållanden rönt stort beaktande. I Kungl. Maj:ts proposition nr 227 anföres även i år av jordbruksministern i detta hänseende: »Som jag tidigare framhållit, anser jag det vara angeläget, att avsättningen av mjölk och mejeriprodukter inom landet i möjligaste mån underlättas.»

En viktig åtgärd har i detta hänseende varit att lämna direktiv om ökad smörförbrukning vid allmänna inrättningar m. fl. institutioner. De sålunda meddelade föreskrifterna hava medfört, att ett betydande utbyte av margarin mot smör sedan något mer än ett år tillbaka ägt rum vid de statliga inrättningarna. Även i år beaktar regeringen jordbrukarnas önskemål om ett dylikt stöd, vilket bland annat framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 227. Där framhålles: »Önskvärt är sålunda alltjämt, att de myndigheter, som verkställa upphandling för statens behov, utbyta margarin mot smör. I sinom tid torde nu gällande bestämmelser i detta ämne böra erhålla förlängd giltighet.»

Utskottets uttalande på nu behandlade punkt är sålunda i fullständig samklang med regeringens och riksdagens önskemål och är det påpekande, som där göres beträffande marinen, beroende på att man uppmärksammat, att riksdagens önskemål ej tillräckligt beaktas av de marina upphandlingsmyndigheterna. Under smör- och margarinkommitténs utredning fick man in en hel del uppgifter i detta hänseende, och dessa uppgifter visade, att inte samtliga statliga institutioner hade följt Kungl. Maj:ts föreskrift. Vid armén hade upphandlats 286,000 kilogram smör och endast 4,300 kilogram margarin. När man sedan fick uppgifterna från marinen visade det sig, att marinen upphandlat 33,400 kilogram smör men ända till 30,200 kilogram margarin. I fråga om marinen uppgavs dessutom, att till enskilda hade anskaffats genom statlig upphandling 11,200 kilogram smör och inte mindre än 65,000 kilogram margarin. Smör- och margarinkommittén har också genom sin utredning gjort anmälan därom till Kungl. Maj:t, och man torde väl kunna fordra, att riksdagens önskemål beaktas av ansvariga myndigheter. Jag vill påpeka, att ett stöd för mejerihanteringen från försvarsväsendets sida även borde vara ett försvarsintresse. Ur mobiliseringssynpunkt borde väl en inhemsk fettförsörjning vara av utomordentligt stor betydelse.

Jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets förslag.

Herr Borell: Jag ber i anledning av vad herr von Heland anfört endast få påpeka, att utskottet föreslår riksdagen att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de förhållanden, som rått i detta hänseende vid marinen, och uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder i syfte att övergång till smörförbrukning äger rum i enlighet med lämnade direktiv. Således ha vi överlämnat till Kungl. Maj:t att övervaka och tillse, att riksdagens direktiv i detta hänseende bli fullföljda.

Ang. marinens förplägnadsanslag. (Forts.)

Uppenbart är emellertid, att man med allt tillgodoseende av jordbrukets intresse i denna del dock inte bör driva utbytet av margarin mot smör så långt, att man exempelvis i fråga om proviantering av fartyg, som skola vara en längre tid på sjön, föreskriver, att smör även där skall användas, ehuru margarin visat sig vara mera hållbart och lämpligt för ändamålet. Det torde inte heller ligga i riksdagens direktiv, att en sådan tillämpning är avsedd.

Herr von Heland: Herr talman! Högermannen herr Borells inställning till denna fråga har jag mig redan bekant, men jag vill bara påpeka, att därest regeringens direktiv följas av myndigheterna, känner jag mig som jordbrukarrepresentant fullt nöjd. Det är därför, herr talman, jag kan yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Jag har också betonat, att riksdagens direktiv i detta hänseende böra fullföljas. Jag vill säga herr von Heland, att jag som högerman har precis lika stort intresse som herr von Heland av att jordbrukets avsättningsmöjligheter i detta fall beaktas med ledning av riksdagens därom lämnade direktiv.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 73—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76.

*Anslag till
flottans krigs-
beredskap och
övningar.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till flottans krigsberedskap och övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 3,800,000 kronor.

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att anslaget för flottans krigsberedskap och övningar måtte ökas med 710,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till flottans krigsberedskap och övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 3,800,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till flottans krigsberedskap och övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 4,510,000 kronor.

Herr Borell: I denna punkt har i motion av herr *J. B. Johansson* m. fl. yrkats en ökning av det i statsverkspropositionen föreslagna anslaget med

Ang. marinens förplägnadsanslag. (Forts.)

710,000 kronor. Som herrarna finna, avser punkten flottans krigsberedskap och övningar. Jag tillåter mig att understryka, vad i motionen framhållits om behövligheten av den föreslagna ökningen, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och vill erinra kammaren om, att inte heller denna punkt har saknat en liten ökning, även om den inskränker sig till 90,000 kronor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de där- under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 77.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 78.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen, att till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 475,000 kronor.

*Anslog till
kustartilleriets
krigsbered-
skap och
övningar.*

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr J. B. Johansson m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr Lindman m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar måtte ökas med 101,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 475,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar Johansson i Fredrikslund, Bergqvist, Svensson i Kompersmåla, Borell, Magnusson i Skövde, Holmgren och Aronson, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 576,000 kronor.

Herr Borell: Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Gustafsson, Per: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 79.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
ordnande av
kustartilleri-
försvaret på
Gotland.*

Punkten 80.

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. G. Westman* m. fl. (nr 65) och den andra inom andra kammaren av herr *Österström* m. fl. (nr 202), hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för anskaffning av materiel till rörligt kustartilleriförsvaret på Gotland anvisa ett reservationsanslag av 210,000 kronor.

Vidare hade i förut nämnda inom andra kammaren av herr *Ossbahr* m. fl. väckta motion (nr 178) hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för ordnande av kustartilleriförsvaret å Gotland bevilja ett extra reservationsanslag av 210,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Med hänsyn till Gotlands synnerliga betydelse ur riksförsvarssynpunkt framstår det för utskottet som en angelägenhet av vikt, att för kustförsvaret därstädes anskaffas rörliga kustartilleribatterier. Utskottet har därför ansett sig böra tillstyrka de motionsvis gjorda framställningarna, att för nästkommande budgetår måtte för ändamålet beviljas ett anslag av 210,000 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, med bifall till såväl herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202) som herr *Ossbahrs* m. fl. motion (II: 178), samtliga motioner i de delar varom här är fråga, för ordnande av kustartilleriförsvaret på Gotland för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 210,000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallen*, *Bergström*, *Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I likhet med departementschefen anser sig utskottet icke böra för här ifrågavarande ändamål förorda medelsanvisning å riksstaten för nästa budgetår, varför utskottet alltså avstyrker de motionsvis gjorda yrkandena.

Utskottet hemställer alltså, att varken herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202) eller herr *Ossbahrs* m. fl. motion (II: 178), samtliga motioner i vad de avse anslag för ordnande av kustartilleriförsvaret på Gotland, må av riksdagen bifallas.»

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag skall be att få yrka bifall till reservationen på sid. 71.

Herr **Gustafsson, Per**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 81.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 82.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 5,420,000 kronor.

*Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.*

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att anslaget för underhåll av flottans fartyg och byggnader måtte ökas med 1,080,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 5,420,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 6,500,000 kronor.

Herr **Borell**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, och jag vill tillägga, att en ökning på denna punkt sedan i fjol har skett med 120,000 kronor.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 83 och 84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till kustartilleriets materiel m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 575,000 kronor.

*Anslag till
kustartilleriets
materiel m. m.*

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att anslaget till kustartilleriets materiel måtte ökas med 50,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17),

Anslag till kustartilleriets materiel m. m. (Forts.)

i de delar varom här vore fråga, till kustartilleriets materiel m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 575,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, till kustartilleriets materiel m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 625,000 kronor.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de där- under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 86—88.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89.

*Anslag till
uppförande av
brännolje-
cisterner för
flottan.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för uppförande av brännoljecisterner för flottan för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 230,000 kronor.

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att anslaget för uppförande av brännoljecisterner för flottan måtte ökas med 220,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, för uppförande av brännoljecisterner för flottan för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 230,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, för uppförande av brännoljecisterner för flottan för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor.

Anslag till uppförande av brännoljecisterner för flottan. (Forts.)

Herr **Borell**: Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill samtidigt erinra kammaren om, att i fjol fick marinförvaltningen av till statsbeställningar avsedda medel ett belopp av 218,000 kronor. I år begär marinförvaltningen för nya utrymmen 700,000 kronor. Departementschefen tillstyrker beloppet, men fördelar det på tre år med 230,000 kronor per år. Högersns reservation går ut på ett anslag av 450,000 kronor.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 90—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 93.

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för anskaffning av viss luftvärnsmateriel för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i vad de avsåge anslag för anskaffning av luftvärnsmateriel för kustfästningarna, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla, *Borell, Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till herr *J. B. Johansson* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, för anskaffning av luftvärnsmateriel för kustfästningarna för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Herr **Borell**: I motion i denna punkt yrkas anslag för anskaffande av luftvärnsmateriel för kustfästningarna. Jag ber att särskilt få fästa uppmärksamheten på att det äskade anslaget är av synnerligen stor betydelse för att kustfästningarna skola kunna fylla sitt ändamål.

Jag anhåller att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill fästa uppmärksamheten på att vi ha ansett oss med hänsyn till det statsfinansiella läget inte för tillfället kunna upptaga några medel i budgeten för här ifrågavarande ändamål.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

*Om anslag till
luftvärns-
materiel för
kustfäst-
ningarna.*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Borell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 94—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 101 och 102.

Lades till handlingarna.

Punkterna 103—107.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 108.

*Anslag till
flygvapnets
övningar.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till flygvapnets övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,600,000 kronor.

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att anslaget för flygvapnets övningar måtte ökas med 340,000 kronor.

Vidare hade i förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. G. Westman* m. fl. (nr 65) och den andra inom andra kammaren av herr *I. Österström* m. fl. (nr 202), hemställts, bland annat, att anslaget till flygvapnets övningar måtte ökas med 100,000 kronor.

Slutligen hade i en inom andra kammaren av herr *N. Christiernsson* väckt motion (II: 293) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till flygvapnets övningar, av Kungl. Maj:t upptaget till 1,600,000 kronor, skulle ökas till det av flygstyrelsen beräknade beloppet, 1,940,000 kronor.

Anslag till flygvapnets övningar. (Forts.)

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till herr K. G. Westmans m. fl. och herr Österströms m. fl. motioner (I: 65 och II: 202) i här behandlade delar samt med avslag å såväl herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) i fråga om anslaget till flygvapnets övningar som herr Christiernssons motion (II: 293), sistnämnda tre motioner i vad de avsåge beviljande av högre anslag för här ifrågavarande ändamål, till flygvapnets övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompermåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till såväl herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), i de delar varom här vore fråga, som herr Christiernssons motion (II: 293) samt med anledning av herr K. G. Westmans m. fl. och herr Österströms m. fl. motioner (I: 65 och II: 202) i här behandlade delar, till flygvapnets övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,940,000 kronor;

2) av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallis*, *Bergström*, *Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) samt herr K. G. Westmans m. fl. och herr Österströms m. fl. motioner (I: 65 och II: 202), i de delar varom här vore fråga, som herr Christiernssons motion (II: 293), till flygvapnets övningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 1,600,000 kronor.

Herr **Borell**: Här är fråga om anslag för flygvapnets övningar. Kungl. Maj:t har föreslagit ett anslag på 1,600,000 kronor, som innebär en ökning med 300,000 kronor töver det anslag, som för innevarande år utgår för detta ändamål. I den av herr J. B. Johansson m. fl. väckta motionen har begärts, att detta anslag skulle utökas med ytterligare 340,000 kronor. I en annan motion har ökning begärts med 100,000 kronor.

Behovet av en ökning av detta anslag är givetvis synnerligen stort, då de medel, som hittills funnits till förfogande för luftförsvarsövningar, äro synnerligen begränsade. Med hänsyn till läget i kammaren skall jag emellertid avstå från att yrka bifall till herr J. B. Johanssons motion och i anledning därav avgivna reservation och i stället ansluta mig till utskottets förslag.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Under åberopande av vad jag tidigare yttrat ber jag att få yrka bifall till den av undertecknad m. fl. avgivna reservationen, som återgives på sid. 74.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 109—113.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
flygmateriel.*

Punkten 114.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till flygmateriel för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 2,450,000 kronor.

I förut nämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. (nr 17), hade hemställts, bland annat, att anslaget för flygmateriel måtte ökas med 1,427,000 kronor.

Vidare hade i förenämnda tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. G. Westman* m. fl. (nr 65) och den andra inom andra kammaren av herr *Österström* m. fl. (nr 202), hemställts, bland annat, att anslaget för flygmateriel måtte ökas med 200,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202) i här behandlade delar samt med avslag å herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17), sistnämnda motioner i vad de avsåge beviljande av högre anslag för här ifrågavarande ändamål, till flygmateriel för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 2,650,000 kronor.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *A. Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) samt i anledning av herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *I. Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202), samtliga motioner i här behandlade delar, till flygmateriel för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 3,877,000 kronor;

2) av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallis*, *Bergström*, *Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å såväl herr *J. B. Johanssons* m. fl. och herr *A. Lindmans* m. fl. motioner (I: 5 och II: 17) som herr *K. G. Westmans* m. fl. och herr *I. Österströms* m. fl. motioner (I: 65 och II: 202), samtliga motioner i här behandlade delar, till flygmateriel för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 2,450,000 kronor.

Herr **Borell**: Även i denna punkt föreligga två motioner. I den av herr *J. B. Johansson* m. fl. väckta begäres en ökning utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit för ifrågavarande ändamål med 1,400,000 kronor i runt tal. I den andra motionen yrkas på en ökning med 200,000 kronor.

Av skäl, som jag förut angivit, avstår jag från att yrka bifall till reservationen av herr *J. B. Johansson* m. fl. och yrkar i stället bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av undertecknad m. fl. och som är återgiven på sid. 75.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de där- under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten av- givna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 115—118.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 119 och 120.

Lades till handlingarna.

Punkten 121.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 122.

Lades till handlingarna.

Punkterna 123 och 124.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckta mo- tioner angående undersökning av vårt lands befolkningsfråga m. m.

*Ang. under-
sökning av
vårt lands
befolknings-
fråga.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* i Fredrikslund m. fl. (I: 1) och den andra inom andra kam- maren av herr *A. Lindman* m. fl. (II: 1), hade hemställts,

1) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att för under- sökning av vårt lands befolkningsfråga i avsikt att utröna förutsättningarna för en positiv befolkningspolitik en särskild kommission med den sammansätt- ning och de uppgifter, som i motionerna angivits, omedelbart måtte tillsättas, samt

2) att å riksstaten för budgetåret 1935/1936 för ändamålet måtte uppföras ett reservationsanslag å 25,000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *C. G. Jacobsson* m. fl. väckt motion (II: 3) hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte be- göra en allsidig utredning av vår befolkningsfråga.

Härjämte hade i en inom andra kammaren av herr *C. G. Jacobsson* m. fl. väckt motion (II: 4) hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag om inrättande av en statens bosättningslånefond för att genom utlämnande av bo- sättningsslån bereda ökade möjligheter till äktenskaps ingående mellan mindre bemedlade svenska medborgare.

Slutligen hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kam- maren av herr *E. B. Andersson* m. fl. (I: 230) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Andersson* i Rasjön m. fl. (II: 475), hemställts, att riks- dagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning av vårt lands befolkningsfråga, berörande dels orsakerna till nedgången i nativi-

Ang. undersökning av vårt lands befolkningsfråga. (Forts.)
teten, dels förutsättningarna för en befolkningspolitik, som avsåge att motverka nuvarande tendenser till minskning av folkstocken, och dels riktlinjerna för en på ekonomiska och sociala hänsyn grundad befolkningspolitik på längre sikt; därvid av motionärerna anförda synpunkter särskilt borde komma under övervägande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. och herr Lindmans m. fl., herr C. G. Jacobssons m. fl. samt herr E. B. Anderssons m. fl. och herr Anderssons i Rasjön m. fl. berörda motioner (I: 1 och II: 1, II: 3, II: 4 samt I: 230 och II: 475), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, i anslutning till vad i det föregående anförts, låta verkställa undersökning av vårt lands befolkningsfråga och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Herr **Reuterskiöld**: De motioner, som här föreligga, och det utlåtande, som är avgivet över dessa motioner, beröra en fråga, som är mycket modern och mycket omtyckt. Jag kan ju inte neka till att ifall det kan vinnas några resultat av den undersökning och utredning, som är begärd, det skulle vara tacknämligt och lyckosamt, men jag har inte, herr talman, ansett mig kunna underlåta, då denna fråga nu upptages till behandling, att uttala min särskilda uppfattning i frågan för att åtminstone redan från början ha klargjort, att det är ett ganska hopplöst företag efter min mening.

Såvitt jag vet, har ännu aldrig i historien ett folk börjat sysselsätta sig med åtgärder för att förbättra nativiteten och sin befolkningsfråga, förrän dekadansen redan kommit så långt, att alla åtgärder äro omöjliga. Därför var det med djup beklämning, som jag tog del av de i ärendet väckta motionerna. De måste för mig framstå såsom ett tecken, att utvecklingen har kommit till en punkt, där det, fastän vårt svenska folk börjar vakna till medvetande om att någon-ting bör göras, är så sent, att man är tveksam, huruvida detta är möjligt.

Jag vill, herr talman, i det sammanhanget stryka under, att när man förordat åtgärder av varjehanda slag speciellt på det ekonomiska området till underlätande av den enskildes hushållning, tror jag, att resultatet blott kommer att bli, att vederbörande med tacksamhet mottaga lättnaderna men inte fullgöra motprestationen, som man hade väntat sig — ökad befolkningsmängd. Det är dock inte där, som de största svårigheterna ligga, utan svårigheterna ligga efter min uppfattning främst på ett helt annat område. De bestå däri, att ju bättre och bekvämare människorna ha det, ju mindre är sannolikheten för att det blir någon förbättring i fråga om befolkningsciffrorna. Jag tror förresten tyvärr inte, att det finns någon annan väg att gå än den, där folket, så att säga, tryckes samman av en betryckets, svårigheternas och uselhetens situation. Det är endast under ett sådant yttre tryck, som det möjligtvis kan tänkas, att det blir en förändring, men att söka åstadkomma förändringar genom förbättring av förhållandena — levnadsstandarderna och förutsättningarna därför — det går inte. Det finns efter mitt sätt att se ingen möjlighet att komma fram på den vägen. Hela den moderna åskådning, som bär upp vårt samhällsliv, är av den arten, att den egentligen utesluter förbättringar på detta område.

Jag är nog omodern, nog efterbliven och nog förstockad, om jag nu själv skall säga det, att anse, att hela den utveckling, som innebär kvinnans likställighet med mannen i det yttre och på områden, där hon ingenting har att göra och ingenting kan utöver mannen uträtta, är det, som karakteriserar vår tid och gör hela denna frågas lösning omöjlig.

Ang. undersökning av vårt lands befolkningsfråga. (Forts.)

Jag kan naturligtvis inte, herr talman, yrka avslag på detta förslag. Det skulle för det första vara fåfängt och för det andra dumt. När nu i alla fall ett enhälligt utskott vill ha en utredning, är det allt skäl i världen, att man får den. Jag har emellertid inte kunnat vara tyst, när detta beslut fattas, utan jag har åtminstone såsom en ropande röst i öknen velat uttala, att jag inte tror på den här utredningen, och i stället för ett yrkande slutar jag med det gamla kända ordet: *dixi et salvavi*.

Herr **Forssell**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har väsentligen besparat mig utläggningar i denna fråga. Jag vill utöver vad han har sagt endast anföra några enkla synpunkter.

Den första är den: hur kommer det sig, att nativitetsminskningen har kommit nu, när man genom förbättrade sociala åtgärder åstadkommer bekvämare förhållanden för folket? Man hoppas, att det genom ytterligare liknande åtgärder skall kunna bli en vändning till det bättre, men man glömmer då bort, att ökat välstånd alltid har försakat minskad nativitet. Att folk hade mera barn förr i världen, för att nu tala rent krasst om saken, som ingen har vågat göra i alla dessa motioner och inlägg, berodde därpå, att barn till för en ganska kort tid sedan voro en ganska viktig ekonomisk tillgång. Det är en sak, som är absolut ofrånkomlig. Barnen tillförde inte bara föräldrarna inkomster indirekt och även direkt genom förvärsarbete, utan de voro också i många fall den enda tryggheten — må vara relativt liten — för föräldrarna på ålderdomen. Hade man barn, hade man åtminstone dem att stödja sig på. Det är emellertid ett betraktelsesätt, som har försvunnit i mycket hög grad genom vår tids sociala strävanden och sociala omvårdnad, och detta krassa ekonomiska intresses försvinnande har i sin tur medfört nativitetsminskning. Där har man en fullt påtaglig anvisning om var de verkliga svårigheterna ligga.

När staten för närvarande kommer och försäkrar, att den skänker alla en tryggad folkförsörjning från vaggan till gravan, så säga de enskilda människorna: »Varför skola vi då ta på oss besväret att vidare ha några barn? Vi kunna ju ta det hela fullständigt lugnt. Vi bli omhändertagna. Åtminstone ha vi ganska påtagligt löfte därom.» Då försvinner det reella intresset för människan att ha barn, och då får man heller inga barn. Det är således kärnan i problemet, som motionärerna och andra tyvärr inte vågat tala om. De försöka i stället genom ytterligare arrangemang åstadkomma förhållanden, som sannerligen inte kunna vara inriktade på att ändra själva människornas grundinställning i den här frågan.

Om man skulle vända litet grand på probleminställningen och fråga sig, hur vi skola ordna det för oss med tanke på att det här kommer att bli fortsatt nativitetsminskning och därutav följande folkminskning, ja, då är handlingslinjen ganska klar. Det finns ju den metoden, att människor kunna pensionera sig själva. De få samla pengar och bilda fonder, så att de kunna beräkna att få en ålderdomspension, vare sig folkmängden kommer att ökas eller inte. De få med andra ord trygga sig själva och trygga sin bärgning på gamla dagar, och sedan får det hela rasa. Det är precis den linje, som för närvarande följes i hög grad. Den enda praktiska åtgärd, som man egentligen behövde vidtaga i det nuvarande systemet, är att dessa fonder inte placeras hos oss själva utan hos yngre och livskraftigare nationer. Man kan ju förmoda, att denna nativitetsminskning kommer att fortsätta, och det är ju uppenbart, att man inte kan påräkna att få någon ränta på fonder, som äro placerade hos ett utdöende folk. Det är således inte någon egentlig ändring i de nuvarande metoderna, som behöver göras, i den händelse man förutsät-

Ang. undersökning av vårt lands befolkningsfråga. (Forts.)

ter, att nativitetens minskningen skall fortgå så, att folket så småningom dör ut. Man behöver egentligen bara taga vara på de nuvarande metoderna och utveckla dem ytterligare, så kan man nå ett relativt smärtfritt utdöende av folket — åtminstone smärtfritt för dem, som åldras. Om nu detta verkligen ekonomiskt kan genomföras, så att obehaget blir så litet, det må lämnas därhän, men själva principen och själva metoden med människornas tryggade försörjning från staten och självansvarets avkopplande är påtagligen anpassat just efter den föreliggande situationen.

Jag vågar påpeka, att det för närvarande knappast finnes en inrikespolitisk fråga, som inte har en utrikespolitisk sida också. Om vi nu liksom den föregående ärade talaren förutsätta, att de åtgärder, som äro föreslagna eller komma att föreslås, äro tröstlösa, vad ha vi då att vänta. Jo, med all säkerhet en väsentlig ökning av immigrationen. Skola vi taga emot folk utan vidare? Jag föreställer mig, att de, som ha gått in för att försöka öka nativitetstalen, ha ett visst intresse för svenska folkets bevarande som svenskt folk. Det är väl just av den anledningen, som de vilja ha nativitetstalen höjda. Man skulle således kunna förutsätta, att de herrar, som äro med om de här motionerna och den föreslagna utredningen — det är ju praktiskt taget en enhällig mening därom — också skulle vilja taga upp den andra sidan av saken och för framtiden vidtaga en viss sovring och gallring av den immigration, som är ofrånkomlig, så att vi inte taga emot andra folkelement än sådana, som äro med oss åtminstone något så när enhetliga. Jag tror, att detta blir den mest aktuella frågan — mer aktuell än någon annan — om nativitetens minskningen kommer att fortsätta.

Jag är emellertid i alla fall nog optimistisk att tro, att det mycket väl kan vända sig, även om det inte sker förrän om tio, tjugu eller trettio år. Det är inte uteslutet, att nativitetskurvan vänder igen, när svenska folket vaknar på nytt igen till självverksamhet och den nuvarande paralsien med inriktande på staten försvinner och situationen blir en helt annan så att svenska folket börjar trivas. Trivs svenska folket, är det inte uteslutet, att nativiteten kommer av sig själv. När den dagen kommer, är det emellertid av mycket stort intresse, att det svenska folket finns kvar i inte allt för utspätt skick. Om det överhuvud taget finns någon anledning till optimism, måste den vara inriktad på framtiden, och då måste dagens förnämsta politiska åtgärd vara att se till, att när situationen blir så förbättrad, att det finns möjligheter för att svenska folket skall fortleva, det då finns ett åtminstone något så när oblandat svenskt folk. Den aktuella frågan är således att försöka sova och reglera immigrationen.

Jag har försökt att lägga upp denna sak så, att jag inte skall blanda in dagens förbittrade rasstrider. Jag har försökt att hålla mig till sakens yttre linjer för att, som sagt, inte förorsaka några onödiga strider i den här frågan. För mig har det nämligen hela tiden stått klart, att bakom alla dessa motioner ligger dock till sist omvårdnaden av det svenska folkelementet. Enligt mitt förmenande kan det dock inte ske på motionärernas linje, men däremot med hjälp av en förnuftig immigrationslagstiftning, vilken synes mig vara det enda, som överhuvud taget kan göra någonting och som verkligen behövs i nuvarande situation.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Ang. undersökning av vårt lands befolkningsfråga. (Forts.)

Herr Nerman: Jag skall be att få komma med en ropandes röst nummer tre i öknen.

Statsutskottets utlåtande ger vid handen, att man har tänkt sig, att den föreliggande frågan skulle i någon nationell enhällighet hastigt och utan invändningar gå till utredning för framtida åtgärder. Så alldeles enhälligt och utan invändningar skall det dock inte gå. Därtill synes mig frågan alltför allvarlig och enheten alltför komprometterande.

Utskottsutlåtandet är åtminstone för mig en överraskning. Det förefaller, som om statsutskottet har haft lite för bråttom ändå den här gången — om det nu har berott på blyghet för ämnet eller något annat motiv. Utskottet har slarvat ifrån sig — jag tillåter mig använda uttrycket »slarvat ifrån sig» — en sak, som den själv säger vara så viktig och vars lösning föreges så brådskande. Utskottet har ingen egen mening, ja, man vore nästan frestad att misstänka, att utskottet inte alls har haft ärendet uppe till någon realbehandling utan har nöjt sig med de borgerliga motionernas ganska reaktionära synpunkter. Det ser nästan ut, som om man helt enkelt har låtit utskottets sekreterare sammanredigera högerns och folkpartiets motioner, och sedan har man bara tryckt av 9 tättryckta sidor ur dessa motioner, och till sist har man för utskottets räkning lagt in några allmänna salvelsefulla ord av instämmande och av oro för den svenska folkaveln. Jag tillåter mig här att använda ett så brutalt ord som folkaveln. Självt har jag en mera värnadsfull uppfattning av människans kärleksliv och fortplantning, men motionärerna röra sig praktiskt och principiellt med avels- eller stuterisynpunkter.

Man undrar verkligen inför statsutskottets utlåtande: Finns det då inga andra synpunkter på frågan än högerns och folkpartiets, som i stort och i sak sammanfaller? Det ser, som sagt, knappast ut som om man hade haft en ingående sakbehandling utan som man i någon sorts panikstämning har låtit högern dirigera spelet. Man kunde åtminstone haft rätt att vänta, att utskottets socialdemokrater hade haft en egen syn på frågan, en socialistisk syn eller åtminstone en allmänt modern kultursyn, inte undfallet böjt sig för högerns tränga, grova statliga synpunkter. Jag saknar i utlåtandet arbetarklassens vakna syn på frågan.

När emellertid nu, herr talman, utskottsutlåtandet överraskar med en enhällighet, som väl antyder, att man inte önskar saken behandlad i kammaren, så har jag, för att inte bli medansvarig, tvingats att på detta sätt begära ordet. Så som saken nu har lagts upp, finns här inte tillfälle till den utförliga klargörande debatt, som frågan ändå hade förtjänat. Jag ämnar heller inte yrka avslag på utskottets begäran om utredning, men jag skall tillåta mig att med några få ords motivering yrka en ändring i statsutskottets utlåtande. Min motivering kan jag koncentrera i fyra väsentliga synpunkter:

1. Det mänskliga framåtskridandet i kultur innebär framsteg i ordning, plan, ändamålsenlighet. Medan förr naturen rådde i människans fortplantning som i hundars, kattors och kaniners, har hon nu börjat höja sig till en planmässig kultur även här. Hon lämnar inte längre ett så viktigt område helt åt naturen, naturen som blint föder liv och lika blint dödar liv.

2. Liksom barnet har rätt att vara önskat och välkommet, att kunna få sina bästa anlag utvecklade, så har också kvinnan rätt att fordra mera hänsyn än vad nu ofta är fallet. Vi leva i ett samhälle, som ännu bygger i hög grad på de gamla manliga paschaintinkterna. Framför allt bör kvinnan ha rätten att bestämma över sin kropp.

3. Vem är det, man vill gagna med statligt framtvungad folkökning? Mänskligheten, den naturliga biologiska enheten, talar ingen om. Man talar om

Ang. undersökning av vårt lands befolkningsfråga. (Forts.)

rasen och folket, ofta i en okunnig eller avsiktlig sammanblandning. Raspropagandan är till 90 % politiska intressen i fullkomligt ovetenskaplig form, propagandan finns ju driven till rena karikatyrer av nazismens Tyskland. Det s. k. folkets folkökningensintresse åter är ur borgerlig synpunkt främst den borgerliga statens intresse att få tillräcklig tillgång på billig arbetskraft och soldater.

4. I den mån de föreliggande motionerna intressera sig för svenska folket som folk, äro de hjälplösa. Med där förordade småreformer vänder man inte om en i en anarkisk hushållning naturlig folkminskning. Vill man ha folkökning, måste samhället bli det folkhem, våra barn ha rätt att fordra. Om det kan ordnas till ett sådant hem — makarna Myrdals bok *Kris i befolkningsfrågan* ger detaljerad kritik och utförliga program i bostads-, närings-, skol- och andra hänseenden — boken borde inte vara främmande för åtminstone utskottets socialdemokrater — om alltså samhället kan ordnas till ett verkligt hem, då kommer nog också barn i det hemmet, då behöver man inte vara orolig för svenska folket. Sedan blir det en annan sak, och det är makarna Myrdal också på det klara med, att frågan inte kan lösas utan en genomgripande omöblering av hela samhället i socialistisk anda.

Jag hörde nyss herr Reuterskiöld säga, att ju bättre och bekvämare man har det, desto mindre blir produktiviteten i fråga om nya människor. En liten undersökning, som jag har gjort av första kammarens egen produktivitet, ger vid handen, att detta inte är riktigt. Jag skall bara anföra ett par siffror. Per ledamot har högern 3.3 barn, per familj 4.4, folkpartiet i bägge fallen 3.9, bondeförbundet per ledamot 2.9, per familj 4.2, socialdemokraterna per ledamot 2.6, per familj 3.1. Socialistiska partiet kan inte räknas, därför att man gör inte statistik på en enstaka siffra. Annars är siffran 2. I fråga om barnlöshet i procent är bondeförbundet det starkaste, 33.3 procent. Tredjedelen är barnlös, beroende på att där finns 20 procent ungarlar. Högern är barnlös till 25 procent, ungarlarna är i procent 4. Folkpartiet är varken barnlöst eller försett med ungarlar. Socialdemokratiska partiet är till 17.7 procent barnlöst, men har bara 3.2 procent ungarlar. Nå, detta är inte anfört för att visa någon svensk statistik. Första kammaren ger för litet material, och i allmänhet härstammar ju dess folkökning från äldre tider. I allmänhet är kammaren emeritus. Det finns ett par lysande undantag, men det förändrar inte saken.

Om emellertid något skall utredas, då bör det tas så grundligt och fördomsfritt, som makarna Myrdal gör det. Jag har som sagt ingenting emot en utredning av frågan, men i så fall en utredning med klarare direktiv och andra direktiv än utskottets, d. v. s. högermotionärernas. Med den motiveringen ber jag få framlägga följande ändringsförslag till statsutskottets utlåtande:

Början (sid. 10) lika med utskottets: »Ingen meningsskiljaktighet» till och med »utomordentlig betydelse». Sedan föreslås inskjutet följande stycke:

»Utskottet finner emellertid de föreliggande motionerna oklara i sin principiella syn på frågan och synnerligen ytliga i sina förslag till folkökningens uppmuntran samt anser den nu förekommande födelseminskningen vara en naturlig reaktion mot osäkerheten i den kapitalistiska hushållningen med dess ständiga risker av arbetslöshet, nöd och krig. Utskottet anser också den borgerliga statens önskan om ökad födelsefrekvens vara förestavad av militära och expansionskrav. Utskottet finner det särskilt under nuvarande förhållanden naturligt och lofvårt, vittnande om ansvarskänsla, att den enskilde reglerar sin nativitet. Utskottet uttalar sin varma uppskattning av det arbete män som Knut Wicksell och Hinke Bergegren i olika folklager utfört för en kultivering av barnalstringen. Utskottet tillstyrker, att befolkningsfrågan allsidigt

Ang. undersökning av vårt lands befolkningsfråga. (Forts.)
utredes, men finner det därvid självklart, att den insättes i sitt sammanhang med samhällets möjlighet att ge sina medborgare försörjning, i sitt sammanhang med kvinnans rätt att bli behandlad som fullgod medborgare och i sitt sammanhang med barnens rätt att få växa upp till fysiskt och psykiskt friska, lyckliga människor.»

Sedan skulle i utskottsutlåtandet strykas stycket från rad 4 uppifrån: »Att situationen för närvarande» etc. och till näst sista stycket, varefter fortsättningen skulle bli lika med utskottets från »I motionerna I:1 och II:1 har hemställts» och hela utlåtandet ut, till och med: »På statsutskottets vägnar: Anders Anderson.»

Herr Pauli: Herr talman! Det får kanske anses vara på tiden, att någon röst från det här i debatten så illa förkättrade statsutskottet tar till orda och säger något till förmån för det föreliggande utlåtandet.

Jag har med en viss förvåning åhört de tre sista anförandena. Jag visste verkligen inte, att man till exempel på det håll, som herr Reuterskiöld representerar, hyste en sådan radikal pessimism i fråga om socialpolitiska åtgärder, en pessimism, som i viss mån gick igen hos herr Forssell. Herr Reuterskiöld ville rent av göra gällande, att det är farligt för ett folk att höja sin sociala levnadsstandard, och att ju bättre och bekvämare man gör det för befolkningens breda led, desto hopplösare ter sig framtiden för folkets bestånd. Han förklarade, att det, som bäst behövdes, var, att vi bragtes i en situation, där vi försattes under ett hårt och obarmhärtigt tryck. Om jag skulle försöka översätta herr Reuterskiölds tankegång i en svensk diktares ord, så erinrar den något om Heidenstams bekanta maning till ödet: »Driv oss samman med gisselslag och blåaste vår skall knoppas.» Jag tror nu inte på den där gisselslagsfilosofien, och jag har den uppfattningen, att tryggheten och den stigande ekonomiska möjligheten att få plats för något så när barnrika familjer här i samhället är en av de viktigaste förutsättningarna för lösningen av vår nu så hastigt aktualiserade befolkningsfråga.

Jag vill i det sammanhanget uttala min stora tillfredsställelse över att denna fråga verkligen under det sista halvåret har blivit aktuell. Det framlades tidigt i höstas från seminarieakkunnige en statistik av professor Linders, en statistik, på vilken makarna Myrdals bok i stor utsträckning bygger och till vilken också hänvisas i motionerna. Siffrorna voro så pass talande, för att icke säga skrämmande, att man mer än väl förstår den nu framkomna önskan att något skall göras.

Beträffande herr Forssells ståndpunkt föreföll den mig en smula osammanhängande. Han förklarade å ena sidan sin misstro mot alla socialpolitiska åtgärder, men å andra sidan hoppades han i slutet av sitt anförande, att svenska folket skulle börja trivas och att det därigenom också skulle få lust att skaffa sig flera barn. Men på vad sätt folket skall kunna trivas utan att det i landet föres en förnuftig socialpolitik, det är en fråga, som jag skulle vilja ha svar på.

Slutligen har herr Nerman förebrått utskottet för att vi tagit fasta på de här framlagda motionerna. Detta betyder naturligtvis inte, att utskottet har menat, att *endast* de i motionerna framförda uppslagen skulle upptagas till prövning. Vi ha sagt, att flera av dessa uppslag kunna anses förtjäna beaktande, men meningen är naturligtvis, att den utredning, som utskottet har rekommenderat, skall vara, såsom även herr Nerman ville, grundlig och allsidig, och den skall naturligtvis även taga upp andra synpunkter än dem, som berörts direkt i motionerna.

Den stora diskussionen i radio, som hölls i går kväll, förde på ett sätt, som

Ang. undersökning av vårt lands befolkningsfråga. (Forts.)

kanske förut inte varit möjligt vare sig genom böcker eller tidningar, denna fråga fram till de vidaste kretsar i vårt land. Diskussionen vittnade om att det finns en rikedom av synnerligen fruktbara och betydelsefulla synpunkter att taga upp i detta sammanhang — till vilka jag dock knappast räknar professor Runestams. Jag skulle emellertid vilja anmärka, att det var någonting, som jag saknade i den diskussionen. Det var kvinnans röst, som här hade fått tåga i församlingen. Det är ju dock så — i det fallet håller jag med herr Nerman — att kvinnan är en ganska viktig faktor i det här sammanhanget, och det kunde inte ansetts omotiverat, om det hade fått komma några synpunkter också från det hållet. Det var även en annan part, som jag skulle ha önskat höra i diskussionen och som jag hoppas kommer att bli hörd under utredningen, nämligen den kliniskt erfarna läkaren, som torde kunna ge värdefulla upplysningar om vissa omständigheter av synnerligen ödesdiger betydelse, när det just gäller nativiteten, och som alldeles för litet ha varit beaktade i diskussionen. De äro emellertid av den speciella natur, att jag inte här vid denna sena timme skall beröra dem.

När herr Nerman förebrår utskottet, att det har slarvat ifrån sig sin uppgift — vilket jag bestrider att det gjort — så har herr Nerman sannerligen inte själv gjort sig skyldig till något slarv, mer än möjligtvis på en enda punkt. Herr Nerman har ju nämligen gått så grundligt till väga, att han gjort upp en statistik över denna kammars nativitetsförhållanden, och om den inte hade något annat värde, hade den åtminstone ett visst muntrationsvärde. Det kanske mest muntrande momentet var emellertid den lilla uteslutningen i statistiken, som herr Nerman gjorde. Det var ju visserligen diskret, men en sådan statistik borde väl dock vara fullständig och omfatta alla partier, inte minst det parti, som enligt herr Nerman har den enda rätta synpunkten på den här frågan.

Jag kan inte tillstyrka de ändringar i utskottsmotiveringen, som herr Nerman framlagt. När herr Nerman talar om att otryggheten är en inflytelserik faktor beträffande nativiteten och att den bör undanröjas, så vill jag påminna om att i en av dessa motioner har det momentet framhållits. Att det inte tagits upp i utskottets motivering berodde därpå, att vi ville göra en kort motivering. Vi ha aldrig tänkt försöka tävla med herr Nerman i fråga om att framlägga en hel liten avhandling i befolkningsfrågan. Den saken tyckte vi kunde överlämnas åt den blivande utredningen.

När herr Nerman talar om att ett folkhem, d. v. s. ett socialpolitiskt väl ordnat samhälle, är den enda riktiga vägen i det här fallet, instämmer jag med honom, och jag hoppas, att den kommande utredningen skall i någon mån kunna bidra till att visa vägarna till ett sådant bättre socialt tillstånd, som man sammanfattar i ordet folkhem.

Att utskottet har utgått från de föreliggande motionerna i frågan måste anses fullkomligt rimligt, eftersom inte någon framställning från annat håll förelåg. Och jag vill i förbigående passa på att konstatera, att det torde vara ganska sällan i den svenska riksdagens historia, som vi ifrån högermotionärer haft glädjen att mottaga uppslag, vilka gått så pass långt i socialpolitiskt förbättrande riktning som de här föreliggande. Detta bör t. o. m. herr Nerman kunna erkänna, även om han eljest inte vill medge, att något gott kan komma från det borgerliga Nazaret.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och till dess oförändrade motivering.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt

med godkännande av utskottets motivering samt vidare därpå att utlåtandet skulle godkännas i den förändrade avfattning, som under överläggningen påyrkats av herr *Nerman*; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, dels ock understöd åt förra lärarinnan Helga Vilhelmina Andersson m. m.;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Erik Johan Jonsson från Örebro;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för adjunkten vid navigationsskolan i Göteborg A. Skoglund att för erhållande av ålderstilllägg tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Grännas förpliktelser beträffande en icke lagfaren rådman, vilkens tjänst vid rådhusrättens i staden upphörande kommer att indragas;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skyldighet för tjänsteman, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m.; samt

nr 77, i anledning av väckta motioner om åtgärder till stödjande av den svenska sjöfartsnäringsen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap.

Ang. understöd åt visst f. d. indelt manskap.

I åtskilliga inom riksdagen väckta, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade motioner hade förslag framställt om understöd åt visst f. d. indelt manskap.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda med 1—31 betecknade punkter. I punkterna 1, 2, 3, 11, 12, 13, 18, 21, 24, 26 och 31 hade utskottet hemställt, att i motionerna I: 19, 20 och 48 samt II: 49, 50, 51, 95, 98, 101, 212 och 435 angivna f. d. indelta måtte från och med den 1 juli 1935 från Vadstena krigsmanshuskassa tilldelas underhåll enligt samma grunder, som om de tjänat för underhålls erhållande föreskriven tid.

Enligt en vid nämnda punkter avgiven reservation hade herrar *Lindgren*, *Lindley*, *Ernfors*, *Ehrnberg* och *Leffler* av angivna orsaker hemställt, att ifrågakvarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av motionen I: 19, av herr *Karlsson*, *Oscar Gottfrid*, måtte medgiva, att förre grenadjären vid förutvarande första livgrenadjärregementet Carl Johan Kraft finge från och med den 1 juli 1935 från Vadstena krigsmanshuskassa tilldelas under-

Ang. understöd åt visst f. d. indelt manskap. (Forts.)
håll enligt samma grunder, som om han tjänat för underhålls erhållande föreskriven tid.

I den av herr Lindgren m. fl. avgivna reservationen hade beträffande förevarande punkt hemställts, att motionen I: 19 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindley**: Herr talman! Det är visserligen ledsamt att behöva komma i allra sista stund med en fråga av denna art, men jag anser den vara så viktig, att jag ber kammaren vara vänlig att överse med detta.

Det förhåller sig så, att jag och några andra av utskottets ledamöter till detta utlåtande fogat en reservation, i vilken vi ansett det nödvändigt att påkalla riksdagens uppmärksamhet när det gäller vissa principer, som man nu är i färd med att fastslå såsom en framtida norm vid beviljande av understöd eller pension av här ifrågakvarande slag.

Det hjälper inte att vi i bankoutskottet gång efter annan försöka att fastställa vissa normer för beviljandet av understöd och pensioner, ty förr eller senare fattar riksdagen andra beslut, river upp gränspålarna och uppställer en ny norm, som vi sedan ha att följa. Jag anser det naturligen riktigt, att staten tillförsäkrar alla i statens tjänst anställda, såväl ordinarie som extra anställda, en rimlig pension, så att de skola kunna leva på ålderdomen. Men jag reagerar emot att man på mycket lösliga grunder utdelar understöd och pensioner, vilkas innersta syfte i själva verket ingenting annat är än att lyfta fattigvårdsbördan från kommunerna och överflytta den på staten.

Jag har velat utgå ifrån, att grundvalen för ett berättigande till pension skall vara, att vederbörande tillhör stadigvarande personal med huvudsaklig sysselsättning i statens tjänst. Tillfälligt intermittert arbete borde inte berättiga till pension eller understöd. Vi ha likväl sett, hurusom man år efter år har tummat på dessa principer. En tid motsatte vi oss exempelvis pensionering av en del personer, som slutit kontrakt om att transportera post på landsbygden. Men sedan revs detta beslut upp och det genomdrevs att dessa personer, fastän de i själva verket endast voro kontraktörer, också skulle ha sin pension. Vi ha sedermera börjat pensionera en del järnvägsbyggare, räl-lare alltså, som delvis arbetat för statens räkning och delvis arbetat i privat arbete av samma slag, till och med där det varit svårt att utreda, huruvida personen i fråga verkligen varit anställd i statens tjänst den uppgivna tiden. Då har det i alla fall oftast blivit så, att det goda hjärtat fått tala, och så har man beviljat understöd.

Det är nog gott och väl, allt detta, men vart bär det hän om vi skola tilllämpa dessa principer i dess yttersta konsekvenser? Jag påminner mig, att jag för en del år sedan läste om hur man i Amerika ett tu tre kommit underfund med, att staten hotades av vad man väl kan kalla en finansiell katastrof just på grund av det system, som man där hade tillämpat att bevilja pensioner för alla möjliga tjänster, som någon person kunnat göra staten. Vi äro i realiteten inne på precis samma linje. Vi ha börjat pensionera arkitekter och målare och andra, och förr eller senare kommer det sannerligen att gå därhän, att vi få lov att bevilja pensioner på mycket svaga grunder.

Jag är villig att erkänna, att det nog är en smula galet ställt även i andra länder. Så ha t. ex. i Holland riksdagsmännen beslutat att pensionera sig själva, de få en viss pension, som ökas för varje år de äro riksdagsmän. Jag tror att någonting liknande förekommit också i Tyskland och även i andra länder.

I här föreliggande fall rör det sig om understöd från Vadstena krigsmans-

Ang. understöd åt visst f. d. indelt manskap. (Forts.)

huskassa. I början, när understöd från denna kassa utbetalades — det är väl att märka staten själv som tillför kassan kapital, och det är inte några privata fonder, som vi dela ut — var gränsen satt så, att envar, som skulle kunna tilldelas understöd från kassan, skulle ha tjänstgjort som indelt soldat eller som båtsman i 25 år. Sedermera flyttades gränspålarna ned till 20 år, och sedan till 18 år, men då fastställdes det genom beslut i riksdagen, att en dylik soldat måste ha tjänstgjort i minst 600 dagar. Förslidet är gjordes i motioner en del framställningar, som vunno understöd av några reservanter i bankoutskottet i andra kammaren, om att även personer, som tjänstgjort mellan 400 och 600 dagar, skulle beviljas understöd från Vadstena krigsmanshuskassa. Första kammaren avtog detta yrkande, under det att andra kammaren biföll detsamma, och sedan gick det, som det ju ofta brukar gå, att vid den gemensamma voteringen godkändes andra kammarens ståndpunkt. När det gäller de gemensamma voteringarna är det ju så olyckligt, att de allra flesta hinna glömma bort den principiella sidan av saken. De se bara ett litet belopp på kanske några hundra kronor, och då anse de att några hundra kronor mer eller mindre för statens vidkommande inte spelar så förskräckligt stor roll. Emellertid är det ju så, att i och med att riksdagen i något fall — här gällde det ju tre personer — beslutar en pension, så anser man, att den regel man därvidlag följt skall gälla för all framtid. Jag för min del anser att så icke bör vara, utan att riksdagen ännu en gång bör titta på denna sak. En dumhet kan man begå utan att sedermera begå dumheter för all framtid, och därför har jag för min enskilda del ansett, att riksdagen åtminstone bör taga under förnyat övervägande huruvida den skall fortsätta att begå dessa dumheter.

Arméförvaltningens civila departement har i ärendet upplyst, att man tidigare avslagit cirka 300 dylika framställningar, och beräknar vid bifall till dessa en kostnadsökning på inte mindre än 90,000 kronor. Det är tydligt och klart, att om riksdagen i de här föreliggande fallen beslutar ett bifall ha vi att räkna med, att allesammans dessa och dessutom en hel del andra komma att göra framställning om liknande pensioner, och dem kunna vi då sannerligen inte komma ifrån.

Det farligaste är emellertid beviljandet av pensioner för endast 400 tjänstedagar. Det betyder att vi skapat ett prejudikat, som kan ha katastrofala verkningar. Det finns en hel mängd människor i vårt land, som säkerligen skulle kunna göra anspråk på att få pension efter samma grunder. Jag är förvissad om, att vi exempelvis ha flera tusen hamnarbetare i landet, som ha kolat flottans fartyg under 20, 25, 30 och ännu fler år, och som säkerligen under denna tid för statens räkning utfört icke 400 dagsverken, utan snarare 4,000 dagsverken. Med vilken rätt skola de vara förbjudna att få något understöd på gamla dagar från staten?

Beträffande här ifrågavarande understöd tillkommer en annan faktor, som vi inte skola glömma, nämligen att de, som få understöd från Vadstena krigsmanshuskassa, få detta ograverat, även om de få folkpension. För alla andra medborgare, som få folkpension, frånräknas de inkomster, som de ha, men understöden från Vadstena krigsmanshuskassa frånräknas inte, och följaktligen ställas dessa understödstagare i en mycket gynnsammare ställning.

Men man kan gå ännu längre. Med vilken rätt kan man bevilja pensionsunderstöd från Vadstena krigsmanshuskassa till dessa indelta soldater, medan man förnekar rätt till pension för t. ex. de värvade soldater, som ha tjänstgjort 5, 10 eller 15 år och som kanske blivit korpraler, men måst avgå, emedan de blivit överåriga innan de blivit sergeanter och fanjunkare, varigenom de skulle ha blivit pensionsberättigade. De ha icke gjort 400 dagsverken för

Ang. understöd åt visst f. d. indelt manskap. (Forts.)
 statens räkning, utan de ha gjort 365 dagsverken om året under en tidrymd av 10 eller 15 år. Visst borde väl de ha lika stor rätt att bli beviljade understöd som de indelta soldater, vilka i själva verket, även om de tjänstgjort en månad årligen under 15 års tid, likväl haft annan sysselsättning vid sidan därav. De ha alltså endast arbetat för statens räkning en tolfedel av sin tjänstgöringstid; den övriga tiden ha de varit exempelvis torpare, och det med mycket väl tillagda torp, som givit dem full bärgning inte bara under den tid de varit inkallade till tjänstgöring utan även den övriga delen av året. Andra ha varit yrkesmän, snickare, skomakare, skräddare och dylikt, och alltså arbetat även på andra områden. De, som nu pensioneras, ha väl avgått ur tjänsten vid i genomsnitt 35 års ålder, kan jag tänka mig, när indelningsverket upphörde, och nu, efter en så lång tid och när de hunnit bli gamla, anser man att man bör bevilja dem pension. Det gör man inte under i övrigt samma förhållanden för andra, och det är därför som jag för min enskilda del anser, att konsekvenserna av detta äro så farliga, att vi inte böra låta detta ärende gå förbi utan att vi ytterligare granska det.

Riksdagens beslut i denna fråga har alltså enligt mitt förmenande en stor principiell betydelse, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag i punkt 1). Likaså ber jag, utan att vidare behöva yttra mig, att få yrka avslag även på punkterna 2), 3), 11), 12), 13), 18), 21), 24), 26) och 31).

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag har inte deltagit vid behandlingen av detta ärende, men jag vill säga några ord i alla fall.

Jag hade i fjol samma uppfattning som den herr Lindley här talat för. Jag tyckte att det var en smula generöst att för beviljande av pension gå så långt ner som till 400 tjänstgöringsdagar. Men dessa soldater ha ju alltid varit favoriserade; man vädjar aldrig förgäves å deras vägnar till riksdagsmajoriteten. Riksdagen underkände också den ståndpunkt, jag då hade, och beviljade de pensioner som begärdes. På den grundvalen kan jag inte inse annat än att man får trampa på i galoscherna även i år. Herr Lindley har talat om konsekvenserna, men dem tog riksdagen i fjol. I utskottets betänkande i fjol fanns det siffror, som visade vad det skulle komma att kosta då man gick den väg, som av motionärerna anvisades. Riksdagen biföll i alla fall motionerna med betydande majoritet. I första kammaren var det visserligen majoritet för utskottets förslag, alltså för avslag, vid den första voteringen, men när det blev gemensam votering befanns det att det var stora majoriteter för motionerna i båda kamrarna.

Jag kan inte se annat än att vi nu få lov att taga konsekvenserna av detta.

Jag tycker ju också, att herr Lindley gjorde sig skyldig till några överdrifter. Han talade något om att lätta fattigvårdsbördan för kommunerna. Ånej, jag tror nog att dessa gamla soldater i allmänhet försöka klara sig själva, och att en liten handtryckning från statens sida nog endast blir en hjälp till självförsörjning.

Herr Lindley talade också om de korpraler, som för närvarande icke bli pensionerade. Men dessa få ju sluta sin tjänst vid något över 30 års ålder, och det kan väl inte vara riktigt att pensionera så unga män. Dessa gamla soldater ha dock stått kvar i tjänst till åtskilligt senare år.

Jag vill inte, herr talman, förlänga debatten. Jag tycker att det inte är mycket att göra åt saken, eftersom riksdagen skapade ett måhända förhastat prejudikat i fjol, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. understöd åt visst f. d. indelt manskap. (Forts.)

Herr Lindgren: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inte uppehålla kammaren med någon motivering utöver den, som här framförts av herr Lindley, utan jag inskränker mig till att instämma i herr Lindleys yrkande. Jag tror ej att det finns någon anledning för första kammaren att frånträda den ståndpunkt, som kammaren intog förra året.

Herr Norman: Herr talman! Jag skall be att med några korta ord få komplettera herr Lindleys historieskrivning när det gäller den utveckling, som här ägt rum. När riksdagen beslutade vissa bestämmelser år 1931 rörande möjligheterna till understöd från Vadstena krigsmanshushus å f. d. indelta soldater, som hade en tjänstetid av mellan 15 och 20 år, fastställdes det att de skulle ha minst 600 tjänstgöringsdagar. Med anledning av detta beslut fick en hel del sådana soldater meddelande från vederbörande tjänsteman, som har hand om dessa saker vid regementena, att de skulle söka understöd. Men det kom då in så många ansökningar, att det när man i arméförvaltningen började kalkylera visade sig att kostnaderna skulle bli mycket stora. Med anledning därav kompletterade man riksdagsbeslutet på det sättet, att när kungörelsen kom ut bestämdes det i denna, att i de 600 tjänstgöringsdagarna icke skulle få inräknas rekryt- och underbefälsskolan. Denna omfattar i allmänhet 250 dagar. Man måste sålunda komma upp till en tjänstgöringstid av minst 850 dagar för att komma i åtnjutande av understöd enligt de nya bestämmelserna.

Det är denna sak, som enligt vad det förefaller mig blivit tillrättalagd genom riksdagens beslut i fjol beträffande de indelta soldater, som det då gällde. Jag vill erinra om att andra kammaren året förut med stor majoritet uttalat sig för, att tolkningen av riksdagsbeslutet år 1931 skulle vara den, att rekryt- och underbefälsutbildningen icke skulle frånräknas tjänstgöringsdagarna. När det här talas om minst 400 tjänstgöringsdagar är det i verkligheten så, att det rör sig om minst 650 dagar, om man, vilket jag tycker är riktigt, också medräknat rekryt- och underbefälsutbildningen. Soldaterna ha ju dock för denna utbildning tagit i anspråk tid, som de eljest kunnat använda i annat arbete för livets nödtorft.

Riksdagen beslutade i fjol, såsom här refererats, genom gemensam votering, men med majoritet i bägge kamrarna, i enlighet med reservanternas yrkande, i vilket särskilt framhölls att den princip skulle tillämpas, som bankoutskottet nu har gått ut ifrån när det i vissa fall yrkat bifall till motioner, som förelegat.

Jag vill vidare erinra om, att det i varje särskilt fall också förekommer en prövning med hänsyn till behovsprincipen. Dessa åldringar skola vara medellösa och behövande, om de skola komma i åtnjutande av understöd.

Jag finner för min del att det skulle vara synnerligen egendomligt om riksdagen i år, jubileumsriksdagen, skulle ändra på den princip, som blev fastslagen i fjol. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan i vad det gäller dess yrkanden om bifall till understöd åt de f. d. soldater, som ha en tjänstgöringstid av mellan 15 och 20 år och som uppfylla bestämmelserna beträffande det antal tjänstgöringsdagar, som bankoutskottet har utgått ifrån såsom norm.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Jag vill endast framhålla en synpunkt beträffande den skiljaktighet i uppfattning, som råder mellan utskottsmajoriteten och reservanterna beträffande dagantalet, d. v. s. 400 eller 600 tjänstgöringsdagar. Förhållandet är ju det, att de personer, som ha en tjänst-

Ang. understöd åt visst f. d. indelt manskap. (Forts.)
 göringstid på mer än 15 år, i alla fall ha stått till försvarsväsendets förfogande under hela denna tid. Att icke vissa av dem varit inkallade till tjänstgöring i så stort antal dagar som 600 beror icke på dem själva, utan på tjänstgöringsförhållandena. Jag anser därför att den omständigheten, att en del av dessa gamla icke nå upp till 600 tjänstgöringsdagar, icke bör hindra att de bli likställda med dem, som fått tjänstgöra 600 dagar men som ha samma tjänstetid när det gäller antalet år.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Riksdagen har ju i fjol klart och tydligt sagt ifrån sin uppfattning beträffande understöd åt dessa gamla soldater, då riksdagen med 208 röster mot 116 beslöt utdela understöd åt dem det då gällde. I år har arméns civila departement yttrat sig om saken och framhåller i sitt yttrande, att departementet inte vill motsätta sig, att de nu föreslagna soldaterna tillerkännas pension, men departementet framhåller samtidigt de ekonomiska konsekvenserna. Dessa bli emellertid inte så stora i fortsättningen. Det gäller endast ett fåtal soldater, som ännu äro opensionerade. Om det nästa år skulle inkomma exempelvis 20 eller 30 framställningar skulle det för budgetåret 1936/1937 betyda en utgift på cirka 15,000 kronor. För budgetåret 1935/1936 beräknas kostnaderna för understöd åt de här föreslagna soldaterna till 4,500 kronor.

Jag vill till herr Lindley säga, att herr Lindley kanske inte någon gång i sitt liv träffat någon av dessa gamla f. d. indelta soldater. Herr Lindley har ju vistats sin mesta tid i Stockholm och den övriga tiden på sjön och har inte kommit i förbindelse med dessa gamla hedervärda människor. De ha, som herr Åkerberg sade, en viss stolthetskänsla i sig och gå säkerligen inte till fattigvården i första taget, utan försöka i det längsta att draga sig fram på de små inkomster som de kunna ha av sina jordbruk. Få de ett litet handtag från statens sida äro de nöjda och belåtna med det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindley: Herr talman! Endast några ord! Det är ledsamt, att detta ärende råkat komma upp vid en så otjänlig tidpunkt på dagen, ty det är en hel del synpunkter som man skulle kunna anföra. Det är inte, som den siste ärade talaren förklarade, ett så obetydligt belopp som 15,000 kronor det här är fråga om. Arméförvaltningen säger själv, att ett godkännande av denna nya bestämmelse kommer att draga en kostnad med sig på 90,000 kronor per år, och då räknar man ändå endast med dem, som redan tidigare gjort ansökningar om dylik pension.

Men det är inte beloppet, som är huvudsaken, utan det är principen: skall man pensionera folk som tillfälligtvis, antingen som indelta soldater eller som något annat, gjort landet någon tjänst under 400 dagar under en följd av 15 år? Det tycker jag är fullkomligt galet. Och är det någon av herrarna som tror att det stannar vid detta? Här föreligger en reservation från en av utskottets ledamöter, som yrkar att vi skola gå ännu längre ned. Det är herr Bäcklund, som kräver godkännande av 353 dagar, och skall det gå som det gått förut så äro vi förr eller senare där.

Man har gjort den invändningen att jag inte meddelat, att rekryt- och utbildningstiden icke ingår i beräkningen av tjänstgöringsdagarna. Men rekryt- och utbildningstiden är icke, såsom här sagts, 250 dagar för alla, utan betydligt kortare. Endast de som utbildat sig till korpraler, ha haft denna längre utbildningstid. Och även om nu denna tid inräknas är det väl ändå vad jag

Ang. understöd åt visst f. d. indelt manskap. (Forts.)

skulle vilja kalla »snurrtigt» att bevilja pension för en så kort tjänsteställning.

Vad man här åberopar sig på är att riksdagen förra året i den gemensamma voteringen, till och med första kammaren, uttalat sig för att godkänna den lägre tjänstgöringstiden. Därmed förhåller det sig som jag förut sade, att man glömt bort vad man diskuterat om när äntligen den gemensamma voteringen kommer. Då ser man bara de obetydliga beloppen på några hundra kronor, som man beviljar som ett slags dyrtidstillägg. Men låt oss säga att beloppet är 400 kronor och att de sedan få 400 kronor i folkpension, så komma de upp till ett belopp av 800 kronor, vilket är ungefär 400 procent mer än de någon sin hade i lön under sin anställningstid. Och detta beviljas dessa personer då de i 35 års tid varit borta från all tjänstgöring. Då finns det väl lika stora skäl att bevilja den värvade soldat, som för 20 eller 30 år sedan avgått ur tjänsten utan att ha blivit sergeant eller fanjunkare, en likadan pension. De ha nu också hunnit bli gamla. Vi ha åtskilliga medlemmar tillhörande vårt förbund, som varit värvade soldater, men som avgått för 20 eller 25 år sedan och som kanske haft en mycket längre tjänstgöringstid per år än vad det här är fråga om. Men det är ingen, som fört fram några krav på pension för deras vidkommande. En vacker dag kommer det nog en riksdagsman och yrkar någonting sådant; det är ju ett behjärtansvärt ändamål, och så blir det ett beslut och en princip är fastslagen, som vi senare skola följa.

Så kommer det att gå, och jag tycker att detta är gålet. Jag anser att vi skola hejda oss i tid, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om avslag.

Herr Heüman: Jag anser för min del, herr talman, att förhållandena icke komma att verka rättvist så länge tjänstgöringsdagarna utöver rekrytutbildningen skola läggas till grund för pensioneringen. Jag har i motioner yrkat pension för två personer, beträffande vilka det för den ene fattas 15 och för den andre 20 dagar i fullt 400 tjänstgöringsdagar, men vilka ha en tjänstetid på 18 år. Det har blivit avslag på dessa motioner i bankoutskottet på grund av att de icke fylla fordringarna då det gäller antalet tjänstgöringsdagar. Däremot är det intet hinder för en person, som icke haft anställning mer än 15 år, men som haft 15 dagars längre tjänstgöringstid än dessa, att erhålla pension.

De personer, till förmån för vilka jag motionerat, ha sålunda en tre år längre tjänstetid, men de kunna icke erhålla pension, beroende på att det fattas några få dagar för att de skulle fylla fordringarna på tjänstgöringsdagar. Jag tycker att det förnuftigaste skulle vara, att man slopar bestämmelserna om tjänstgöringsdagarna utöver rekrytutbildningen och i stället utgår från tjänsteåren. Som förhållandena nu te sig måste det hela komma att verka oerhört orättvist.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindley* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 2—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. f. d.
båtsmäns
pensionsrätt.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckt motion angående utredning rörande ändrade grunder för rätt till pension från flottans pensionskassa åt f. d. båtsmän.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 32, vilken hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade herr *Bergström* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån pensioner eller understöd skulle kunna beredas de f. d. båtsmän, vilka avgått från sin tjänst utan att hava uppnått för pensionsrätt stadgad ålder, och jämväl anhålla, att Kungl. Maj:t — om utredningen föranledde — måtte för riksdagen framlägga förslag i ärendet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion I:32 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Bergström**: Herr talman! Innan jag går att yrka bifall till min motion kunde jag ha anledning att närmare utveckla både min och båtsmännens syn på denna sak, men nu är det så sent, och jag är övertygad om att kammarens ledamöter äro trötta av allt tal, att jag endast skall framföra ett par anmärkningar.

De båtsmän, det här gäller, hävda bestämt, att de faktiskt till pensionsändamål inbetalat en visserligen liten, men dock någon avgift under sin tjänstetid. Nu förklarar direktionen över flottans pensionskassa, att något sådant känner den inte till. Kassan tycks dock inte vara helt övertygad om den saken; den säger, att de sökandes uppfattning om delägarskap i pensionskassan för avskedade båtsmän »torde bero på något misstag». *Även om så skulle ha skett*, säger direktionen, så äro båtsmännen i alla händelser icke delägare i flottans pensionskassa. Men den saken är just vad jag avsett att få utredd med min begäran att riksdagen borde hemställa till regeringen om en utredning. Båtsmännen få aldrig denna sak ifrån sig, utan de anse sig, då de inbetalat avgifter till en kassa på så sätt att det gjorts avdrag på deras avlöning, ha en obestriddig rätt att åtminstone få veta, vart dessa pengar tagit vägen. Huruvida det verkligen förhåller sig så kan jag inte säga, men direktionen över flottans pensionskassa kan heller inte säga det. Den har i varje fall inte sagt det.

Ang. f. d. båtsmäns pensionsrätt. (Forts.)

Direktionen hänvisar också till, att dessa gamla båtsmän, som nu i allmänhet äro 70, 80 år gamla och alldeles oförmögna att kunna bidraga till sin försörjning, kunna få engångsgratifikationer, som de också fått vid flerfaldiga tillfällen. Enligt deras egen uppgift, som jag tror är riktig, fingo de gamla båtsmän, som på sin tid tillhörde Östergötlands båtsmanskompani, vid en ansökan för ett par år sedan till julen dels 15 och dels 20 kronor. I anledning av den ansökan i oktober 1934, som direktionen över flottans pensionskassa här omnämner, fingo de ytterligare dels 15 och dels 20 kronor som en gratifikation. Detta kan ju inte kallas att på något sätt bidraga till deras försörjning, därtill är det alldeles för små belopp, även om de skulle utgå i årligt understöd.

Nu har bankoutskottet i sin motivering sagt, att det icke kan biträda en begäran om utredning angående båtsmännens anslutning till pensionskassa, men det har i motiveringen ingenting sagt om min alternativa begäran om utredning angående beredande av understöd åt dessa gamla båtsmän. En sådan liten undersökning av Kungl. Maj:t beträffande hur dessa gamla män skulle hjälpas kan väl ändå inte kosta Kungl. Maj:t något större besvär och inte heller draga några nämnvärda kostnader.

Hur hopplöst det än är, herr talman, ber jag i alla fall att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 38, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

I en inom andra kammaren väckt motion II:436 hade herr *Gustavson* i Västerås hemställt, att riksdagen måtte bevilja ett årligt understöd av 384 kronor till änkan *Ida Johansson* i Broddbo.

*Om understöd
åt änkan Ida
Johansson i
Broddbo.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopande grunder hemställt, att förevarande motion II:436 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Åkerberg*, *Ström* i Lidköping, *Bäcklund*, *Paulsen* och *Elmroth* av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II:436, måtte medgiva, att förre reparatören vid statens järnvägar *Karl Johan Johanssons* änka *Ida Johansson*, född *Johansson*, måtte från och med den 1 januari 1935 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve änka, uppbära en årlig pension av 384 kronor, att utgå av trafikmedel.

Om understöd åt änkan Ida Johansson i Broddbo. (Forts.)

Herr **Åkerberg**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Ernfors**: Herr talman! Jag inskränker mig till att utan att anföra några skäl yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående statens skogsodlingsanslag jämte i ämnet väckt motion;

nr 58, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden till statens centrala frökontrollanstalt;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss fastighet till Dorotea kommun i Västerbottens län;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronojägaren J. P. Turtolas befriande från viss ersättningsskyldighet till domänverket; samt

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kamaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 229 blev densamma på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för marindirektören av första graden vid mariningenjörkåren i flottans reserv I. J. Falkman från viss betalningsskyldighet; samt

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa haverikostnader.

Anmälles och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 155, till Konungen angående utredning om inrättande av statslotteri.

Anmälles och bordlades första lagutskottets memorial nr 40, med förändring av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 35 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning, om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.02 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.
